

**TIJDSCHRIFT
VOOR
GENEALOGIE
EN
HISTORIE
„WESTERWOLDE”**

**Driemaandelijks tijdschrift van de
Vereniging voor Genealogie en
Historie**

Westerwolde

6de jaargang No 1.
maart 1985.

Redactie:

J.W.Hiskes, M.Hardenbergstr. 3
9643 LD WILDERVANK.
Tel. 05987 - 13095.

C.J.Wegman, Acacialaan 27,
7642 TW WIERDEN.
Tel. 05496 - 2437.

N.B. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotografie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

SECRETARIAAT VAN DE VERENIGING:

(lidmaatschap, abonnementen, administratie en archief) ,
Mevr. G.P.I.Hiskes - Knigge
M.Hardenbergstraat 3
9643 LD WILDERVANK
Tel. 05987 - 13095.

PENNINGMEESTER:

Dick Scheper,
Groningerlaan 58, 9642 EK VEENDAM
Tel. 05987 - 19588

BANK:

Bondsspaarbank Veendam, nr.
95.72.730622, ten name van
Ver.v.Gen. en Historie Wester-
wolde.
Postgironummer van de bank :
802395

LIDMAATSCHAP: Entree (éénmalig) f.10.--; contributie f.25.-- per jaar plus f.7,50 per jaar voor het tijdschrift, dat om de drie maanden verschijnt. Bij verzending per post van het tijdschrift - dat op de driemaandelijke bijeenkomsten wordt uitgereikt - moeten de portokos-ten in rekening worden gebracht.

INHOUD :

Van de redactie.....	3
Ploeg.....	3
Verbetering.	4
E.G.Schrage-Nogmaals Ter Apel	5
E.G.Schrage-Trouwen (of niet)	7
De Joden van Bourtange/Vlagtwedde	8
Onder de Clockeslach van Vlachtwedde.	9
1100 Jaar Vlagtwedde	10
E.G.Schrage-Banden met Roswinkel	11
Een jong predikant onder de turfmakers	17
F.Bergman -Twee uittreksels	19
In het kort.	22
Bibliografie van Westerwolde	25

VAN DE REDACTIE

Zesde jaargang, nr. 1 staat er op het titelblad van dit nummer. Een jubileum dus; we hebben het vijf jaar volgehouden en dat betekent dus, dat twintig nummers gevuld werden met meer of minder interessante bijdragen. Tot nu toe heeft dat niet zo bar veel moeite gekost, dank zij vooral de bijdragen van enige welhaast "vaste" medewerkers.

We hopen, dat dit zo blijft, want we voorzien, dat het in de toekomst niet gemakkelijker gaat worden. Eens raakt een mens een beetje "uitgepraat"....

De heer Drok legde zijn functie als redacteur neer; hem komt een uitdrukkelijk woord van lof toe voor de wijze, waarop hij de moeilijkheden tijdens de vijfde jaargang mee heeft weten op te vangen.

De redactie werd versterkt met de heer Wegman en wie, zoals wij zelf, zijn bijdragen haarfijn uitgeplozen hebben, kan weten, dat dit in de meest letterlijke zin van het woord een versterking is!

Onze voorzitter opperde de gedachte, dit nummer eens te vullen met bijdragen van tot de "prominente figuren" behorenden. Helaas moest dit plan stranden. Het aantal mensen, dat gezaghebbend over een vWesterwolds onderwerp kan schrijven, is beperkt; het aantal hunner, dat tijd en gelegenheid kan vinden zulks te doen, is nog kleiner

Ioch hopen wij hiermee weer een "leesbaar" nummer op tafel te hebben gelegd. En dat is het voornaamste!

J.W.H.

PLOEG

In een vorig nummer is sprake van een "kononploeg" ~ De landbouwers onder ons zullen dadelijk ingezien hebben, dat het hier een kanonploeg moet betreffen. Een wielploeg dus, bestaande uit twee vrij grote wielen, waartussen een horizontaal frame, dat in hoogte verstelbaar was en dat de ploegschaar(scharen) droeg. Velen zullen niet weten, dat ploegen van dit model al heel oud zijn; de Germanen gebruikten ze al vóór b.v. de Romeinen ze kenden. Trouwens: onze leden-landbouwers, die nog met paarden gewerkt hebben, moeten zich mijns inziens wielploegen als de "Rüdsack" nog best herinneren. Wij hebben er in de dertiger jaren nog wel mee gewerkt. De fabrieksnaam werd nogal eens verbasterd en dan heette de ploeg (ten onrechtel) "de rötzak".....

VERBETERING

De heer Luth te Heiloo tikte ons op de vingers, mag af en toe ook best eens gebeuren! -naar aanleiding van onze veronderstelling in de "Aanvulling" op blz. 73 van het vorig nummer. Hij schrijft :
"Alverig Jans Velthuis, ged. Sellingen 20-8-1769, overl. 8-9-1842 te Sellingen. Zoon van Jan Wubbes Veldhuis en Trijntje Alverigs (Ter Haar).

Alverig Jans is gehuwd 11-4-1800 te Vlagtwedde met Dedde Harms Tools van Wollinghuizen. Ged. 3-2-1771 te Sellingen, dochter van Harm Derks Toles en Haike Bastiaans.

Alverig Jans Velthuis is een neef van: (oom-zegger) Jan Wubbes ten Velthuis (broer van zijn vader), en Aaltien Hindriks Huisinge, geh. 16-12-1757 te Veerste Velthuis.

De kinderen van dit echtpaar waren eigenaar van het Veerste Velthuis. Aangezien hun beide zonen Wubbe en Hindrik ongehuwd zijn gebleven erfde het Veerste Velthuis op hun zuster Rixte Jans Velthuis, die getrouwd was met Jan Ebbes Smit.

Beter gezegd toen Hindrik Velthuis in 1833 overleed ging de boerderij over op Ebbe Jans Smit, geb. 21-2-1802."

Tot zo ver de heer Luth , we nemen voetstoots aan, dat hij gelijk heeft en dat Alverig Jans niet op Veerste Velthuis woonde. Maar tóch blijkt hij "horeca" diensten te hebben verleend.

E G Schrage

NOGMAALS TER APEL

In "Westerwolde", 5de jaargang, nr. 3/4 vestigt mr. W. Hiskes onze aandacht op het begrip: "verwoested" , zoals het in de late middeleeuwen werd gebruikt voor landerijen, gebouwen en dorpen, die zijn opgegeven en verlaten en die daardoor aan verval en verdwijning zijn prijsgegeven.

Graag verwijzen we naar hetgeen prof.dr. B. Slicher van Path hierover schrijft in zijn "De agrarische geschiedenis van West-Europa, 500 tot 1850" (Aula-reeks, no.565), op blz. 178 e.v. Hij stelt daar: "Tot heden is de vraag hoeverre er in Nederland ook sporen zijn van in de 14de en 15de eeuw verlaten dorpen of woeste erven onbeantwoord gebleven".

Wel verwijst hij naar een bisschoppelijke rekening van 1385 waarin ten aanzien van een aantal erven in Twenthe is aangetekend: "vacat" en "quasi vacat" (leeg, onbewoond).

Het Duitse woord hiervoor is: "Wüstung"; de bestudering ervan heet: "'Wüstungsforschung".

In Duitsland kwam het verschijnsel vooral voor in een wijde boog van de Elzas, via Hessen en Thüringen, naar Mecklenburg.

In die streken is het ook in verhouding het best bestudeerd. Als op 29 november 1975 te Senden (Munsterland) een "Kurzseminar für Wüstungsforschung" wordt gehouden wijst dr. Gerhard HenkeI er op, dat dit onderzoek in Westfalen op beperkte schaal is begonnen. Centra van dit onderzoek zijn tegenwoordig de universiteiten van Göttingen, Marburg en WUrzburg.

De moderne aanpak, met verschillende methoden, waaronder natuurwetenschappelijke, vond in Westfalen eerst nauwelijks aandacht. Pas in de late zestiger jaren kwam dit jaar op gang.

Over onderzoek in de streken, grenzend aan, Groningen en Drente wordt niet gerept.

Wat was, of waren de oorzaken of de oorzaak van deze "Wüstungen"? Slichter von Bath voert aan:

- concentratie van kleine dorpen uit veiligheidsoverwegingen,
- het opgeven van dorpen dicht bij de steden gelegen,
- teruggang van de bevolking door pest-epidemieën in de 14de eeuw;
- verwoestingen tengevolge van oorlogen.

Als oorzaak van het eventueel "verwoested" zijn van "die erve und guet" in Ter Apel lijkt een pest-epidemie het meest in aanmerking te komen.

-0-0-0-0

Tot zover de heer Schrage. Bij het lezen van dit stukje kwamen er enige opmerkingen bij ons op. Slicher von Bath schijnt een paar oorzaken te hebben vergeten. Wij reden niet zo ver over de grens meermalen door het voormalig dorpje Wahn, dat voor de eerste wereldoorlog totaal moest verdwijnen omdat ter plaatse schietbanen voor Krupp werden aangelegd. Ook hier kunnen we

spreken van een "verwüsted" dorp!

Er kunnen blijkens de ervaringen in een zeer recent verleden nog andere oorzaken zijn. Kijken we even naar de dijkwerken aan onze Dollard. Ook dáár verdwijnen woonkernen voorgoed om plaats te maken voor bedijkingen! Toch nog even nader stilstaan bij "het geval Ter Apel". Er zijn hardnekkige beweringen - gebaseerd op overleveringen - dat in Ter Apel in 1216 al een primitief klooster zou zijn gesticht. De Duitse boer-schrijver H.Gröninger uit Lindloh is daar zelfs tamelijk uitvoerig over: volgens hem werden de eerste gebouwen in vakwerk opgetrokken van hout en leem "en waarschijnlijk met riet en plaggen gedekt". Het benodigde gereedschap en vee ontvingen de kloosterlingen volgens hem van het moedërklooster in Schildwolde. Er zouden stenen gebakken zijn, waarvoor de leem ter plaatse gedolven werd. "Anderen menen" aldus Gröninger, dat de stenen niet afkomstig zijn uit een veldoven, maar dat ze elders in Groningen, namelijk in Bedum gebakken werden (!)

Volgens Gröninger woonde er een aanzienlijk aantal kloosterbroeders en waren gebouwen en kerk tamelijk omvangrijk. Maar hij zegt ook eerlijk, dat die eerste jaren "im tiefen Dunkel" liggen....

Ook Gröninger vertelt het verhaaltje want dit moet op een vergissing berusten - dat in 1277 zeventig kloosterlingen van Ter Apel door de St.Luciovloed het leven lieten. Hij vermeldt verder, dat er in 1289 een onderzoek was ingesteld naar de kloosters in Groningen en Friesland en dat daaruit toen bleek, dat er in Ter Apel nog 10 kloosterlingen leefden. In 1458 werd volgens Gröninger het klooster Ter Apel andermaal genoemd, toen Jacobus Wilting op het toneel verscheen. De verdere geschiedenis kennen we; maar 't is jammer, dat we niet weten hoe Gröninger aan zijn wijsheid kwam. Daarover zegt hij namelijk niets...

Er is, dachten wij, wel enige reden om aan te nemen, dat er in Ter Apel al een klooster bestaan heeft vòòr het huidige klooster gesticht werd. In de schenkingsakte van Jacobus Wilting is sprake van een "verwuestede arve unde guet" en er wordt tevens de opmerking gemaakt, dat men daarvan al jaren geen profijt gehad heeft. Er was dus al "iets" geweest op dat eenzame punt in de bossen.

Om nu nog even terug te komen op het stukje van de heer Schrage: de pest kàn best oorzaak geweest zijn van het "uitsterven" van het eerste klooster. Bekend is gebleven, dat rond 1348 een pestepidemie woedde, die b.v. in de stad Meppen vrijwel de hele koopmans-stand uitroeide. Zo veel landbouwers werden het slachtoffer, dat uitgestrekte lappen landbouwgrond nog ettelijke jaren daarna woeste grond geworden waren! In Bunde, Weener en omgeving stierven van 1346 tot 1350 zevenduizend mensen aan de pest, die stellig ook Westerwolde niet voorbij zal zijn gegaan...

Er is nog een andere factor geweest, die de kloosterlingen noodlottig kan zijn geworden. Dat waren de allerminst rustige tijden. Kleine potentaten vormden zich een legertje en bestookten hun "collega's", brandschatten kleine dorpen en plunderden naar hartelust. Tussendoor speelde de strijd tussen de Schieringers en de Vetkopers. Het waren tijden van onrust, van "ongeregeldheden", plundertochten, brandschattingen. In het Emsland opereerde een "zwarte bende" van 4000 (!) lansknachten: Zwitsers, Franssen, Italianen en zelfs Zigeuners. Het lijkt ons niet onmogelijk, dat een eenzaam en afgelegen goed als de vestiging in Ter Apel misschien herhaaldelijk geplunderd is en dat de bewoners het in arren moede zijn ontvlucht.

Ook dát kan dus best een oorzaak geweest zijn voor het verlaten van de Ter Apeler kloostergoederen. Trouwens: ook een combinatie van allerlei oorzaken is mogelijk. Wij kunnen slechts gissen, maar zelfs het bewijs, dat er al in de dertiende eeuw "iets" was in Ter Apel valt helaas niet te leveren. Hoewel....

Hoewel deskundigen verklaren, dat een aantal in de huidige gebouwen verwerkte "kloostermoppen" qua afmetingen uit de dertiende eeuw moeten stammen!

J.W.H.

E G Schrage

TROUWEN of niet

Op 24 september 1983 hield mr. Paul Brood, medewerker aan het Rijksarchief in Drente, voor onze leden een inleiding over het onderwerp: "Verloven en trouwen in Drenthe". Hij wees daarin op de betekenis van de "trouwbelofte", die een verbindende was. Verbreking ervan gaf vaak aanleiding tot gedingen voor de Etstoel. Vele bladzijden van de lottingsprotovollen (Etstoel 14) zijn besteed aan verslagen ervan.

Aan Westerwoldse kant komen R.A. IV a en R.A. IV o inhoudelijk enigermate overeen met die Lottingsprotocollen, zij het, dat ze veel beknopter zijn gehouden. Daar komt bij, dat R.A. VI a, bevattende protocollen van gedingen voor de Drost te Wedde, zwaar beschadigd is. Vele bladzijden zijn nog slechts gedeeltelijk aanwezig. Wat er over is, is als xerox-kopie ter beschikking.

Op enige der betrekkelijk gave bladzijden in R.A. IV a 4, vonden we onlangs het verslag van een geding om een niet gehoden trouwbelofte. Het begint op 10 juni 1687 als Harmen Harmens (die later blijkt in Vlagtwedde te wonen), eist, dat Geertien Jans ter Maars zal "solemniseren en voltrekken 't Houwelijck" met hem door trouwbelofte ingegaan. Voor Harmen bestaat de verbindtenis dus al! Voor Geertien is haar moeder verschenen.

Na verhoor wordt de zaak "in commissie gewezen", waarbij de gedaagde dan in persoon mede zal moeten verschijnen.

Die behandeling "in commissie" volgt op 24 juni 1687, de zaak wordt dan "aan den Gerichte gerenvoieerd". Dientengevolge wordt de behandeling op 8 juli 1687 voortgezet.

Gedaagdes moeder, Jantien Hindriks, "tegenwoordige huisvrouw van Geert Meems" spreekt voor de dochter. Zij verzoekt dat de eiser in zijn "genomene eisch en conclusie ongefundeert mochte worden verklaard." en argumenteert: een niet "voljarich" kind "gelijck dese hare dochter" kan geen wettelijk huwelijk ingaan zonder haar "consent" (toestemming), Welnu, ze had dit "consent" nooit gegeven!

Eiser Harmen Harmens stelt daartegenover, dat gedaagde Geertien door trouwbelofte en door het genieten van een trouwpenning die ze geruime tijd bij zich had gehouden, verbonden was. Verder kant stelt hij, niet gezegd worden dat een persoon van 20 jaren "in potestate matris" (in de ouderlijke macht van moeder) was,

maar "sui juris", (met eigen recht, zelfstandig) was, doordat de moeder zelf, voor geruime tijd "ad secunda vota" overgaande (dit is: hertrouwd) , "haar van voormonderen niet heeft voorzien", maar met gedaagde en haar zuster een boedelscheiding had gemaakt. Het Gericht gaat op zijn argumentatie blijkbaar niet in; de uitspraak is: de eis is ongefundeerd! Zonder dat evenwel de rechter zijn uitspraak argumenteert.

-0-0-0-0-

De moeder Jantien Hindriks was eerst gehuwd met Jan ter Maars; uit het huwelijk stonden twee dochters: Aaltje Jans en de bovengenoemde Geertien Jans. Aaltje Jans huwde omstreeks 1689 Hiske Jans te Veenhuizen (wiens moeder overigens ook een Ter Maars was!). De moeder Jantien Hindriks hertrouwde later met Geert Meemes te Veenhuizen. Of de dochter Geertien Jans ooit getrouwd is en met wie, hebben wij nog niet kunnen nagaan. Weet iemand dat soms?

J.W.H.

De Joden van Boertange / Vlagtwedde, een herinnering

Ook in Westerwolde hebben de Joden een bijzondere plaats ingenomen. Reeds in 1742 werden in Boertange de eerste besnijdenissen geregistreerd. Tussen dat jaar en de onvoorstelbare gruwel van de deportatie in 1942 ligt een tijdperk van twee eeuwen boeiende geschiedenis van een apart bevolkingsdeel, met een eigen cultuurpatroon en een eigen leefwijze. Een wereld van samen gedeeld lief en leed, met tragische en tragi-komische zaken, met bijzonderheden als het uitreiken van de "loslav" (palmtak) in het Soekkot (Loofhuttenfeest), door het eigen synodaal bestuur. Met de loslav, die eens de inzet werd van een rechtsgeding tijdens een op zijn zachtst gezegd wel heel vreemde Soekkot in de Synagoge. De "BETH HA KENESSET" (Synagoge), het gebouw waarom altijd zoveel zorgen waren, die slechts met de grootste krachtsinspanning verholpen konden worden. Ook het gebouw met de hoogst curieuze ingangstekstl "BEVEET ELOHIEM NEHALLEEG BERAGESJ" (We gaan naar het Huis des Heeren in gespannen verwachting) die op nog slechts één andere synagoge in Nederland te lezen valt. Kortom, een boeiend stuk historie, in alle facetten de moeite waard. In de twee Joodse begraafplaatsen en de Synagoge hield Boertange monumenten over van die tijd. Levenloze monumenten, maar geschiedkundig van grote waarde. Mevr. G.S.Koeman-Poel, schrijfster van het eerder verschenen boek over Boertange, heeft nu studie gemaakt van de Joodse gemeenschap door de eeuwen heen in Boertange. Het resultaat daarvan werd een boekwerk van 100 bladzijden, dat uitgegeven werd door de drukkerij "Actief" te Scheemda en dat in de boekhandel f. 30. zal kosten.

Bij voor-intekening zal de prijs lager liggen. Belangstellenden kunnen zich wenden tot mevr. Koeman-Poel, Oude Wallen 1, 1545 PN Boertange.

"Onder de Clockeslach van Vlachtwedde"

Zo luidt de titel van een kloek boekwerk, dat in mei a.s. zal verschijnen ter gelegenheid van het 1100-jarig bestaan van Vlagtwedde. Het is samengesteld door vier leden van onze vereniging, n.l. de heren: R.Kraai, J.R.Bruning, S.H.Achterop en C.J.Wegman. Stuk voor stuk hebben zij hun sporen in dit werk verdiend, getuige vorige publikaties!

Natuurlijk komt de geschiedenis van het aloude kerkdorp Vlagtwedde uitvoerig aan bod; maar daarnaast zal het boek een groot aantal afbeeldingen bevatten, waarvan vele nog niet eerder gepubliceerd werden. Het boek van kloek formaat (16 x 25 cm.) zal bovendien in een degelijke en deugdelijke band gestoken worden zodat het niet -zoals helaas zoveel "moderne" boeken! - na enige keren gehanteerd te zijn in losse vellen uiteenvalt. Het belooft dus in elk opzicht een aanwinst te worden voor onze nog steeds schaarse lectuur over Westerwolde!

De intekenprijs bedrapgt f.29,50 per exemplaar, tot en met 31 maart 1985. Helaas.... maar wij konden dit niet eerder melden!

Of kunnen de organisatoren voor gegadigde leden van onze vereniging die termijn nog een beetje verlengen??? Na de intekeningstijd wordt de prijs f.35.-.

Besteladressen: N.Kraima, Wilhelminastraat 5, 9541 AM Vlagtwedde, tel. 05993-12209 --- F.Halmingh, Wilhelminastraat 34, 9541 AF Vlagtwedde, tel. 05993-13041 --- of Boekhandel Kruize, Wilhelminastraat 13, 9541 AM Vlagtwedde, tel. 05993-12777.

Het boek is ook uitstekend geschikt als gelegenheidsgeschenk of... als geschenk voor ooit gemigreerde familieleden overzee! Voor postverzending moeten uiteraard portokosten in rekening gebracht worden.

In de week van 1 tot en met 8 juni a.s. gaat Vlagtwedde het 1100-jarig bestaan vieren. Met "Vlagtwedde" wordt niet alleen het kerkdorp van die naam bedoeld, het omvat ook de buurtschappen: Veele, Weende, Ellersinghuizen, Harpel, Jipsinghuizen, Wollinghuizen, Over den Dijk, Jipsingboertange en 't Hebrecht. Enkele hoogtepunten zullen zijn:

- zaterdag 1 juni: grote historische optocht;
- donderdag 6 juni: grote regionale vrouwendag;
- vrijdag 7 juni: grote regionale dag voor ouderen;
- zaterdag 8 juni: GROTE REÜNIE voor Vlagtwedders en oud-Vlagtwedders.
- zondag 9 juni: bijzondere kerkdienst.

R E Ü N I E op zaterdag 8 juni.

13.00 - 13.30 uur: ontvangst van de reünisten.

14.00 uur : officiële verwelkoming;

14.00 - 17.00 uur: gelegenheid om u met anderen te onderhouden en herinneringen op te halen aan "vroeger". Vlagtwedders zullen zorgen voor enige afwisseling door het voordragen van leuke voorvallen, anekdotes en samenzang.

17.00 tot 19.00 uur: een goed verzorgde koffietafel en de mogelijkheid om het dorp nog eens te bezichtigen. Het is ook mogelijk, zich rond, te laten leiden door "hostesses".

20.00 uur: begin van een feestavond.

Inclusief koffie, thee, koffietafel, entree feestavond en enkele consumpties bedragen de kosten f.25. per persoon.

Het geld kan het best voor 15 maart a.s. gestort worden op bankrekening 9048.31.833 van de Bondsspaarbank te Vlagtwedde. Het gironummer van de Bondsspaarbank is: 1418803.

Graag vermelden: t.n.v.Fenningmeesteresse Reüniecommissie.

Voor nadere inlichtingen: mev. J.T.Boels-Boerma,
Schoolstraat 26, 9541 CK Vlagtwedde; tel. 05993 - 12564.

E G SCHRAGE BANDEN MET ROSWINKEL

Zowel uit Drentse als uit Westerwoldse archivalia kunnen gegevens geput worden over verbindtenissen tussen families in Roswinkel en in Westerwolde.

Iets hierover kan worden aangetoond aan de hand van de Roswinkeler familie B o e l k e n.

Het vroegste spoor vinden we in R.A. VI w,2 :

Op 21-06-1667 verklaart Jantien, weduwe van Jan Colters aan haar schoonzoon Geerdt Banning het erve "Colters" te hebben verkocht. Jantien is in deze akte "geassisteert met" de weduwe Claes Boelcken, gewezen schulde te Roswinkel, en Jan Boelken, terwijl in de ondertekening van de akte optreedt Geertruid, weduwe van Jan Boelken.

Onduidelijk is welke relatie bestond tussen Jantien en deze Boelkens. Met dank aan mevr. Hiskes voor door haar uit ons archief verstrekte gegevens kunnen we hierover het volgende opmerken.

Jantien, weduwe van Jan Colters zal zijn:

Jantien Claessen, weduwe van Jan Ellinck op 't Colters. Zij zijn samen vermeld in R.A. VI w 1, op 5-10-1657, en Jan Colters alleen op 23-10-1658, en in het Breuckenregister op 14-11-1637.

In genoemd register komt voor een Jan Coltere meyer, voor 't eerst op 19-6-1634, voor 't laatst op 17-10-1644. Onduidelijk is of hier gelezen moet worden: de meyer Jan Colters, dan wel de meyer van Jan Colters. Ook wordt zijn woonplaats niet vermeld. In verband met hem worden genoemd :

Sicco Hillebrands, Geert Warnkes, Tonnis Hillinck en de dochter van Steffen (die hij een wonde had geslagen). Op 2-12-1639 wordt hij beboet in verband met een gehouden "utegst" bij de begrafenis van een kind.

Jantien en Jan Colters hadden een zoon Claes Colters die trouwde met Wendelke Albers en waarschijnlijk overleed vòòr 21-06-1667. Hij komt ook voor als Claes Elling op Colters.

Over het kind van Claes en Engelke waren voogden :

-Harmen Schulten (wie was dat?)

-Boelman ter Haar, sibbevoogd, zoon van Albertter Haar en Rixte Colters.

Wendelke Albers (Colters) hertrouwde met Geert Bannink, die genoemd wordt schoonzoon - van Jantien -en stiefvader van dat kind. Hij neemt op 21-06-1667 't Colters over met oevelgang t.a.v. Jantien.

Wendelke Albers zal uit de familie Ter Haar stammen: in R.A.VI w,2 worden genoemd Geert Bannink en Wendelke ter Haar.

De term "oevelgang" vergt wellicht nadere uitleg. In het Middel-Nederlands was het: evelganc" en het betekent, dat men de eigendom zijner goederen geheel of gedeeltelijk aan iemand overdraagt tegen de last van levenslang onderhoud. J.W.H.)

Het is denkbaar, dat Jantien Claesen een dochter was van wijlen Claes Boelken, de gewezen schulde van Roswinkel, waarmee dan de "assistentie" door de weduwe Claes Boelken verklaard zou zijn. Ook is denkbaar, dat de relatie verliep langs de familie Ellinge.

Etstoel 14, 7.2, spreekt op 12-04-1630 over Willem Ellinge op Roswinkel, als erfgenaam van wijlen Albert Boelken, terwijl in diezelfde bron, 8,2, op 13-06-1631 blijkt dat Willem Ellinge kleinzoon was van Albert Boelken. Jan Elling op Colters zou misschien een zoon van Willem kunnen zijn. De verhoudingen binnen de familie Boelken op Roswinkel zijn trouwens in de 17de eeuw nog verre van helder.

Aan het eind van de 17de eeuw vinden we een ander voorbeeld dat we pogen te omschrijven aan de hand van het volgende beknopte schema :

- I. Claes Boelken X Geertruit van der Haar.
- IIa. Harm Boelken X (Harmina?) Adolphs Molanus.
 - IIIa. Claes Boelken X Swaantje Folckerts.
 - IIIb. Grietje Boelken X Jan Gansevoort.
- IIb. Ernest Claesen Boelken X WUpke Aissingh
 - IIIc. Geertruit ter Haar X Harm Schuring
 - IIId. Claes Ernestus ter Haar X Naane Jans ter Wisch. IIIe. Swaentje Ernestus X Wubbe ter Walslage
 - IIIf. Janna Jans Reupers X Jan Hommes
- IIc. Elske Boelken X Willem Berents.

I. Claes Boelken en Geertruit van der Haar worden als reeds overleden ouders van Ernest Claesen genoemd in diens huwelijkscontract van 1-03-1689 (R.A. VI z, 1) met Wupke Aissingh. Omtrent dit ouderpaar zijn geen verdere gegevens voorhanden.

IIa. Harm Boelken komt in het Register Haardstedengeld op Roswinkel voor in 1691, 1692, (onderschulte en herbergier), 1693, (idem), en 1695. Uit R.A. VI o,4. 19-01-1693 is gebleken, dat zijn zalige schoonvader was pastoor Adolphus Molanus. Uit de naamgeving aan kleinkinderen zou afgeleid kunnen worden dat de naam van zijn vrouw was: Harmina Molanus.

Kinderen o.a.: Claes Boelken, volgt IIIa,
Grietje Boelken, volgt IIIb,

IIb. Ernest Claesen Boelken sloot op 1-03-1689 te Vlagtwedde een huwelijkscontract met Wubke Aissingh, dochter van Berend Aissingh en wijlen Swaentje Stroedinck.

Aan bruidegomszijde compareren:

- Harm Boelken, schulde, als broer;
- Jan Claesen, wiens relatie tot de bruidegom niet vermeld is, vermoedelijk een broer.
- Hindrik Swiers, alsvoren, vermoedelijk gehuwd met Swaentje Boelken, zuster van de bruidegom.
- Claes Boelken, alsvoren.
- Boelman ter Haar.

Aan bruids zijde verschijnen:

- Berent Aissinck, vader.
- Claes Stroedingh, (gehuwd met Swaentje Aissingh).
- Frerick Harding (gehuwd met Getert Nannes).

-Harm Huistingh (gehuwd met Wessel Roelfs Binders).

-Hanne Hubbeling,

-Frerick ten Velthuis, (zoon van Engel en Geertje Aissingh). Bruids vader geeft de erfplaats in Ter Haar, de bruidegom brengt 3400 Car. gulden in.

Als op 3-03-1692 Boelman ter Haar, zoon van wijlen Boelman ter Haar en wijlen Wendelke ter Wisch een huwelijkscontract (R.A. VI z,1) sluit met Geteruit Harms compareren aan Boelmans zijde:

-Harm Boelken, schulte op Roswinkel;

-Ernest Klaesen Boelkes.

Ernest Klaesen Boelken/Ter Haar is vòòr 9-07-1705 gestorven.

Op die datum namelijk (R.A. VI 0,4) verklaart Claes Aissingh, als sibbevoogd over de kinderen van wijlen Ernestus ter Haar en Wupke Aissingh, dat Harm Boelken, schulte, de eed als voormond over deze kinderen "in behoorlijke forma" heeft afgelegd.

Wupke Aissingh hertrouwde met Jan Jans Keupers. Op 5-04-1721 sluiten deze twee een overeenkomst (R.A. VI w,5) met de stiefzoon, resp. zoon Claes Ernestus ter Haar.

De ouders zijn daarbij geassisteert door Albert Jans Keupers, de zoon door Claes Aissingh, Jacob Tammes, Harmen Schuring en Wubbe ter Walslage.

De overeenkomst komt hierop neer :

1. Jan Keupers ter Haar en Wupke dragen over aan zoon Claes Ernestus ter Haar hun plaats in Ter Haar zoals door Wolter Hindriks meijerwijze wordt gebruikt;

2. Claes Ernestus zal de kinderen, zowel van het eerste als het laatste bedde naar huisvermogen afbodelen;

3. Wanneer Claes Ernestus trouwt zullen de meubela tussen hem en Wupke verdeeld worden, bij overlijden van Wupke zullen ze devolveren (overgaan) op Claes Ernestus.

4. Jan Keupers ontvangt wegens inbreng en aanwinst 1250 car. gld.

Er waren uit beide huwelijken van Wupke kinderen :

1	Geertruit	volgt	IIIc
	Claes Ernestus	"	IIIId
	Swaantje Ernestus	II	IIIe
2de	Janna Jans	'I	IIIIf

IIC Elske Boelken.

Op onbekende plaats en datum trouwde zij met Willem Berents, zoon van de executeur Berent Willems en Albertjen Jans (die dochter was van Jan Jans Smit, zie R.A. VI w,6, 23-10-1724). In akten van 12-11-1728 in R.A. VI w 6 worden in verband met Elske genoemd: Albert en Jan Boelken, waarbij Albert swaeger van Willem Berents en oom van diens zoon Claes Willems wordt genoemd.

Uit deze feiten moet worden geconcludeerd, dat Elskens dochter was van Claes Boelken (I) en zuster van Harm en Ernest Boelken. Naast de reeds genoemde zoon Claes Willems noteerden we als kinderen, allen gedoopt te Vlagtwedde :

-Albertien	gedoopt	29-02-1704
-Gyssel	"	15-08-1706
-Jantien	"	20-01-1709
-Berentien	"	13-02-1711
-Albertien	"	20-04-1714
-Gyssel	"	26-07~1717
-Gyssel	"	27-11-1718

In deze rij namen valt op, dat wèl vaders moeder Albertien "benoemd" is, echter niet moeders moeder Geertruit.

Daarentegen is er driemaal de naam Gyssel, een naam, die in de Roswinkeler familie Boelken wel voorkomt; zo was een Gysele Boelken in 1707 gehuwd met Jan Oldensickinge.

Het is denkbaar, dat Elske niet dochter was van Claes X Geertruit van der Haar, maar van een andere Claes Boelken die te Roswinkel voorkomt in 1689, 1691/95 en die overleed vòòr 27-11-17-3 (Etstoel 14, 36.2) De naam van zijn echtgenote is onbekend. Daar staat weer tegenover dat Etstoel 14, 45 op 12-06-1736 duidelijk spreekt van: Eelke Boelken, echtgenote van Willem Berents, zuster van Harmen en Jan Boelken.

Kinderen van II a: Harm Boelken en (Harmina?) Adolphs Molanus

IIIa. Claas Boelken.

Op onbekende plaats en datum gehuwd met Swaantje Folckerts, weduwe van de borchgrave Elso Haselhoff, dochter van Folckerts Engberts en Magdalena Haselhoff. Claas Boelken werd borchgrave te Wedde in welke functie hij voor het eerst genoemd wordt op 15-01-1719 bij de doop van dochter Geertruit.

Genoemde functie was sinds Derck Haselhoff (overl. 1650) veelal bekleed door leden of aanverwanten van het geslacht Haselhoff, zo ook door de eerste echtgenoot van Swaantje Folckerts.

Dat Claas Boelken behoort tot de Roswinkeler familie van die naam wordt aannemelijk als we zien dat Berent Gansevoort, zoon van de commandeur Jan Gansevoort en Grietje Boelken (IIIb) enige malen als neef en principale voormond voorkomen t.a.v. dochters van Claas en Swaantje. Hieruit moet wel volgen dat Claas en Grietje broer en zuster waren.

Op 1-07-1741 verpacht Lucretia Haselhoff, eerst weduwe van Conraadt Abels, daarna van Adde Meeningh, voor 9 jaren aan de borggrave Claas Boelken en zijn echtgenote Swaantje Folckerts de gehele plaats in de Wedderbergen voor 3900 caro gld. Claas Boelken moet vòòr 12-04-1755 overleden zijn. Op die datum namelijk (R.A. VI w,9) vindt de scheiding en deling van zijn nalatenschap plaats. Comparanten daarbij zijn:

- Swaantje Folckerts, wed. Claas Boelken
- Geertruit Boelken X Luitjen Hayes
- Ettje Boelken X Claas Willems
- Gepke Boelken X Homme Jans, gerigtsvoogd
- de commandeur Berend Gansevoort, voormond
- de assesor Derk Haselhoff, sibbevoogd
- Derk Eefstingh, vreemde voogd over de drie nog minderjarige kinderen.

Aan Swaantje blijft o.a. "het gehele Scholtenerve an der Wedde gelegen" .

Kinderen:	Geertruid	volgt IV a
	Ettje	II IV b
	Gepke	" IV c
	Harmina	II IV d
	Magdalena	" IV e
	Folkerdina	II IV f

IIIb Grietje Boelken, als weduwe te Ter Apel overleden in april 1762.

Zij trouwde in september 1697 in Clooster Ter Apel met Jan Gansevoort, commandeur, zoon van Berend Gansevoort en Anna van Snelten.

Kinderen: (allen gedoopt te Ter Apel)

Anna	gebo/gedo	2/3-07-1698
Berent	"	16-04-1702
Harm	"	25-08-1704
Harmina	"	14-02-1712

Kinderen van Ernestus Boelken/Ter Haar en Wupke Aissingh.

IIIc Geertruit Ernetsus ter Haar, gehuwd met Harm Schuring.

IIIId. Claas Ernestus ter Haaro Gehuwd op 5-10-1730 (huvlelijks contract R.A. VI w,7) met Nanne Jans, weduwe van Tiarck Luppes, (met wie zij te Blijham op 30-08-1722 ondertrouwde, dochter van Jan ter Wisch.

Claas hertrouwde op 16-03-1772 met Hebeltien Hoiting, ged. te Sellingen 6-01-1754, overl. 29-01-1780.

IIIe. Swaantje Ernestus ter Haar.

Gehuwd met Wubbe ter Walslage overl. vóór 7-12-1734 (R.A. VI w,7), zoon van Jan en Alcke Wubbes ter Walslage.

Op 28-04-1742 (R.A. VI w,8) wordt Claas Ernestus ter Haar principale voormond in plaats van de overleden Bruine Trenning. Swaantje hertrouwt met ds. Jan Willem Brants te Sellingen.

Dochter van Jan Keupers en Wupke Aissinck

IIIIf Janna Jans Keuper.

Zij trouwt op 25-~~-1722 (huwelijkscontract R,A. VI w,6) met Jan Hommes, oudste zoon van de voogd Horome Jans en Geertjen Mennes Liefstingh.

Op 31-01-1754 (R.Ao VI w,9) blijken Albert Hommes in Clooster Ter Apel, voormond, Klaas ter Haar, sibbevoogd en de assessor Derk Haselhoff vreemde voogd te zijn over n,e minderjarige kinderen van de overleden voogd Jan Hommes en Janna JanB te zijn.

De oudste zoon, Homme Jans, gerichtsvogd, huwt op 28-03-1754 (huwelijksvcontract R.Ao VI w,9) met Gepke Boelken (IV c).

Kinderen van IIIa, Claas Boelken en Swaantje Folckerts

IV a. Geertruid Boelken, gedoopt te Wedde 15-01-1719. Gehuwd te Wedde 6-09-1738 (huwelijkscontract R.A. VI x,1) met Luitjen Hayes. Aan bruids zijde compareert Berend Gansevoort, als neef. Ze woonden te Wedde.

IV b. Ettje Boelken gedoopt te Wedde 3-7-1724. Zij trouwde te Zandeweer op 24-12-1752 met Claas Willems van Zandeweer. Wonende te Oldenzijl verkopen zij op 4-64-1764 (R.A. VI w,10) aan Berent Jans Hommes, Engelbert Nannes en de schoolmeester Geert Adams Knoop, als voorstanderen over de kinderen van wijlen de gerichtsvogd Homme Jans en Gepke Boelken hun aandeel in een plaatsje, de Wedder Höfte.

IV c. Gepke Boelken, gedoopt te Wedde 5-08-1726.

Op 28-03-1754 sluit zij een huwelijkscontract (R.A. VI w,9) met Homme Jans, gerichtsvogd, oudste zoon van wijlen de voogd Jan Hommes en Janna Jans Keupers (IIIIf). Voor de bruidegom compareert Wybe Meinders, als aangetrouwde oom, (gehuwd met Janna Hommes). Aan bruids zijde compareren o.a. haar moeder, Luitje Hayes, als zwager, de commandeur Berent Gansevoort, als neef.

Homme Jans overleed tussen 4-01-1760 en 13-06-1761, op welke laatste datum Gepke een huwelijkscontract sluit (R.A. VI w, 10) met Jannes Oostervelt, zoon van wijlen de

chirurgijn R.Oostervelt en Anna Hommerkhuisen. Verklaard wordt, dat Jarmes "veniam aetatis" (meerderjarigheidsverklaring) heeft verkregen. Hij brengt in "een winkel met medicijnen, instrumenten en chirurgicale en theologische boeken", alsmede "een vlugt bijen van 50 korven".

IV d. Harmina Boelken, gedoopt te Wedde 3-04-1729.

Zij sluit op 15-11-1754 een huwelijkscontract (R.A. VI x ,1) met Hindrik Harms, zoon van Harm Hindriks en Geesien Roelofs.

Als voormonden van de bruid treden op:

Berend Gansevoort, als halve neef (sic!) en principale voormond;

Derk Haselhoff, als sibbevoogd.

Derk Eeuwsing, als vreemde voogd.

In dit huwelijkscontract wordt verwezen naar de reeds bestaande hc. tussen Klaas Willems en Elsijn (sic!) Boelken en tussen Homme Jans en Gepke Boelken.

Bruidegoms vader tekent met Harm Hindriks Tijks, hij blijkt naderhand van beroep brouwer te zijn.

Op 9-06-1763 (huwelijkscontract R.A. VI x,1) hertrouwt Harmina met Harm Berents.

Aan bruidszijde compareren dan haar moeder, haar zusters Margaretha en Folkerdina met haar echtgenoten Engelbert Nannes resp. Geert Jans Groen.

Als zij op 12-01-1765 (R.A. VI w,10) een stuk bouwland te Wedde verkopen aan de drost Petrus Muntinghe X Gesina Geertruida Kiers blijkt de familienaam van Harm Berents te zijn: Winter.

IV e Magdalena Boelken, gedoopt te Wedde 17-08-1732.

Op 18-03-1761 sluit zij een huwelijkscontract (R.A. Vi w,10) met Engelbert Nannes, zoon van Nanne Engelberts en Aaltje Berents. Ze gaan wonen in Vlagtwedde in het huis van bruidegom. Voor de bruidegom compareren: Okke Vriese, oom en Grietje Berents, moei. Voor de bruid compareren haar moeder en vier zusters, waarbij Ettje ontbreekt.

IV f. Folkerdina Boelken, gedoopt te Wedde, 16-05-1734.

Zij trouwde te Winschoten op 11-10-1758 met Geert Jans (Groen).

Wonende te Winschoter Oostereind verkopen zij op 24-01-1760 (R.A. VI w,10) samen met zuster Magdalena, voor wie de vreemde voogd Derk Eefsting compareert, aan Ocke Boeles X Elsjen Haselhoff te Blijham een kamp land te Blijham, die zij geërfd hadden van vader Klaas Boelken. De principale voormond, commandeur Berent Gansevoort en de sibbevoogd Derk Haselhoff van Magdalena worden in de akte wel genoemd maar zijn niet verschenen.

Een jong predikant onder de turfmakers

Ons bestuurslid mevr. M.Geikens vestigde onze aandacht op een artikel, dat van de hand van mevr. E.H.H.M.Meima-Heida te Kampen in: "De Hoeksteen" , Tijdschrift voor Vaderlandse Kerkgeschiedenis".

Het artikel herinnert aan een predikant, die ruwweg een eeuw geleden werkte in Mussel, toen daar - ook door de dominee zelf -nog volop turf gegraven werd. Dominee trouwde hier overigens met een dochter uit een oud Westerwolds geslacht.

Ds. Egge Buurma werd op 15 maart 1858 geboren in het dorpje Spijk. Na de lagere school te hebben doorlopen werd hij een tijdlang in de kost gedaan bij een onderwijzersgezin in Duitsland. In 1874 deed hij zijn intrede in de Theologische School in Kampen. In Kampen verbleef hij 11 jaren; hij was er één van de 65 theologische studenten. Dit maakte het mogelijk, dat er tamelijk sterke banden ontstonden tussen de studenten enerzijds en de docenten anderzijds. De huizen van de professoren stonden steeds open voor de studenten.

Ds. Egge Buurma werd in 1885 beroepbaar en ging toen naar het voor hem totaal onbekende Mussel in Oost Groningen. Hij vond hier een ruim arbeidsterrein, een veenkolonie, waar de ontginning nog niet beëindigd was. Langs de hoofdvaart stonden al behoorlijke boerderijen, maar aan het eind van de wijken lagen nog hele stukken ongerept veen.

Ondernemende arbeiders, die met niets moesten beginnen, kochten voor weinig geld een stuk veengrond, begonnen het veen af te graven en tot turven te maken, om vervolgens de ondergrond te bewerken tot dalgrond. Hun eerste woningen waren plaggenhutten, waar een vaste bedstede werd ingebouwd. De "meubelen" bestonden soms deels uit gefatsoeneerde boomstobben. En natuurlijk moest er een stookplaats zijn om het eten te koken. Met wat pannen en eetgerei was de inboedel gauw compleet....

Deze mensen kregen het allereerst de aandacht van ds. Buurma. Hij nodigde hen uit, op zondagen naar de kerk te komen. Om praktische redenen wilde hij deze categorie echter graag afzonderlijk en na de eigenlijke kerkdienst ontvangen. In eenvoudige taal legde de - toen nog ongehuwde - jonge dominee hen het evangelie uit. Het was een soort van eenvoudige catechisatie, waar de beginselen van het Christendom werden behandeld. Veel van zijn toehoorders waren analfabeet! Al gauw kwamen de eersten met het verzoek aan de dominee hen lezen en schrijven te leren...

Al gauw had dominee Buurma ook een zangkoor gesticht, hij zelf

was behoorlijk muzikaal en dat kwam goed uit, want de te zingen liederen moest hij zelf stukje voor beetje voorzingen, tot zijn koorleden het lied kenden! Huisbezoeken leverden in dit barre oord nogal eens moeilijkheden op. Vaak moest een in de buurt liggende praam even dwars door een wijk getrokken worden om de overkant van die wijk te kunnen bereiken. Maar niet altijd lag er een turfpraam in de buurt. De ouderling had daarop gerekend. Die droeg hoge lieslaarzen en als het anders niet ging, droeg hij dominee op zijn rug dwars door het water! Voor dominee Buurma was geen drempel te hoog en geen dak te laag!

De koffie, die hem overal aangeboden werd, was uiteraard gezet met drabbig bruin veenwater en ze viel dominee zwaar op de maag. De zware tabak, die de veenarbeiders rookten of pruimden was voor hem ook al een bezoeking.

En nog vaak wist dominee Buurma later te vertellen van de penetrante lucht, die op zondagavonden de boven de stoven drogende modderige rokken van de vrouwen verspreidden bij hun bezoeken aan de pastorie.

De kachelbrandstof was -uiteraard! -turf. Maar een deel van het domineestraktement was ook turf! Dominee had zijn eigen stukje veen. Hij werd vaak geholpen met het turfgraven, maar moest er toch met zijn huisgenoten wel eens op uit om de gestoken turven te keren, zodat ze goed konden drogen. Acht jaren lang werkte dominee Buurma in Mussel, van 1885 tot 1893 dus; nu een eeuw geleden. In die acht jaren werd hij één met de veenbewerkers en veenbewoners.

Hij heeft zich in die tijd verloofd met één van de dochteren des landes, die uit een al-oude Westerwoldse familie stamde: Alke Boels te Smeerling. Toen ds. Buurma een beroep aannam naar een andere standplaats, trouwden ze en deelde Alke zijn verder leven. (In het artikel van mevr. Meima wordt zij abusievelijk Akke genoemd).

Voor de genealogen onder ons vermelden wij de volgende gegevens uit ons verenigingsarchief:

Hendrik Freerks Boels, geb. 28-5-1831 te Laude en overl. 22-3-1882 huwde eerst Wubke Meendering en daarna op 16-11-1856 Wubke Maarsingh, geb. 21-3-1840 en overl. 31-5-1876, dochter van Geert Harms Maarsingh en Alberdina Hendriks Hidding te Ter Haar.

Kinderen:

1. Freerk, geb. 5-1-1857, geh. m. Grietje Harding, geb. 2-7-1854 overl. 16-5-1919 te Kampen. Freerk overleed 25-11-1919 te Bloemendaal.
2. Wubke, geb. 12-5-1860, overl. 4-7-1877.
3. Alberdina, geb. 17-8-1862, overl. 1-10-1888, gehuwd met Geert Alberts Schuring.
4. Geert, geb. 4-7-1864, gehuwd met Geertruida Tees
5. zoontje, geb. 25-11-1866, overl. 28-11-1866
6. idem geb. 3-8-1868, overl. 6-8-1868
7. Alke, geb. 31-7-1869, geh. met ds. E.Buurma, overl. 4-12-1925
8. Harmke, geb. 10-2-1872, overl. 21-7-1879.
9. dochter, geb. 19-10-1874, overl. 22-10-1874
10. zoontje, geb. 8-1-1875, overl. 21-1-1875 (De moeder stierf in het kraambd).

TWEE UITTREKSELS

Hieronder volgen twee uittreksels uit de kwartierstaat van de heer F.A.Bergman te Ter Apel. Na kennisneming ervan zal het duidelijk zijn, dat deze gehele kwartierstaat zó ver uitgewerkt is, dat ze eigenlijk te omvangrijk is om ze in een nummer van ons tijdschrift te plaatsen. De beide hieronder volgende uittreksels, die de heer Bergman ons ter beschikking stelde zijn vooral interessant om de uitkomsten ervan! Aan de heer Bergman onze dank!

1. Frederik Age Bergman, geb. te Ter Apel 18-3-1960.
student notariëel recht.
2. ing. Berend Bergman, geb. te Ter Apel 26-1-1914; beroep:
autobusondernemer/winkelier, geh. te Sellingen 23-12-1953 met:
3. Pietertje Kloosterman, geb. 4-11-1925 te Emmercompascuum.
6. Albert Kloosterman, geb. Stadskanaal 27-10-1899, beroep:
landbouwer, geh. Sellingen 6-8-1924 met:
7. Zwaantje van Klinken, geb. 1ste Exloërmond 14-1-1900,
overl. 2-12-1978 te Emmen.
12. Jitze Kloosterman, geb. Drouwenermond 31-3-1855, beroep:
vervener, geh. Wildervank 20-9-1883 met: en overl. 3-4-34
13. Pietertje Smid, geb. Wildervank 20-9-1859, Ter Apel
overl. 8-8-1936 te Ter Apel.
24. Sipke Kloosterman, geb. Tolbert 28-11-1818 + 24-12-1910
te Stadskanaal, ber. vervener, geh. Marum 1-4-1848 met:
25. Tjijptjen van der Vinne, geb. Zevenhuizen 8-4-1830,
overl. 28-5-1901 te Drouwenermond
48. Pieter Gosses Kloosterman, geb. Warnstermolen 24-11-1786, ber.
arbeider, overl. Tolbert 16-12-1826, geh. Marum 15-10-1817 met
49. Temmina Willems Olthoff, geb. Niekerk 12-10-1797 en overl.
17-10-1888 te Zevenhuizen, inlandsche kramersche, winkelierster.
98. Willem Cornelis Olthoff, geb. Ekeburen 6-7-1759 en overl. 2-1-1833
Oldekerk, beroep: wever/winkelier, gehuwd op 6-5-1787 te Niekerk met:
99. Willemina Temmes Reitsma, geb. Oldekerk 8-3-1767 en overl. 1-10-1806 te
Oldekerk.
198. Temme Gerrit Reitsma, geb. Oldekerk 29-3-1743 en overl. 3-5-1813 te
Oldekerk, geh. Niezijl 23-11-1766 met:
199. Bouwina Geertruida Freylingh, geb. Groningen 19-10-1747 overl. nà 1781
398. Abraham Freylingh, geb. Groningen 9-10-1701, overl. tussen 1758 en 1783,
ber. Advocaat, geh. Groningen 13-8-1746 met:
399. Willemina Coenders van Helpen, geb. Usquert 26-7-1716, overl. vòòr 1783.
798. Bernard Coenders van Helpen, geb. Zandweer 28-6-1685,

- heer van Ludema, overl. 24-8-1728 te Geisar (Hessen in Dld.),
geh. Usquert 5-4-1711 met:
799. Geertruyda Lewe, geb. Groningen 24-8-1685, testeert 2-6-1744
1598. Jan Lewe, heer van Blauborg, doop 8-5-1659, overl. 1705, majoor
en commandant van Delfzijl, geh. met:
1599. Willemina Lewe van Kantens, doop Groningen 26-3-1655,
overl.
3196. Joan Lewe van Ewsum, Groningen 10-10-1622, overl. Gron.
20-10-1671, hoofdman provinciaal gerechtshof. Geh. met
3197. Geertruida Alberda, ged. 1628 en overl. Ewsum 19-4-1655.
6392. Evert Lewe van Asinga en Ewsum, doopjaar onbekend, overl.
in Winsum vóór 10-5-1641, geh. Groningen 30-5-1619 met:
6393. Anna Coenders van Helpen, ged. Groningen 15-7-1599, overl.
Gron. 23-12-1628.
12784. Johan Lewe thoe Peize , ged. januari 1569, overl. 22-5-1615
te Groningen, burgemeester van Groningen, geh. 1586 met:
12785. Anna Lewe thoe Asinga, doopdatum onbekend, overl. 1630.
25568. Joost Lewe thoe Peyze, overl. 8-5-1589, hoofddeling te
Zandweer, geh. 31-5-1538 met:
25569. Elisabeth Addinga, overl. 1590.
51138. Jurrien Addinga tot Westerwolde, overl. 1522 of 1523.
gehuwd 27-4-1513 met :
51139. Anna Thedema, overl. 1536.
102276. Haijo II Addinga, heer van Westerwolde, overl.
Wedderborg v66r 11-8-1492, geh. met:
102277. Elisabeth van Dedem, overl. najaar 1523.
204522. Egge II Addinga, heer van Westerwolde, door Westerwolders
vermoord op 21-4-1475, gehuwd met :
204523. Blydeke thoe Fraem.
409104. Haije I Addinga, heer van Westerwolde, overl. vóór juli 1443,
geh. omstreeks 1405 met:
409105. Reinske Abdena, dochter van Hiske Abdena, proost van Emden.
818208. Egge I Addinga, heer van Westerwolde, vermoord in 1391,
gehuwd met :
818209. N.N. Ripperda(?)

Opmerking: Er moet een familieband bestaan hebben tussen de Addinga's en de (in Farnsum zetelende) familie Ripperda. Ook zijn de door deze families gevoerde wapens vrijwel gelijk: alleen de kleuren verschillen. Dra. E. van Dijk loste het vraagstuk op haar manier op, (zie boekje "Het Huis te Wedde") door Egge I tot vrouw een telg uit het huis Ripperda te geven, aangeduid met: "N.N." Ripperda. Maar dit is en blijft een veronderstelling! De eigenlijke herkomst en afkomst van de Addinga's is nog steeds duister. De heer Bergman heeft duidelijk ook uit dit boekje geput. Getuige de (foutieve) sterfdatum van Haije I, die moet luiden: 28 juni 1442 en niet 1443.

Het andere uittreksel volgt nu.

1. Frederik Age Bergman, geb. Ter Apel 18-3-1960,
student notariëel recht.

2. ing. Berend Bergman, geb. Ter Apel 26-1-1914, beroep: autobusondernemer/winkelier, geh. Sellingen 23-12-1953 met
3. Pietertje Kloosterman, geb. Emmercompascuum 4-11-1925.
4. Frederik Antonie Bergman, geb. Stadskanaal 21-5-1885, beroep: autobusondernemer, geh. Sellingen 6-11-1912 met:
5. Aafke Wielinga, geb. Doornspijk 13-7-1887, overl. Ter Apel 29-9-1970.
8. Berend Bergman, geb. Winschoten 25-4-1858, overl. Ter Apel 21-12-1943, beroep: stoffenverver, geh. Stadskanaal 3-12-1880 met:
9. Alida Margaretha Elisabeth van der Linden, geb. 22-12-1850 te Maastricht, overl. Ter Apel 12-3-1943.
16. Hendrik Bergman, geb. Winschoten 13-3-1827, overl. 13-3-1908 te Winschoten, touwslager, geh. Winschoten 30-3-1854 met:
17. Johanna Jacoba Velt, geb. Winschoten 25-4-1832, overl. te Winschoten 22-11-1893.
32. Johannes Bergman, geb. Winschoten 8-2-1800, overl. te Winschoten 15-8-1873, beroep: stoffenverver, gehuwd in Winschoten op 13-5-1826 met:
33. Trijntje Smit, geb. Winschoten 11-11-1802, overl. aldaar op 26-3-1891.
66. Hindrik Hindriks Smit, geb. Winschoten 20-1-1775, overl. 18-8-1841, beroep: touwslager, geh. Winschoten 22-5-1800 met:
67. Pieterke Jacobs Boekholt, geb. Winschoten 14-1-1776, overl. 22-4-1839 te Winschoten.
134. Jacob Ubbes Boekholt, geb. Winschoten 15-9-1747, overl. 29-8-1822 te Midwolda, beroep: bakker, gehuwd te Oostwold op 13-6-1773 met :
135. Trijntje Daniëls van Barenborg, geb. Finsterwolde op 1-10-1750, overl. Midwolda 31-12-1825.
268. Ubbo Jacobs Boekholt, gedoopt Winschoten 6-11-1722, overl. Winschoten 9-7-1776, beroep: schuitemaarder, gehuwd te Winschoten op 7-8-1746 met:
269. Pieterke Jans Dijkema, beroep: schuitemaarster
538. Jan Gosens, ged. Midwolda/Wagenborgen, in 1704 diaken te Wagenborgen, zie Groninger Gedenkwaardigheden 3930, gehuwd te Scheemda op 28-12-125 met :
539. Sara Meijer, ged. Scheemda ???
1078. Evert Meijer, bierbrouwer te Scheemda, gehuwd met:
1079. Petronella Kist, overl. vóór 1726.
2156. Johannes Meijer, derde predikant te Ter Apel van 1638 tot 13-10-1677, gehuwd met:
2157. Sara Emmen, ged. 13.5.1622, overl. 20-7-1656 (ds. Meijer hertrouwt met Grietien Ellingh).
4312. Harmannue Meijer, afkomstig van Werlte, wedn. en 2de predikant te Ter Apel, pred. en e conomus van 1614 tot overl. op 8-5-1637 (aan de pest). Hij hertrouwde: Anna van Vullen, overl. aan de pest te Ter Apel in april 1637
4314. Evert Emmen, ook Evert Warners Mullinga, broer van de laatste prior en eerste predikant te Ter Apel Johannes Emmen, ged. 1594 en overl. 2-4-1654, schout te Emmen, Odoorn en Roswinkel. Gehuwd te Borger 3-10-1614 met:
4315. Margaretha Lepels, ged. 1592 en overl 19-11-1652.

IN HET KORT

Korte weergave van de inleiding van drs.
O.D.J.Roemeling, op 15 december 1984.

In het eerste deel werd aandacht besteed aan de ontwikkeling, met name in kerkelijk opzicht, van Westerwolde. De naam van het gebied wijst op oriëntatie vanuit het Eemsgebied.

De oudste Corveijer Heberolle (1) noemt "Muneswido", door Philippi beschouwd als mogelijk Onstwedde. Hermann Osthoff (1963) toon echter aan dat Onstwedde niet kan zijn bedoeld en dat Mundersum (Kr. Lingen) het meest in aanmerking komt.

De Werdener Urbare, opgesteld ca. 900, noemt "Meginward in Westerwalde in Uneswido". Datering en juistheid worden niet in twijfel getrokken, zodat hier wel de oudst bekende "Westerwolder" wordt aangetroffen.(2). Bekend is de vermelding ca. 1150 van de vijf parochies in Westerwolde in een Corveijer bron(3). Wolfgang Leesch toonde echter aan dat de parochielijst, waarin ook deze vijf parochies genoemd worden, eerst van veel latere datum is en dat zij moet zijn ongesteld tussen 1290 en 1424; de lijst is later ingevoegd in de ca. 1150 vervaardigde Codex Wibaldi.

Westerwolde zal kerkelijk tot ontwikkeling zijn gebracht vanuit Meppen, waar zich een zeer vroege missiekern bevond. Lodewijk de Vrome schonk de "cella" te Meppen aan de abdij te Corvey, waaruit de latere band tussen Corvey en Westerwolde ontstond. Westervolde behoorde tot het bisdom Osnabrück en vormde daarvan - meestal met Eemsland -een afzonderlijk aartsdiaconaat.

In 1466 is er sprake van een "archidiaconus in Onstwedde" en in 1469 van een "archidiaconus in Sellinge" of "archidiaconus terre Westerwoldensis". In de tweede helft van de zestiende eeuw komen ook geestelijke commissarissen namens de landsheer voor.

Bellingwolde (en Blijham) behoorden tot Reiderland en vielen daarmee eveneens onder de bisschop van Osnabrück. Hoewel later bestuurd vanuit Wedde was het een eigen rechtsgebied dat niet zoals het andere deel van het niet overstroomde westelijke Reiderland (Winschoten e.o.) tot het Oldambt werd gerekend.

Over de patroonheiligen der kerken in Wester:, volde is weinig bekend:

- Onstwedde: St. Jacobus de Oudere, (doch ook Sint Nicolaas wordt genoemd)
- Wedde Onbekend (vrouwelijk patroon?)
- Sellingen Onbekend (verondersteld is wel St. Christophorus, doch spreker heeft daarvoor geen

positieve aanwijzingen
-Vlagtwedde: Sint Nicolaas?
-Vriescheloo: Sint Nicolaas.

Bronnen voor genealogisch onderzoek:

-Archief Klooster Ter Apel: voor sommige families nuttige vermeldingen in het staatboek van het klooster (in het Latijn).
-Archief Lewe (restanten van het oude Addinga-archief; Joost Lewe huwde in 1538 Elisabeth Addinga) .
-Restanten van het archief Aremberg-Wedde in het Gemeentearchief te Groningen (o.m. correspondentie van de drost te Wedde met de Arembergs), overgaand in -archief van de drost te Wedde, vertegenwoordigend de stad Groningen als eigenaar van de heerlijkheid; met name daarin de rekeningen van de drost. Belangrijk daaruit,
* Breukregister Westerwolde vanaf 1567 - 1667, gepubliceerd door Wegman en Wegman.
* Breukregister Bellingwolde vanaf 1567, niet gepubliceerd
* Hoendergeldregisters Westerwolde en Bellingwolde, tweede helft zestiende eeuw; latere jaren bleven niet bewaard met uitzondering van een register 1673 van Bellingwolde.
* rechtelijke archieven (gedeponeerd Rijksarchief), daarbij ook van belang archief van de Hoge Justitie Kamer.
* archief Raad van State (Algemeen Rijksarchief 's Gravenhage) Westerwolde als generaliteitsland.

Buiten Nederland zijn er sporadisch stukken te vinden in :

-Staatsarchiv Osnabrück, o.m. een rekeningenboek van de officiaal van het bisdom Johannes Missinck (boetes kerkelijke delicten)
-Staatsarchiv Münster (procesbundel over de landshoogheid over Westerwolde, door Münster gepretendeerd).
-Vaticaan Archief Rome: een enkele vermelding, m.n. een in 1429 gepleegde doodslag door een uit Westerwolde afkomstige priester te Wedde.

Een der aanwezigen merkte op, dat zich te Brussel stukken moeten bevinden over Roswinkel.

Archief Overijssel: Overijsselsche rekeningen en andere stukken afkomstig van de Hollandsche Rekenkamer 1528-1581 :
daarin acten uit oktober/november 1538, waarbij kerspelvolmachten de herendiensten afkopen - zie bijlage.

Studentenlijsten van de universiteiten te Rostock en te Leuven leverden geen namen op

Te Keulen :

1485 Nic. Levesingh, Bern. Hebelinck (Liefsting? Hubbeling? red.)
1491 Herman Rennerdinck (Rendering? red.)
1492 Bernard Oppentius, Thomas Elconis
1498 Everardus Joannis Essinck (Aeijsingh? red.)
1503 Ludolfus Ewert de Bellingwolde
1508 Gerardus Velthuys
1513 Fred. Eenensinck (Ensing? Eemsingh? red.)
1516 Eng. et Jac. Engelens (= Engelkes).
1521 Eng. Walslager (Terwalslage? red.)

Daarnaast nog enkele met voornaam en "de Westerwolt".

In het tweede deel werden de richtersfamilies Ten Veenhuis te Vlagtwedde en Prenger te Bellingwolde behandeld. Spreker publiceerde hierover in "Gruoninga" 1983 en 1984.

Bronnen :

1. Philippi, Osnabruckisches Urkundenbuch I 116 p. 96
2. Blok e.o. Oorkono.enboek Groningen en Drenthe no.5.
3. ibid. no. 30.

Bijlage:

- * aangehaald vverd Jhr. Dr. D.P.M.Graswinckel, Overijsselsche Rekeningen en andere stukken, afkomstig van de Hollandsche Rekenkamer 1528-1581, 's Gravenhage 1924 :
- * Overeenkomsten ter afkoop van de aan de landsheer (= Keizer Karel V) verschuldigde herendiensten:
p. 29 vo. 17-10-1538 voor Vlagtwedde:
Alart Kulters (Colters, red). Engel Huysing, Harmen Ensing, Jan Wensing, Alverich Huycking, Wibbe Coering (Goring? red.) Johan Symons.
Voor Onstwedde:
Frerick Harding, Hidde Nanning, Wolter Heyging, Gert Nanking, Boelman Jabbing, Jacob Hidding, Scholte Meins (Meems, ed.) ; Aijke Horninges (Horlings? red.) ,Gerridt ter Wipping; Wiwe Elsing (Eelsingh? red.).
Voor Sellingen, Wedde en Vriescheloo:
Albert Mendring (Meendering, red.); Jacob ter Wis, Haije Boelmans, Reynt Wyardts, Jan Bruggers, Johan Eedens, Jan ter Walslage, Gert Engels, Jacob Trenning, Harmen Engelkens.
p. 30 vo: 22-10-1538 voor Bellingwolde en Den Ham:
Hemme Staelt, Goyke Hewens, Tidko Heuwenst, Memmo Wyers, Menne Sebes, Hayo Habbens;
p 31 v.o. 7-11-1538 voor Blijham:
Gerth Trenning, pastoor; Herman ter Peckel, Gheert Everts en Sicke Westerman.

BIBLIOGRAFIE WESTERWOLDE

WESTERWOLDE, deel IV: De Kerspelen van "Westerwoldingelandt.

BOURTANGE:

126. Heyligenberg, N. en G. Overdiep. "Geschiedenis van de vesting Bourtange". Overdruk uit het Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond, jrg. 1967.
127. Koeman-Poel, G.S. "Bourtange 400 jaar". Extra nummer van Donky Shot, orgaan van het Chr. Jongeren Verbond te Bourtange. 1980.
128. Koeman-Poel, G.S. Bourtange, schans in het moeras. Hoogezand, 1983.
129. Wijk, W. van der De vesting Bourtange van verleden naar toekomst. Groningen, jrg. 15 no.3. 1973/1974 blz 53-61.

ONSTWEDDE:

130. Hooks, P. en K. Meijer. Onstwedde, rond 't loug en 't wold. Stadskanaal 1977.
131. Meijer, K. Uneswido in Westerwolde. e.a. Winschoten, 1977.

SELLINGEN:

132. Wijk, W. van der 't Carspel Sellingen, verzamelingen van historische gegevens, met kopieën van oude stukken. In eigen beheer uitgegeven in 1972, oplaag 50 ex.
133. Ploeg, W.H. v.d. e.a. Van Klooster en Karspel, van Ter Apel naar Sellingen. Uitg. Rabobank Ter Apel-Sellingen. 1981.
134. Rabobank. Jubileum Rabobank, Ter Apel-Sellingen.

TER APEL:

135. Vijfhonderd jaar klooster Ter Apel, van metten tot vespers, middeleeuwse vroomheid in Oost-Nederland. Groningen, 1966 20 blz.
136. Vos tot Nederveen Cappel, C.L. de Geschiedenis en beschrijving van het voormalige klooster Ter Apel. Groningen, 1934.
137. "Klooster Ter Apel". in: Maandblad Groningen jrg. 3. 1920.
138. Schuitema Meyer, A.T. Het klooster Ter Apel. Groningen 1966. Wolters. 144 blz. Kaart (Stad en Lande) Bevat literatuuropgave.

BIBLIOGRAFIE WESTERWOLDE. deel IV:

139. Peters, C.H. Het klooster Ter Apel. Groningen, 1987.
140. Ozinga, M.D. "Het voormalige klooster Ter Apel". in: Bulletin van de Nederlandse Oudheidkundige Bond, serie 4. jrg. nr. 3, 1934.
141. Leeuw, J.R. van der "De voorgeschiedenis van het klooster Ter Apel". In; "Der Clercke Cronijcke" van 13-06-1941.
142. Horst, P.J. ter Het klooster Ter Apel en het kerspel Zandberg. In: Archief Aartsbisdom Utrecht 2-321
143. Feith, H.O. Het klooster Ter Apel. G.V.A. 1842, blz 73-111.
144. Eerelman, M.J. en W. Boer. Het oude klooster Ter Apel.
- VLAGTWEDDE:
145. Bruning, J.R. Vlagtwedde, in een verzameling oude foto's en ansichtkaarten, 1820-1930. Vlagtwedde, 1970.
146. Bruning, J.R. en R. Kraai. Vlagtwedde in oude ansichten. Zaltbommel.
147. Engelkes, J. Gids voor Vlagtwedde. Winschoten, 1936.
148. Het hart van Westerwolde. Zwart-witboek 1976; samengesteld door de ontwikkelingsgroep Vlagtwedde, 1976. 50 blz.
- VRIESCHELOO:
149. Montijn, J.C. "Iets over Vriescheloo". G.V.A. jrg. 1901. blz. 187-195.
150. Bruining, J.D. Vriescheloo, Saxo Frisla, 1944.
- WEDDE:
151. Herwig, R.H. "De Wedderburcht". Maandblad Buiten, jrg. 1909.
152. Koning, Mr. J.S.G. "Het slot te Wedde". G.V.A. jrg. 1811.
153. Lennep, W. van en W.J. Hofdijk. "Het kasteel te Wedde". In: De voornaamste kastelen van Nederland, deel III, 1848.
154. Renaud, J.G~N. en E. van Dijk. Het huis te Wedde. Met een voorwoord van N.G. Addens. Groningen, 1950 Wolters. 96 blz.
155. 2e druk van no.154. Groningen 1971. Wolters Noordhoff. N.V. Vereniging Stad en Lande.
156. Vrieze, P.L. e.a. De Hervormde Kerk te Wedde (Gr). Geschiedenis en restauratie. Groningen, 1977. Uitg. Gemeente Bellingwedde.
157. Woude, M. van der Oud Westerwolde: De burcht van Wedde. G.V.A. 1955 blz. 100-114.

(wordt voortgezet).

**TIJDSCHRIFT
VOOR
GENEALOGIE
EN
HISTORIE
„WESTERWOLDE”**

**Driemaandelijks tijdschrift van de
Vereniging voor Genealogie en
Historie**

Westerwolde

6de jaargang No 2.

juni 1985.

Redactie:

J.W.Hiskes, M.Hardenbergstr. 3
9643 LD WILDERVANK.
Tel. 05987 - 13095.

C.J.Wegman, Acacialaan 27,
7642 TW WIERDEN.
Tel. 05496 - 2437.

N.B. Niets uit dit tijdschrift mag
worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk,
fotografie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder vooraf-
gaande toestemming van de redactie.

SECRETARIAAT VAN DE VERENIGING:

(lidmaatschap, abonnementen,
administratie en archief) ,
Mevr. G.P.I.Hiskes - Knigge
M.Hardenbergstraat 3
9643 LD WILDERVANK
Tel. 05987 - 13095.

PENNINGMEESTER:

Dick Scheper,
Groningerlaan 58, 9642 EK VEENDAM
Tel. 05987 - 19588

BANK:

Bondsspaarbank Veendam, nr.
95.72.730622, ten name van
Ver.v.Gen. en Historie Wester-
wolde.
Postgironummer van de bank :

802395

LIDMAATSCHAP: Entree (éénmalig) f.10.--; contributie f.25.--
per jaar plus f.7,50 per jaar voor het tijdschrift, dat om de
drie maanden verschijnt. Bij verzending per post van het
tijdschrift - dat op de driemaandelijkse bijeenkomsten wordt
uitgereikt - moeten de portokos-ten in rekening worden
gebracht.

Er was voor dit nummer te veel kopij om alles in één nummer te bergen. Op zichzelf natuurlijk een verblijdend teken!

Wij hebben dus een keus moeten maken. Die keus werd een beetje beïnvloed door het feit, dat in dit tijdsgewricht Vlagtwedde het 1100-jarig bestaan viert.

Passend is daarbij de bijdrage van de heer Wegman in dit nummer betreffende de richters-familie Ten Veenhuis.

Enige artikelen betreffende het familiewapen van de familie Hazelhoff hebben daarvoor moeten wijken tot een volgend nummer. Temeer omdat wij deze bijdragen graag bijeen in één nummer wilden plaatsen. Behalve het familiewapen wordt daarin ook de functie van "borggraaf" nader toegelicht. Intussen zijn bijdragen voor het volgend nummer uiteraard welkom!

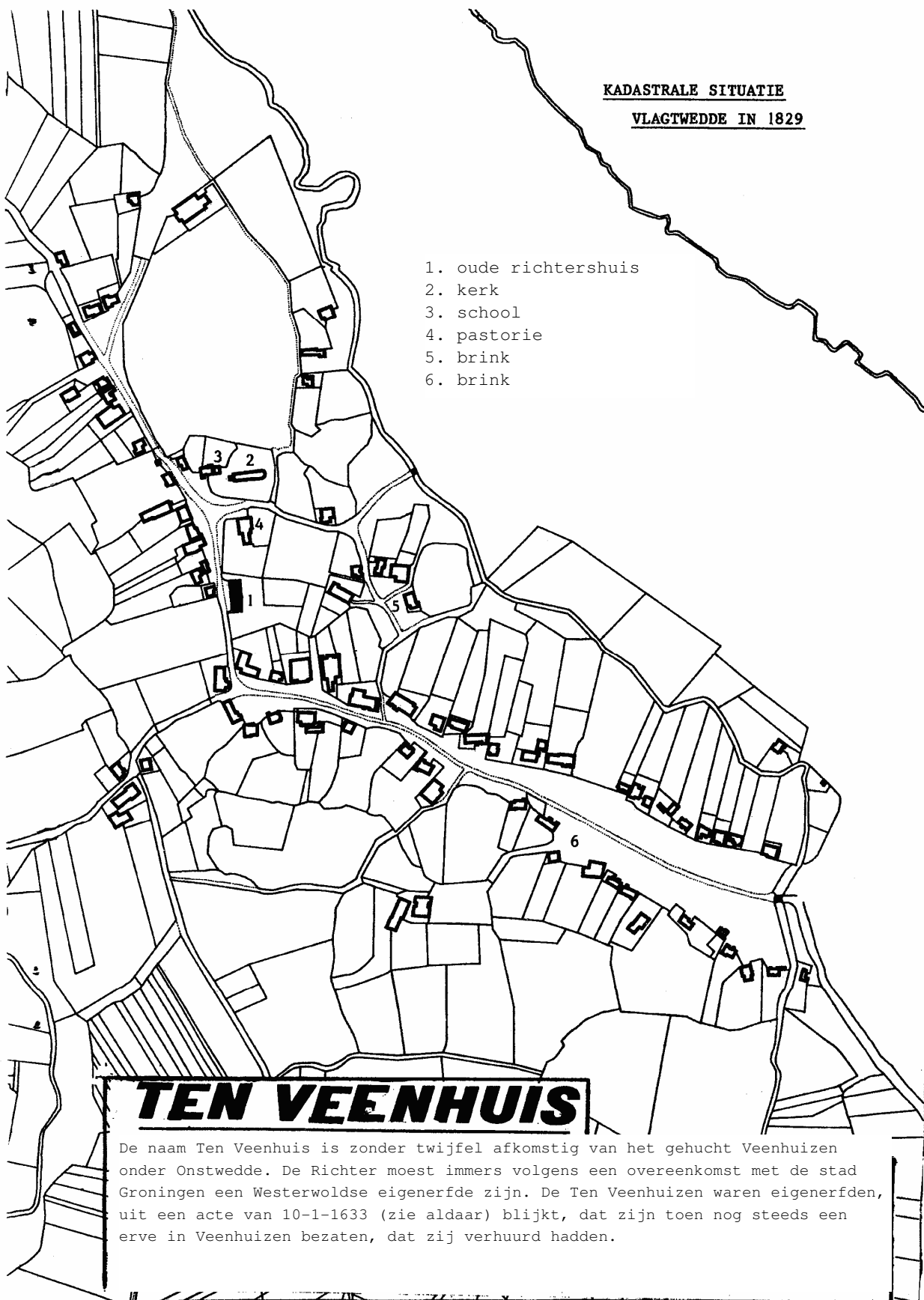
J.W.H.

INHOUD van dit nummer

O.J.Wegman- TEN VEENHUIS. De oudst bekende Richtersbehuizing van Westerwolde te Vlachtwedde	29
E.G.Schrage- MOLANUS	37
E.G.Schrage - Waar zoeken?	42
idem Bij onze burens	45
idem Leerort	46
J.W.H. De Joden van Bourtange en Vlagtwedde	47
J.W.H. Varia	48
----- Vragen	50
BIBLIOGRAFIE van Westerwolde (G.Wubs)	51

KADASTRALE SITUATIE
VLAGTWEDDE IN 1829

1. oude richtershuis
2. kerk
3. school
4. pastorie
5. brink
6. brink

TEN VEENHUIS

De naam Ten Veenhuis is zonder twijfel afkomstig van het gehucht Veenhuizen onder Onstwedde. De Richter moest immers volgens een overeenkomst met de stad Groningen een Westerwoldse eigenerfde zijn. De Ten Veenhuizen waren eigenerfden, uit een acte van 10-1-1633 (zie aldaar) blijkt, dat zijn toen nog steeds een erve in Veenhuizen bezaten, dat zij verhuurd hadden.

DE OUDST BEKENDE RICHTERSBEHUIZING VAN WESTERWOLDE TE VLAGTWEDDE.

door C.J.Wegman.

Waar thans het bekende hotel De Marke is gevestigd moet eens het oudst bekende richtershuis van Westerwolde hebben gestaan: Het hotel De Marke. voorheen hotel Schober. was van 1879 tot 1889 gemeentehuis van Vlagtwedde.

Dit huis, gelegen op een centrale plaats in Vlagtwedde. moet van ca. 1510 tot 1627 het richtershuis zijn geweest. Het was in bezit van de richters Ten Veenhuis en wel achtereenvolgens van JOHAN JACOBS, ELSO JACOBS (broer van Johan), JOHAN ELSESE en JACOB JOHANS TEN VEENHUIS.

Hun nakomelingen hebben het nog bezeten tot 1719 (de chirurgijn Jacob Jans Ten Veenhuis) en daarna was het nog wel bewoond door "Veenhuizen" maar zij (Sterenborg's en Witkop's) hebben zich genoemd naar het erve.

Het huis Vlagtwedde no.68.

1- 1-1829 kadastrale nummers:	882 huis en erf	6.20 are
	881 tuin	14.20 are
	880 boomgaard	28.80 are

Eigenaresse no. 312: de weduwe van JAN TAMMES TAMMES, landbouwerse te Vlagtwedde.

<u>JAN GEERTS TAMMES</u> ged. 2- 4-1756 Bellingwolde ovl.29 6-1816 Vlagtwedde (no.68) z.v. Geert Wubbes Alveringh en Hadewijk Jans Tammes	huwt te Vlagtwedde met 27- 4-1788 h.c. 25- 4-1788	Janna Berends Hommes ged. 5 2-1764 Vlagtwedde d.v. Berend Jans Hommes en Annigje Jannes Ter Horst
---	---	--

kinderen:

8 - 2-1789 Radewijk Jans huwt met Gerard Anne van Eyerdingen
Jan

9-12-1792 Berend

11-12-1796 Geert (geb. 6-12)

9- 5-1798 Harm Hindriks Wannemaker verkoopt aan Jan Tammes x Jaiina Berends Hommes:
* een huis. tuin en kamp te Vlagtwedde.

N. Pastorie O. Geert Kesse Z. Harm Berents. Jan Reijnts en Klaas

Engberts W. Heereweg.

Koopsom 1400 Car.gl.

<u>HARM HINDRIKS WANNEMAKER</u> ged.12 2-1763 Sellingen ovl. 2 9-1827 Vlagtwedde weduwenaar van Johanna Heeres Haselhoff huwt 3e Vlagtwedde h.c. 15-11-1801 met Stijntje Alberts Smit (voor kinderen uit 3e zie Vlagtwedde no.43)	huwt 2e Vlagtwedde met 14- 5-1797	Aaltje Jans ged. 1- 3-1772 Vlagtwedde ovl.27- 7-1798 Vlagtwedde d.v. Jan Berents en Engeltien Engels
--	--------------------------------------	--

14- 1-1798 Engeltijn Harms nuwt Vlagtwedde 28-12.;..1822 met Pieter Berends Wegman

6- 5-1797 Gecompareerd: Haije Haijes c.s.. voorstanderen over de kinderen van wijlen Hanna Heeres Hazelhoff, eerst gehuwd met Aijcke Hindriks Veenhuis en nu met Harm Hindriks Wannemaker ter eene en: Harm Hindriks Wannemaker ter andere zijde.

Scheiding van de boedel als volgt:

* de 2e comparant blijft in het bezit van de gehele boedel.

<u>JOHANNA HEERES HAZELHOFF</u> ged.19- 8-1754 Vlagtwedde ovl.1794 -1797 Vlagtwedde wed. van Aicke Kindriks Veenhuis d.v. Heere Dercks Hazelhoff en Geertje Jans Hommes	huwt 2e Vlagtwedde met 21- 3-1790	Harm Hindriks Wannemaker ged.12- 2-1763 Sellingen zie boven
--	--------------------------------------	---

kinderen: 6- 1-1791 Janna
20- 7-1794 Hindrik

24- 5-1790 Gecompareerd: Johanna Heeres Hazelhoff x Harm Hindriks Wanmaker ter eene en: de voogden over de kinderen van Ie comparante bij Aicke Hindriks Veenhuis, allen te Vlagtwedde ter andere zijde.

Scheiding van de boedel als volgt:

* de Ie comparanten behouden de gehele nalatenschap.

<u>AICKE HINDRIKS VEENHUIS</u> ged. 29 3-1748 Vlagtwedde ovl. 1786 -1790 Vlagtwedde z.v. Hindrik Berents Witkop en Geertruid Aickes Veenhuis	huwt te Vlagtwedde met 7- 7-1776	Johanna Heeres Hazelhoff ged. 19- 8-1754 Vlagtwedde zie boven
--	-------------------------------------	---

kinderen:

24- 8-1777 Hindrik Aickes huwt Onstwedde 1- 5-1808 met Hillegien Remkes Heis

16- 4-1780 Heere Hazelhoff

20- 7-1783 Jantien

24- 3-1786 Geertien Aickes huwt Ter Apel 23-12-1806 met Jan Heijes Hommes

6-10-1784 Gecompareerd: Aijcke Hindriks Veenhuis te Vlagtwedde ter eene en: de schoolmeester Geert Adams Knoop als gemachtigde van Berend Hindriks Veenhuis en Geert Hindriks Veenhuis te Groningen ter andere zijde, allen kinderen en erfgenamen van wijlen Hindrik Berends Veenhuis x Geertruid Aijckes.

Scheiding van de ouderlijke boedel als volgt:

* de 1e comparant erft de behuizinge, schuire, hoff, tuin, een kampje groenland en 3 akkers bouwland, alles gelegen te Vlagtwedde;

* uitgekeerd moet worden aan Berend 200 Car.gl. en een gouden ducaat en aan Geert 200 Car.gl.

<u>GEERTRUID AICKES VEENHUIS</u> ged. 27- 9-1722 Vlagtwedde ovl. 1776 -1784 Vlagtwedde d.v. Aicke Geerts Sterenborgh en Jantien Frericks Eefsingh	huwt te Vlagtwedde met 10 6-1745 h.c.	Hindrik Berents Witkop ged. 27-11-1712 Ter Apel ovl. 1776 -1784 Vlagtwedde z.v. Berent Geerts Witkop en Gepcke Hiskes Mennersingh
---	--	---

kinderen:

27- 3-1746 Berentoverleden vóór 1751

29- 3-1748 AIJCKE ----- > erfgenaam

24- 3-1751 Berent Hindriks huwt Groningen

10- 7-1757 Geert Hindriks huwt Groningen

10- 6-1745 Vlagtwedde, huwelijkscontract tussen Hindrick Berents en Geertruid Aijckes Veenhuis. De ouders van de bruid, Aijcke Veenhuis x Jantien Frericks, nemen de bruid op in hun behuizing te Vlagtwedde.

Getuigen: Jarcke Frericks en Jan Elses.

12- 1-1765 besettinge voor de kerk: Hindrik Berents 1 - 14 - 0.

<u>JANTIEN FRERICKS EEFSINGH</u> geb. 16- 3-1684 Vlagtwedde geb. Veele ovl. na. 1745 Vlagtwedde d.v. Frerick Jans Eefsingh en Geertruid Harms Luringh wed. van Jacob Jans Ten Veenhuis	huwt 3e Vlagtwedde met 11- 4-1720	Aicke Geerts Sterenborgh geb. ca. 1680 Sterenborg ovl. na 1746 Vlagtwedde z.v. Geert Harms Sterenborgh en Jantje Edes Huistinck
--	--------------------------------------	---

kinderen:

5- 1-1721 Geert

27- 9-1722 GEERTRUID ----- > erfgenaam

6- 4-1746 besettinge voor de kerk: Aijcke Sterenborgh 0 - 15 - 0

1733 bijdrage voor de Lantssoldaet Aijcke Veenhuis 0 - 4 - 0

21- 4-1727 besettinge voor de kerk: Aijcke Sterenborg 0 - 12 - 0

JACOB JANS VEENHUIS huwt te Vlagtwedde met Jantien Frericks Eefsingh
geb. ca. 1665 Vlagtwedde 29-10-1713 ged.16- 3-1684 Vlagtwedde
ovl. 23- 9-1719 Vlagtwedde zie boven
ber. chirurgijn " weduwe van Sicke Ja, :obs
z.v. Jan Jacobs Ten Veenhuis huwt 3e Aicke Geerts Sterenborgh
en Jantien Aijckes dit huwelijk bleef kinderloos.

7-11-1719 Gecompareerd: Jan Hagius x Fennegien Berents als erfgenamen van hun neef Jacob Ten Veenhuis ter eene en: Jantien Eeffsingh. weduwe van Jacob Ten Veenhuis ter andere zijde. Scheiding van de erfenis van Jacob Ten Veenhuis als volgt:
* de 2e comparante krijgt de gehele erfenis. bestaande uit: een behuisinget hovinge. bouw-. meed en weidelanden. levendige have. huisgeraatt de vruchten op het land en het koren in het huis;
* de 1e comparanten worden uitgekocht.

4- 9-1716 Aangenomen lidmaten te Vlagtwedde: 718. Mr. Jacob Ten Veenhuis
obiit 23 9-1719.

24-11-1705 Mr. Jacob Veenhuijst droncken sijnde in de kercke tot Vlagtwedde eenige alteratie en perbutatie heeft veroorsaect. is bij het criminele gericht in een amende van 50 ducatonen, sijnde 157 Car.gl. en 10 stuivers gecondemneert.

21-11-1696 Insaken Mr. Jacob 'ten Veenhuis verdaeght hebbende Claes Aijssinght Harmen Geerts, Jan Alberts en Jan Hindricks op 't Stroedingh.

JAN JACOBS TEN VEENHUIS huwt te Vrieschelo met Jantien Aijckes
geb. ca. 1630 Vlagtwedde ca. 15- 8-1660 geb. ca. 1635 Vrieschelo
ovl. 26-11-1695 Vlagtwedde ovl. na 1693 Vlagtwedde
z.v. Jacob Johans Ten Veenhuis d.v. Aijcko Hansen
en Rixte [Jarckes]

kinderen:

ca. 1665 JACOB -----> erfgenaam
ca. 1670 Geertruit Jans huwt Vlagtwedde 14 4-1700 met Meerten Willems
1693 Lidmaten te Vlagtwedde: 48. Jan ten Veenhuis obiit den 26 9bris 1695
49. Jantien Aijckes obiit
50. Geerteruit ten Veenhuis obiit 17 jan: 1712

19-10-1692 lns. Geertruit ten Veenhuis, de weduwe van wijl. Menso Hagius verd. 8 hebb. Jan ten Veenhuis om betalinge van 't plichtige wegens beloofde boedelpenningen.

18- 1-1689 lns. de Erb: Jan ten Veenhuis in qlte voormont en Harmen Jurriens als vreemde voogt over wijlen Elso ten Veenhuis jongste dochter Aechtien ten Veenhuis, geassisteert met haer pupille diens swaeger en diens halfsuster, de Convoijmr. Ev. Scheltes en Johanna Kenneken ter eener en: de deugts. Gartie ten Veenhuis, de weduwe van wijll. de executeur J. Decker geassisteert met haeren swaeger Pieter Mennens ter andere zijde.

Afboedeling van des pupillen zal. vaders nalatenschap met 300 dall..

20-10-1664 Tusschen Jan ten Veenhuist sich qualificerende als erfgenaem van wijllen Jan, de soone van Jarcko ten Veenhuist Impt. tegen de erfgenaemen van Luicken Wilckest Ged.. Questieus over overleveringet gelofte en reckeninge van die goederen van wijllen Jan voorschr., so laest bij Ged. enz.

19 2-1662 Tusschen Luicken Wilckes in plaetse van wijl. sijn vader Wilcko Harmens als voormundt over ~~wijllen~~ Jan ten Veenhuist soon van wijl. Jarcko ten Veenhuis, in cas van opsegginge van Wiltinckcampmeede ende Wiltinckcamp met d'annexen van dient om die daerop staende penningen vermoe ge versegelinge van 4- 8-1649 in vrijdoem te moogen ontfangen tegens Jan ten Veenhuis als besitter ende gebruicker van sijn salige vaeders plaetse.

15- 8-1660 Aijcko Hansen van Vriescheloo versoekt de Classis (Winschoten) of niet Jan ten Veenhuis van Vlachtwedde met sijn dochter Jantien Aijckes mochte geproclameert worden, niettegenstaende die moeder van d'bruidegom sulcks niet en wilde consenteren om reden dat sie eerst wilde wieten d'staet van haer goet ... enz...

20-11-1660 Insaken Wubbo Nannes, lmpt. tegen Luicken Wilckes als erfgenaem van wijlen wilcko Harmens als voormundt in sijn tijdt over Jan ten Veenhuis de naegelaetene soon van Jarcko ten Veenhuis zaliger, Ged.. In cas van betaeling van 79 Car.gl. voor cremerwaren tot de pupille sijn kledinge ingevolge reeckenboeck van 18-10-1649.

18- 7-1660 Insaken Jan ten Veenhuis en Jantien Aijckes intervenienten voor d'E: welgeb: pastor Johan Hommerckhuisen, in cas van relieff op seecker geconfermeert mandaett over de vercondinge tot d'ehestand van Jan ten Veenhuis en Jantien voors., Impts. tegen Rixte ten Veenhuis, de moeder van Jan ten Veenhuis, Ged.. lmpt's wegen Jacob Decker en Hindrick Aijckes versoeckende genoechsae me reden van Ged., waerom sij opgemelte mandaett voor op d'E: welgeb. pastor Hommerckhuisen dog confirmeren off to bij ontstendt dat het schrijve wedererom mach werden gerasseert.

Daertegens Gedaegde tot reden inbrenge n de noijdt over dit houlijck geconsenteert te hebben noch oijdt van haer gevraecht te he. Daer benevens dat eerst voor de proctamatie op vrijnde dag om haer en haere kinderen goedt uit te vinden muste voor haer jach, als dan in het houlijck custe consent draegen...

maer dat de verkunding e sijn voortganck te geneme ingevolge vertiejcke ninge van bruidegom en bruijdt nevens meer anderen van den 3- 7-1660 affgesonden an d'welgeb. pastor opgemelt met de verkunding e der jonge luiden voornoempt sal moogen voortvaeren.

<u>JACOB JOHANS TEN VEENHUIS</u>	huwt 2e Vlagtwedde met	Rixte N.
geb. ca. 1570 Vlagtwedde	ca. 1630	geb. ca. 1605
betaald voor schenken op sijn		ovl. na 1661 Vlagtwedde
begrafenis op 13- 7-1646		huwt 2e v66r 1660
richter van Westerwolde 1619-1627		met Wubbe Berents

z.v. Johan Elses Ten Veenhuis
en Geertruid Johans Stalknecht

kinderen:

ca. 1631 Jantje Jacobs huwt h.c. 11- 3-1656 met Albert Reempts
ca. 1633 Geertruit Jacobs huwt (procl.) 11-10-1656 met Menso Hagius
ca. 1635 JAN -----> erfgenaam

huwt 1e	met	N. Everts
ca. 1600		geb. ca. 1575
		ovl. ca. 1630 Vlagtwedde

kinderen:

ca. 1600 Jarcke Jacobs huwt ca. 1628 met N.N. ----> zoon: Jan

15- 2-1660 Insaken Jan Geerts Glasemaker tot Winschoot verdaegt hebben verdaegt hebbende Rixte ten Veenhuis om betaeling van geleverd glas in de pastorijbehusinge tot Vlachtwedde. Gedaegde ontkent dat de impt. glas moest leveren wat haer zalige man Wubbe Berents anbelangt daer van d'..... te moeten suspesederen tot dat van haer zal. mans goederen so tot noch in heijrcerter sijn tusschen haer ende desen haer overleden man's erfgenaemen

5- 5-1658 Elso ten Veenhuis als principale voormond over de kinderen van wijlen Jacob ten Veenhuis, geassisteert met der kinderen moeder Rixte ten Veen huis verhuren bouwland te Vlachtwedde.

13- 7-1646 Rixte, wedewe van Jacob ten Veenhuis omme dat deselve op die begreffenisse van haer zal: man int vergaderen beer geschoncken heeft, verdragen op vijff Caroli guldens

- 12-10-1643 Egenarfdn ende Ingesetenen der Heerlicheit Wedde: Jacob ten Veenhuis.
- 9- 7-1635 Jacob Ten Veenhuis van zijn broeder soon Elso Ten Veenhuis in een mandaet van vijff marcken overgegeven, deswegen veraccordeert op 2 Car. gld..
- 10- 1-1633 Jacob ten Veenhuis (dessen soon Jarske present), Impt. tegen Henric Johans tot Veenhuisen, Ged.. Ged. muchte werden opgesecht sooda~ne huis en landen als dieselve aldaer van hem in sette en huur sal hebben.
- 19- 8-1629 Ins. de E. Jacob ten Veenhuis, Impt. versoekende tegens Luicken Bruiningh Timmerman, gerequireerde, adjudicatie der nae~cope van soodaene Hoff. ofte, thuinplaetse als deselve magh hebben gecoft van Berent ten Veenhuis, omme dat hij sij broeder en naeste verwante van den vercooper Veenhuis gemelt.
- 27- 9~1628 Insaken Geeske, huis~rouwe van Abel Geerts, met haere consorten Jarske ten Veenhuis en Jacob Hermans, Impten. tegens Engel, dé huisvrouwe van Hiske Wierdinghel Gedagede. Questieus wegen eene besegelde brief bij den gedageden entfangen van Jacob ten Veenhuis. Tot restitutie van dewelcke impten contenderen omme dat deselve brief hunluiden is behoerich wegen heure respectieve moders en grote moders ingebrachte goederen aen des gedageden grotevader. Daertegens den gedagede gehoort contenderende tot absolutie omme dat sie den versochten brief weder hadde overlanget aen haeren vader Wibbe Everts en nu wederomme niet sulde kunnen becomen. Met wiedere sustenue dat impten deswegen sulden sijn geholden te ageren tegens haeren vader. Is de gedagede gecondemneert te restitueren aen impten den gevorderden brief.
- 9-10- 1619 Borgemesteren ende Raadt van Groningen stellen Jacob Ten Veenhuis aan als Richter van Westerwolde.

JOHAN ELSE TEN VEENHUIS huwt 1e Vlagtwedde met Geertruid Johans Stalknecht
geb. ca. 1525 Vlagtwedde ca. 1560 geb. ca. 1535 Wedde
ovl. 14- 9-1595 Vlagtwedde (vóór 6- 5-1566) d.v. Johan Stalknecht
richter van Westerwolde van en Mechteld
vóór 1561 tot 1595
z.v. Elso Jacobs ten Veenhuis

kinderen:
ca. 1560 Elso Ernst huwt ca. 1590 met Geertruid Johans de Vos
ca. 1570 JACOB -----> erfgenaam
ca. 1580 Berent huwt ca. met Gartke

huwt 2e Vlagtwedde met Eva Wiltes
ca. 1580 geb. ca. 1555
ovl. na 1635 Vlagtwedde

kinderen: onbekend

- 16- 5-1633 Berent ten Veenhues ende sine vroue Garteke hebben die steeffmoder Eva Wiltes int hoes gevallen, dieselve geslagen en enich linnen egenherich uith het hoes entnomen, daer van sie verdragen sijn op 10 rijxdaler.
- 22- 2-1632Achtendiel wares van Richter Johan ten Veenhuis op 6- 4-1566
- 1- 7-1603Ano. 1566 den 6e Maeij van de Eerbare Richter Johan ten Veenhuisen und Gertruidt Eheluiden...

ELSO JACOBS TEN VEENHUIS huwt met N.N.
geb. ca. 1496 Veenhuizen ca. 1525
ovl. na 1550 Vlagtwedde
richter van Westerwolde van
1531 tot na 1550
z.v. Jacob ten Veenhuis

kinderen:
ca. 1525 JOHAN -----> erfgenaam

- 22- 2-1632Op sijner voorolderen aldaer angecofte achtendiel wares van Richter Elso Jacobs op den 2e August. 1545
- 1- 7-1603 van een achtendiel waress in dato 1545 den 2e Augustij van Elso Jacops Richter unde sijner Huisvrouw gekofft. 0, .
- 27- 7-1531 Elso ten Veenhuis door Karel van Gelre aangesteld als richter van Westervolde.
- 14- 6-1538 Elso ten Veenhuis door Karel V benoemd tot richter van Westerwolde.
(eedsaflegging op 6- 7-1638)
- 5-12-1550 Elso ten Veenhuis voor het laatst genoemd.

JOHANNES JACOBS TEN VEENHUIS huwt met N.N.
 geb. ca. 1475 Veenhuizen
 ovl. na 1515 Vlagtwedde
 richter van Westerwolde van
 vóór 1510 tot na 1515
 z.v. Jacob ten Veenhuis

- 4-11-1510 genoemd Johannes Jacobi ten Veenhuis als richter van Westerwolde.
- 7-11-1515 idem

Volledigheidshalve volgt hierna de overige genealogie Ten Veenhuis

<u>ELSO ERNST JOHANS TEN VEENHUIS</u> huwt te Vlagtwedde met	Geertruid Johans de Vos
geb. ca. 1560 Vlagtwedde	geb.ca. 1565 Anlo
ovl. 1606-1607 Vlagtwedde	d.v. Johannes de Vos, substi-
gerichtsschrijver van Westervolde	tuut schulde van Anlo
z.v. Johan Elses ten Veenhuis	
en Geertruid Johans Stalknecht	

kinderen:

- ca. 1600. Johan Elses huwt 1e Grietien Jacobs
- huwt 2e vóór 21-11-1643 met Elske Lupkes
- huwt 3e Groningen 1679 met Maria van der Vliedt

mrt. 1590 -mrt. 1591 Opgelegde breuken worden verantwoord door "Elso thenn Venhuis uth name sines L: vaders".

- 2- 9-1589 Elso ten Veenhuis wordt voor 't eerst genoemd als gerichtsschrijver van Westervolde (heksenproces).

<u>BERENT JOHANS TEN VEENHUIS</u> huwt te Vlagtwedde met	Gartke N.
geb. in 1580 Vlagtwedde	geb. ca. 1585
bet. voor begrafenis op 17- 9-1634	bet.voor begrafenis 17-9-1634
z.v. Johan Elses ten Veenhuis	
en Geertruid Johans Stalknecht	

kinderen:

- ca. 1610 ELSO ---) volgt hierna

26-10-1610 Aicke Wilts accordeert op 2 gl. wegen mandaet van 5 marck so Berent Veenhuis op hem overgeven.

29-10-1624 Berent Veenhues heft in des Richter Veenhues sijn behusinge op den rechtdach Evert Abels mit het croos op den cop geslagen, daer van op een rijxdaler verdragen...

27- 2-1633van Broers huisplaetse alhijr, tegen Berent ten Veenhuis over de wech gelegen...

- 3- 3-1632 Insaken Gartken, Berent ten Veenhuis huisvrouw, versoeckende dat Jacob ten Veenhuis muchte werden condemoert omme haer te betaelen die bij hem tot haer huis verteerede en ooc in sijn huis gehaelde bieren vermoege rekenboeck.
- 19- 8-1629 Insaken de E: Jacob ten Veenhuis versoeckende tegens Luicken Bruininge adjudicatie der naercope van sodaene Hoff~ ofte thuinplaëtse als deselve magh hebben gecoft van Berent ten Veenhuis, omme dat hij sij broeder en naeste verwandte van den vercooper Veenhuis vermeldt.
- 10- 9-1628 Insaken Berent ten Veenhuis, dessen huisvrouw Gartke present, tegen Geert Hermans wegen betaeling van eene rijxdaler dewelcke impt. praetendeert te hebben tecort ontfangen van de naercoop van Friesinghe arve.
- 17- 9-1634 Elso ten Veenhuis omme dat deselve op die begreffenisse van zijn zall: vader Berent ten Veenhuis en moeder Gartke aen die naberen heeft den bier schoncken en eeten settent deswegen verdragen op 10 Caroli guldens.

<u>ELSO BERENTS TEN VEENHUIS</u>	huwt 1e Vlagtwedde met	N. Wubbes
geb. ca. 1610 Vlagtwedde	ca. 1640	geb. ca. 1615 Vlagtwedde
ovl. 1661-1669 Vlagtwedde		bet. voor uitinge 6-10-1653
z.v. Berent Johans ten Veenhuis		d.v. Abel Wubbes
en Gartke N.		en Jantien SchuIten

kinderen:

ca. 1640 Gartke Elses huwt ca. 1665 met Jacob Decker Executeur

huwt 2e Oude Schans met Elisabeth Fongers
30- 4-1654 geb. ca. 1630

kinderen:

ca. 1655 Bernardus 30 7-1672 student in Groningen
ca. 1657 Agatha huwt Berent Mettingh

- 11-10-1632 Else ten Veenhuis hefft mit Wubbeke Wijrdinck, sijn vaders deenstmaget in unplicht gelegent daeraff door den vader Berent Veenhuis verdragen laten op 2 rijxdaler.
- 2- 7-1635 Elso ten Veenhuis is van zijn grote moeder Eva Wiltes in 5 marcken over gegeven, daeraff deselve verdragen is op 2 Caroli guldens en 16 stuver.
- 2- 7-1635 Elso ten Veenhuis omme dat deselve zijn nabuir Everhardus Abels met die vuist voor het hoofft geslagen hadde, deswegen verdragen op I Caroli gulden ende 5 stuver.
- 9- 7-1635 Jacob ten Veenhuis van zijn broeder soon Elso ten Veenhuis in een mandaet van 5 marcken overgegeven. deswegen veraccordeert op 2 Caroli guldens.
- 12-10-1643 Egenarfdn ende ingesetenen der Heerlicheit Wedde: : Else ten Veenhuiss.
- 6-10-1653 Elso ten Venhuijs wegen gehouden uijtinge accordeert op 6 - 5 - 0.
- 3- 5-1658 Erschenen d'E: Elso ten Veenhuis die welcke heeft bekent dat hij hadde geconstitueert ende bemachtiget sulx doende door cracht desen d'E: Engel Wubbens om voor ende uit hem comparants name bij rechte uitvondich te maken alssodaene questien als tusschen hem comparant ende sijn zal. vrouwe moeder d'E: Janneken Wubbens van ernfisse afbodellinge ende ander sijn ende moegen ontstaen ende dit voor gerichte so hogere als lager onder belofte van 't gene bij constitueerde in desen enichsins voor desen gedaen ofte noch mach doen.
- 12- 5-1669 Insaken d'executeur Jacob Decker, impt. verd. hebb. om betaeling ter somma 100 Caroli guld. vermoge obligatie, Hanno Boelest gedaegde. Ged. excip. voirgevende d'praetense 100 Car.guld. an des imptes zall: schoonvaeder Elso ten Veenhuis voldaan en betaelt te hebbent praesenterende 't selve met eede te ontgaan is des ged'n praesentatie op imptes acquiesement geteickent om te meugen strecken nae behoiren.

E.G. Schrage

MOLANUS

In bovengenoemde bijdrage, op blz. 82, vroegen we ons af of het jaartal 1629 in het opschrift van de kerkklok van Sellingen, zoals vermeld in "Groninger Gedenkwaardigheden", no. 3417, misschien fout was?

Waarschijnlijk is dat inderdaad zo, want in het boek: "Van Klooster en Karspel, van Ter Apel tot Sellingen" (1981) onder redactie van H.W. van der Ploeg, wordt als opschrift van de oudste klok genoemd: 1679.

(Opmerking van de redactie. Het woordje "waarschijnlijk" kan wel achterwege blijven. In 1828 verspreidde de "Commissie van Onderwijs" een aantal vragenlijsten. Wat Sellingen betreft, werden de vragen beantwoord door de schoolmeester. De lijst - met de antwoorden - bevindt zich nog in het Rijksarchief te Groningen. Wellicht komen we er nog eens uitvoeriger op terug. Een van de eerste vragen betrof de plaatselijke kerk en torenklok. Ze werd door de Sellinger schoolmeester als volgt beantwoord: "Op de torenklok vindt men de volgende opschriften: A.M.Pastoor, Boelman ter Haar, Jan ter Walslage, kerkvoogden tot Zellingen, hebbende tot dienst van het karspel mij doen gieten 1679.

Jan Willem Pastor, Geert Pollinck en Jan Walster, kerkvoogden 1751.

In het jaar 1811 toen H.G.Leemhuis predikant, J.D.Meendering en Wubbe Walslage kerkvoogden waren, zijn de ooren aan deze klok vernieuwd door P.J.Kruiper".

De Sellinger torenklok droeg dus nogal wat opschriften! Voor ons is het belangrijkste, dat het jaartal in het overigens zo monumentale werk van de heer Pathuis vermoedelijk een drukfout bevat! Ten overvloede nog dit: A.M.Pastoor slaat op Adolphus Molanus, de vader van Hermannus Molanus dus.)

In hetzelfde boek vonden we een bevestiging dat II-d : Hermannus Molanus te Sellingen als predikant gestaan heeft. Het bevat namelijk een facsimile van een "Extract en specificatie van de opkomsten tot de Pastorie te Sellingen behorende.

We citeren hieruit "Articul 1" :

"Bij de aankomst van een nieuw Predikant moet van den vertreckenden of van de weduwe van den verstervenden Predikant aanstonts overgelevert worden :

1. het stroo van al het land hetwelck de Kerckvoogden benevens de Collatoren van den Eerw. Hermannus Molanus Eccleso tot Sellingen gekogt en aan aen Eerw. Joh. Schepel desselfs successor overgelevert hebben opdat het aan de volgende. sucessoren sal devolveren en nagelaten worden, exemt het stroo van de Vickerie en sommige ackers.

2. Een acker sijnde twe mudden roggeland op de Zuidesch. Nog een acker van drie scepel en een van twe derden op dien selven esch gelegen. Nog een acker van ses scepel op de Westerkamp gelegen welk lant besaait moet opgelevert worden.

3. Seventwintig Daalder gelt in plaats van twe ijseren koejen. Dit bekenne ik van de weduwe van mijn antecessor (voorganger) T.Tammes bij mijn aankomst ontfangen te hebben. In presentie van twe kerkvoogden Wubbe ten Velthuis en Jurjen ter Borg.
Actum Sellingen Den 30 Junij 1735.
J.W.Brands, Eccles. tot Sellingen"

De in dit stuk genoemde ds. Johannes Schepel was opvolger van ds. Hermannus Molanus. Deze was op 5-05-1663 als student aangekomen aan de Hogeschool in Groningeno Als student moet hij in 1672 deelgenomen hebben aan de verdediging van de stad tegen "Bommen Berend". Hieromtrent kan, met dank aan de heren Georgius te Nieuwolda en J.Tonkes te Meeden het volgende worden medegedeeld.

In bezit van de heer Tonkes is een zilveren beker, waarop de letters: H.M. en A.I., alsmede twee wapens en wel aan de kant van H.M. een anker en aan de kant van A.I. links een boom, rechts een daartegen opspringend hert.

Eerstgenoemd wapen werd ook gevoerd door Christina Molanus, dochter van Herbertus Molanus en Assa Doedens, (zie Groninger Gedenkwaardigheden, n°.3059, terwijl Herbertus ook voerde een anker, maar dan vastgehouden door een uit een wolk komende arm. Het zal hier dus gaan om het Molanus-wapen.

(Opmerking: Hoe licht men op een dwaalspoor kan geraken blijkt o.a. uit het boekje "Uit Pekela's verleden" door W.H.Bosgra, uitgegeven in 1928. Daarin wordt genoemd: "H.Molanus á Doedens" en even verderop verdwijnt de familienaam Molanus geheel, dan wordt de desbetreffende persoon genoemd: " H.M. á Doedens" J.W.H.)

De bovengenoemde initialen op de beker lezen we als: Hermannus Molanus en Annigjen Jans, zie III d, blz. 85.

De weg waarlangs de beker in het bezit van de heer Tonkes kwam zien we als volgt:

Hermannus Molanus en Annigjen Jans hadden o.m. een dochter: Trijntje Molanus (IV b) gedoopt te Blijham 17-12-1724, gehuwd met Jacob Geerts Huis. Hun dochter, Wendelke Jacobs Huis trouwde met Hindrik Hajes Kuper. Een zoon van dit echtpaar: Jacob Hindriks Kuper trouwde tweemaal:

a. Met Albertje Pietere Starke;

b. met Engeltje Jochems Georgius.

Uit het tweede huwelijk stamde een dochter: Frouwe Kuper die trouwde met Edzo Tonkes, overgrootvader van de huidige bezitter van de beker. De bodem van deze beker wordt gevormd door een zilveren medaille die aan de onderkant als opschrift draagt "In memoriam obsidionis et liberationis Groningae civibus academiae ab ordinibus ob merita DD". Het randschrift luidt: "Anno 1672 cum Deo ad virumque parati".

De keerzijde van de medaille toont het wapen van Stad en Lande, geflankeerd door de woorden: "Unita" en "Virtus" met als randschrift: "Curatores Acad. Groningae et Omlandiae".

De naam van degene die met deze medaille begiftigd werd is dus niet vermeld. De curatoren van de hogeschool van Stad en Ommelanden waren de gevers, de reden was: herinnering aan beleg en bevrijding van Groningen in 1672 en de rol die de academieburgers daarin gespeeld hadden. De met deze medaille begiftigde Hermannus Molanus zal hem vererfd hebben op zijn zoon Hermannus, die de zilveren beker zal hebben laten vervaardigen.

Ten aanzien van III c : Christina Molanus noteerden we op blz. 85, dat zij bij haar huwelijk met Claas Aykes Nannngs inbracht 1/3de part in het erve Groot Voskinge in Noordbarge, mogelijk afkomstig uit het Fledderus-bezit?

Hierover kunnen we nog het volgende opmerken:

Christina was een dochter van II c: ds. Everwinus Molanus en Geertruit Fledderus, die weer een dochter was van ds. Ernestus Fledderus en N.N. Brachtesende.

Laatstgenoemde was weer een dochter van ds. Herbertus

Brachtesende predikant te Emmen en Geertruit Schröders.

Genoemde ds. Herbertus Brachtesende nu kocht vóór 13-04-1629 een erve landes te Noordbarge van Lutjen van Selbach en diens echtgenote Martjen, zoals blijkt uit Etstoel 14, deel 7.2.

Een andere dochter van ds. Brachtesende, n.l. Maria, huwde Joannes Bottichius, schulte van Dalen en Oosterhesselen.

Uit Schultengerechten 72 blijkt, dat op 21-12-1689 een Geert Vockinge te Noordbarge meijer van de schulte Bottichius was.

Christina Molanus was een achter-kleindochter van ds.

Brachtesende en oud-oomzegster van de schulte Bottichius, waarmee vermoedelijk haar recht op een deel van de erve Groot Voskinge verklaard is.

Verder kunnen we nog enige aanvulling geven op het vermelde in "Westerwolde", 4de jaargang, no.4. blz. 89:

IV k. Geertruit Jans Molanus, gehuwd met Haye Jans. Van hun zijn acht kinderen bekend. Zeven hunner namen de familienaam Wubs aan, slechts één de naam: Molanus.

De vaders van Geertruit en Haye heetten beide Jan. Beide werden ze "benoemd", het gezin telde dus twee zonen Jan Heijes. Mogelijk is dat de reden waarom die Jan Heijes, die te Onstwedde op 23-01-1763 gedoopt was, de familienaam van zijn moeder aannam.

Broer Jan Heijes Wubs, gedoopt 3-08-1760 zal kinderloos overleden zijn zoals valt af te leiden uit de acte van scheiding van zijn nalatenschap d.d. 7-02-1849, verleden voor notaris J.S.G. Koning te Wedde. Dit stuk is in het bezit van mevr. Harding te Ter Borg. Jan Heijes Molanus trouwde driemaal:

a. te Onstwedde op 3-04-1790 met Anna Egberts Bruining, gedoopt te Onstwedde 27-01-1765, geboren te Weende als dochter van Egbert Harms Bruining en Hillechien Roelfs Oosterveld. Uit dit huwelijk is een dochter bekend: Hillechien, gedoopt te Wedde 22-08-1792; zij trouwde met Steffen Harms Kiel te Nieuwe Pekela.

Anna Egberts Bruining zal omstreeks 1797 overleden zijn, want op 12-05-1799 wordt te Wedde gedoopt: Geertruit, dochter van

b. Jan Heyes en Trijntje Jans. Hun huwelijk is niet gevonden. Ook Trijntje zal spoedig overleden zijn, evenals het dochttertje Geertruida.

c. te Bellingwolde trouwt Jan Heyes op 11-12-1799 met Aaltje Bartelds, geb. te Bellingwolde in 1779, dochter van Barteld Hemmes van Dijk en Anna Pieters. Met haar sluit hij op 18.12.1799 te Wedde (ds. Stratingh) een huwelijkscontract.

Het beroep van Jan Heijes was stelmaker, eerst te Wedde, later te Westerlee. Hij overleed te Scheemda op 19.12.1843 en is dan landgebruiker te Westerlee.

Aaltje Bartelds van Dijk overleed te Scheemda op 18-07-1868.

1. Geertruida, gedoopt te Wedde 20-07-1800, ovl. 14-12-1841, gehuwd te Meeden 15-06-1822 met Friederik Hindriks Mezen, geb. te Meeden 2-06-1801. ovl. 24-05-1853, zoon van Hindrik Hindriks Mezen en Tyke Hindriks. Bij haar huwelijk woonde Geertruida te Duurkenakker.

2. Bartelt, ged. te Wedde 11-07-1802, jong overleden.

3. Heije Jans, ged. te Wedde 2-12-1804, jong overleden.

4. Heije Jans, ged. te Wedde 1-07-1807, ovl. te Scheemda 8-07-1879. Gehuwd te Scheemda 4-05-1832 met Grietje Jans Knip, geb. te Nieuwolda 31-01-1805, ovl. te Scheemda 25-02-1880, dochter van Jan Wygmans Knip en Antje Eltjes Kremer. Bij zijn huwelijk was Heije Jans stelmakersknecht te Westerlee, in 1841 is hij wagenmaker aldaar. Bovengenoemde acte van scheiding van 1849 noemt hem landgebruiker te Westerlee.

In 1834 en 1835 zijn van hen doodgeboren kinderen genoteerd.

Verder is een zoon bekend: Johannes Heijes, geb. te Westerlee op 1-08-1841.

5. Pieter Jans, ged. te Wedde 15-12-1810. Hij trouwde te Nieuwe Pekela op 9-03-1839 met Trijntje Christiaans Philips geb. te Nieuwe Pekela op 23-02-1812, ovl. 12-10-1881, dochter van Christiaan Friderich Philips en Mareke Harms Bakker. Bij zijn huwelijk was Pieter kleermaker in Nieuwe Pekela, in 1849 idem te Zuidwending.

6. Anna Jans, geb. te Westerlee 20-06-1814, ovl. te Scheemda 23-10-1872. Zij trouwde met Harm Hindriks de Boer, winkelier te Westerlee.

7. Jantje Jans, geb. te Westerlee op 4-01-1817, ovl. te Wedde op 15-07-1852. Gehuwd te Wedde op 10-11-1858 met Adolf Geerts Dekker, geb. te Wymeer in 1803 en overleden te Scheemda op 1-04-1887; zoon vgn Geert Berends Dekker en Antje Adolfs Welp. In 1849 woonden ze in Blijham; blijkens zijn overlijdensacte is Adolf hertrouwd met Etje Stikker.

8. Gepke Jans, geb. te Westerlee op 7-08-1819. Gehuwd te Scheemda op 30-12-1843 met Ludolf Jans Vortman, geb. te Scheemda in 1820, zoon van Jan Jurjens Vortman en Egbertje Ludolfs Meyer.

9. Barteld Jans, geb. te Westerlee op 1-09-1826, ovl. te Scheemda op 4-07-1876, van beroep timmerman te Westerlee. Hij trouwde tweemaal:

a. te Scheemda op 21-01-1850, met Kobechien Kiel geb. te Noordbroek in 1821, overl. te Noordbroek 19-10-1861, dochter van Willem Koops Kiel en Grietje Willems. Uit dit huwelijk werd geboren: Grietje, geb. in 1852, ovl. te Scheemda 30-12-1871.

Betreffende IV n : Adolf Willems Molanus, ged. te Oude Pekela op 14-03-1734 nog een beknopte toevoeging :

Te Oude Pekela trad hij op 19-01-1757 in het huwelijk met Wupke Jurjens.

Van hen zijn de volgende kinderen bekend:

1. Willem Adolfs, reeds vermeld onder V 1. Hij overleed te Oude Pekela op 5-02-1826, 71 jaren oud. Hij zou dus reeds in 1755 geboren moeten zijn. Bij zijn overlijden was hij touwslagersknecht.

Te Oude Pekela trouwde hij op 17-01-1783 met Grietje Lammerts.

Kinderen: Lammert Willems, ged. te Oude Pekela 23-11-1783. Gehuwd te Oude Pekela 25-09-1808 met Fennechien Hindriks Kuiper.

Wupke Willems, ged. te Oude Pekela 11-12-1785, ovl. 10-01-1855, gehuwd met Harm Freerks Zwierenberg, scheepshouwersknecht.

Antje Willems, geb. te Oude Pekela 4-11-1789.

Willem Willems, gebo te Oude Pekela 13-10-1798, geh. te Oude Pekela op 17-06-1828 met Lummegien Reinders Goosen.

Geertruid Willems, gd. Oude Pekela 19-09-1792, geh. Oude Pekela 25-01-1820 met Hindrik Albert Hazewinkel.

2. Geertruid Adolfs, ged. Oude Pekela 11-07-1762.

3. Jan Adolfs, ged. Oude Pekela 10-07-1765.

4. Adolf Adolfs, gehuwd met Stijntje (of Trijntje?) Jans Wams.
Kinderen:

Wupke Adolfs, geb. Oude Pekela 15-02-1797, geh. Oude Pekela 31-05-1823 met Frans Berends Peper.

Jan Adolfs, ged. Oude Pekela in 1801, geh.

Winschoten 22-09-1831 met Geesje Jacobs Uilrichs-Uildriks.

Trijntje Adolfs, ged. Oude Pekela 18-09-1805, geh. Oude Pekela 7-06-1831 met Abraham Abels Hulsebos.

Adolf Adolfs ged. Oude Pekela 3-12-1808, geh. Oude Pekela 26-05-1835 met Trijntje Jacobs Drent.

5. Grietje Adolfs, ged. Oude Pekela 11-05-1766

6. Grietje Adolfs, ged. Oude Pekela 7-06-1767, geh. met Okke Alberts Pathuis.

WAAR ZOEKEN ?

door E.G.Schrage

Voor de Franse tijd behoorde Westerwolde, en wel sinds 1619, tot de bezittingen van de stad Groningen.

Namens de stad voerde een drost, die zijn zetel had in Wedde, het bestuur. Daarnaast was er te Vlagtwedde een richter, alsook in Bellingwolde, Blijham, tot wiens gebied ook behoorden Nieuweschans en Oudeschans.

Er was in die tijd nog geen burgerlijke stand (die dateert van 1811) en geen notariaat.

De predikanten hielden doop- en trouwboeken bij, soms werden ook sterfgevallen genoteerd, verplicht was dit echter niet. Daarnaast werden lijsten van lidmaten bijgehouden, waarvan sommige bewaard gebleven zijn. In enkele gevallen werd in die lijsten aangetekend, dat iemand overleden was ("obiit"), dan wel dat hij of zij met attestatie naar elders vertrokken was, of uit een andere plaats was overgekomen.

Overigens zijn er in diaconieboeken soms gegevens te vinden betreffende sterfgevallen en wel als bij de begrafenis die diaconie inkomsten "uit de bule" of "in de schale" kon noteren. Deze diaconieboeken behoeften niet te worden ingeleverd bij de invoering van de burgerlijke stand, zoals wel het geval was met de doop en trouwboeken. De diaconie en kerkvoogdijboeken berusten dus in het algemeen nog bij de diverse kerken.

Bij het sluiten van een huwelijk werden vaak huwelijkscontracten opgemaakt, gewoonlijk ten overstaan van de predikant en twee kerkvoogden, maar soms ook wel bij de richter. Deze richters hadden dan een soort van "notariële" functie.

Andere contracten, zoals van koop en verkoop, geldleningen, enz. werden ook door de richter opgemaakt en soms door de drost. Verder moeten we hier denken aan testamenten en voogdijregelingen.

Over deze contracten konden uiteraard conflicten ontstaan, die dan in de vorm van een civiele procedure aan de richter of aan de drost werden voorgelegd ter beslissing. Genoemde contracten en uitspraken in geschillen in conflicten werden vastgelegd in protocollen, die bij de richter of de drost bleven; partijen ontvingen een gezegelde grosse.

Er zijn dus protocollen van:

- de drost;
- de richters,
- de predikanten.

Ze berusten in het Rijksarchief in Groningen.

Destijds zijn ze voor de hele provincie geïnventariseerd, waarbij een indeling plaats vond in gebieden als: de Stad, Selwerd en Goorecht, de Oldambten, Westerwolde, enz.

Deze gebieden werden aangeduid met b.v. :

R.A. IV - voor Selwerd en Goorecht, met de Rechtstoel Sappemeer;

R.A. V - voor de Oldambten;

R.A. VI - voor Westerwolde, Bellingwolde, Blijham.

De letters R.A. vormen een afkorting voor: Rechterlijke

Archieven".

Voor genealogisch onderzoek zijn uit R.A. IV de belangrijkste:

1. Van de drost:

R.A. IV a Protocol van civiele zaken, aanvang 18-04-1656.
Gedeeltelijk zwaar gehavend, bevat veel conflicten
tussen particulieren en functionarissen, zoals de
borggraven, de belastingpachters, enz. De aantekeningen
zijn vaak erg beknopt.

R.A. VI e Protocol van verzegelingen, aanvang 30-09-1693, twaalf
delen, doorlopend tot 1803, bevat meest koopcontracten
en geldleningen.

R.A. VI f Schuldprotocol, aanvangende 21-02-1747, te vergelijken
met de tegenwoordige openbare registers ten kantore van
hypotheke en kadaster.

2. Van de Richter van Westerwolde.

R.A. VI o Protocol van civiele zaken, aanvang in 1628, doorlopend
tot 1811. In hoofdzaak geschillen tussen particulieren,
soms inzake voogdijstelling.

R.A. VI w protocol van verzegelingen, aanvang in 1654. Bevat naast
koopcontracten en geldleningen ook een aantal
huwelijkscontracten.

R.A. VI gg Protocol van pupillaire rekeningen (mombrotoocol), van
1709 tot 1802. Dit protocol bevat verantwoordingen van
het beheer over de boedels van onder voogdij gestelde
personen, afgelegd door de voormond ten overstaan van de
richter, de sibbevoogd en de vreemde voogd.

We vinden hier:

- de namen van de ouders van de pupil;
- de namen van de voormond, de sibbe en de vreemde
voogd.

De voormond kwam uit de familie van de overleden
ouder, de sibbevoogd van de andere zijde, de vreemde
voogd kan b.v. een buurman zijn of een goede bekende. In
de opsommingen van bezittingen en schulden treffen we
soms de namen van schuldenaren en schuldeisers aan.

3. Van de richter van Bellingwolde, enz

R.A. VI ij ij Protocol van verzegelingen, vanaf 13-03-1750

R.A. VI n n Protocol van civiele zaken, vanaf 2-03-1754.

4. Van de predikanten:

R.A. VI A	Blijham	1629-1803, 4 delen
R.A. VI B	Oude of Bellingwolderschans	1712 1804
R.A. VI C	Nieuweschans	1698-1806
R.A. VI D	Oude Pekela (behoorde deels tot Westerwolde)	1677-1807
R.A. VI x	Wedde	1733-1809
R.A. VI ij	Onstwedde	1694-1810
R.A. VI z	Vlagtwedde	1654-1809
R.A. VI a a	Sellingen	1731-1811
R.A. VI d d	Vriescheloo	1732-1810
R.A. VI z z	Bellingwolde	1710-1810
R.A. VI l l	Ter Apel	1728-1810.

Op 4-05-1803 bepaalde het departementaal Bestuur van Stad en Lande dat het bestuur van een jurisdictie (o.a. de beide Oldambten, Wedde en Westerwoldingerland, Bellingwolde en Blijham) zou bestaan uit een drost, een secretaris en een fiscaal. De drosten kregen het recht van zegelen, maar "alle diegenen welke in de Oldambten en in Wedde en Westerwoldingerland tot dusver het recht van zegelen hebben gehad daarvan bij provisie (voorlopig) gebruik zullen kunnen maken".

In de Franse tijd, tijdens de inlijving bij het Keizerrijk, vond de oprichting der gemeentebesturen plaats. Opgemerkt moet worden, dat er een gemeente Bourtange bestond van 1811 -1822, daarna gevoegd bij de gemeente Vlagtwedde.

Krachtens de wet van 1811, 18 Augustus, moesten inwoners, die tot dusver geen vaste voornaam en familienaam hadden gevoerd, er een aannemen en daarvan aangifte doen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente van inwoning.

Er moesten registers van naamsaanneming of naamsbehoud worden aangelegd. Slechts langzaam, met horten en stoten is deze wettelijke betaling uitgevoerd. Zie hierover het artikel van de heer J.Meinema in de Groningse Volkalmanak van 1967: "De aanneming van familienamen in 1812".

In de provincie Groningen zijn van de bedoelde registers maar weinige bewaard gebleven. Uit Westerwolde en omgeving alleen die uit Winschoten, gedateerd 1826 en berustend in het Rijksarchief in Groningen.

Zoals bekend waren er familierelaties tussen Westerwolde en Drente, vooral met het noord-oosten van laatstgenoemde provincie. Een groot deel daarvan viel, vóór de Franse tijd, onder het schultambt Emmen. Dit omvatte de kerspelen Emmen, Odoorn en Roswinkel. De Drentse schulten hadden vele functies, voor genealogisch onderzoek is hun notariële functie van belang.

De ten overstaan van hen gesloten contracten werden opgenomen in protocollen, die nu berusten in het Rijksarchief te Assen. Deze protocollen zijn voor de hele provincie Drente geïnventariseerd onder de titel: "Schultegerechten".

Voor het schultambt Emmen zijn van belang :

no. 72 - contracten enz, aanvang ca. 1675;

no. 74 - momberprotocollen, aanvang ca. 1720.

Opgemerkt moet worden, dat hierin geen huwelijkscontracten te vinden zijn. Wel wordt sporadisch naar zulke contracten verwezen, waarbij soms de datum ervan vermeld is. Ze zijn dus soms wel opgemaakt, maar niet geprotocolleerd zoals in Westerwolde.

Voor de volledigheid wijzen we nog op de Lottingsprotocollen van de Etstoel, die te vinden zijn onder de titel: "Etstoel 14". De Etstoel was voor de Franse tijd de hoogste rechterlijke instantie in Drente. De Lottingsprotocollen bevatten, vaak zeer uitvoerige, verslagen van behandelde kwesties. Daarnaast moest in voogdijzaken vaak machtiging en tussenkomst van de Etstoel worden ingeroepen. Dientengevolge zijn in deze protocollen gegevens te vinden over families en familieverhoudingen, ook in tijden waarin de kerkelijke registratie ontbreekt.

BIJ ONZE BUREN

Hieronder volgt een samenvatting op basis van het referaat, gehouden door Frau Hannelore Weger op onze jaarvergadering op 30 maart 1985.

Op deze jaarvergadering was een tiental leden van de "Arbeitsgruppe Familienforschung -und Heraldiek" van de "Ost-Friesische Landschaft" bij ons te gast. Het initiatief daartoe was genomen door Frau Strate te Papenburg. Zij heeft verwanten in Westerwolde en het leek haar nuttig te proberen contact te leggen tussen de Arbeitsgruppe en onze vereniging, met het oog op samenwerking.

De "ostfriesische Landschaft" is een publiekrechtelijke organisatie, die zich wijdt aan culturele belangen. In de organisatie is een aantal "Arbeitsgruppen" werkzaam, waarvan de werkgroep "Familienkunde und Heraldiek" er een is. "Geschäftsführerin" is Frau Hannelore Weger, D 2950, Leer, Röntgenstrasse 23.

Het postadres van de Arbeitsgruppe is: postfach 1580, D 2060, Aurich. Men werkt daar in het gebouw Fischteigweg 16 in Aurich, tel. 04941 - 3147 en 3149. Hier is ook de bibliotheek ondergebracht, die geopend is op dinsdag en donderdag, tussen 9.00 en 17.00 uuro

Die bibliotheek omvat: boeken op genealogisch terrein; genealogische verzamelingen; verfilmde DTB's enz. Bibliothecaresse is Frau Gisela Haltrich.

N.B. Na aanvraag vooraf per post of per telefoon is eventueel een bezoek aan de bibliotheek mogelijk op woensdag. Behalve tot bovengenoemd adres en de telefoonnummers in Aurich ken men zich ook, maar dan na 19.00 uur wenden tot:
Röntgenstrasse 23, D 2950 Leer, telo 0491-5143.

De medewerkers van de werkgroep zijn onbezoldigde vrijwilligers (Ehrenamtlich).

Een aantal activiteiten is :

- maandelijke vergaderingen in Aurich, ter uitwisseling van gegevens en informatie;
- jaarvergadering te Aurich;
- "Tagungen" (conferenties) in plaatsen buiten Aurich;
- excursies

Men ontvangt veel schriftelijke verzoeken om inlichtingen, die zo goed mogelijk beantwoord worden.

Sinds 1952 verschijnt een mededelingenblead onder de titel: "Quellen und Forschungen zur Ostfriesischen Familien und Wappenkunde" en wel twee-maandelijks.

Bronnen en stamlijsten die te omvangrijk zijn voor opname in dit blad verschijnen sinds 1963 als "Beiheft zu r.u. den Quellen und Forschungen", dus als bijlage daarvan.

Verder zijn er de "Ostfriesische Ahnenlisten", sinds 1970, het achtste deel is in voorbereiding. De delen omvatten 120 tot 299 bladzijden. Andere publikaties zijn vermeld in een lijst die bij ons secretariaat berust; inlichtingen worden u gaarne verstrekt.

We willen graag nog even wijzen op de merkwaardige reeks van "Ostfriesische Ortssippenbücher". Hierin verschenen tot dusver 15 stuks, waarvan 4 inmiddels uitverkocht zijn.

Hierin zijn, op basis van de kerkelijke administratie, per plaats overzichten gemaakt van families, die in die plaatsen gevestigd zijn of waren. Het zoeken naar gegevens wordt daardoor ten zeerste vergemakkelijkt.

Na onze jaarvergadering vond een oriënterende bespreking plaats met de gasten, teneinde lijnen uit te zetten waarlangs het contact behouden zou kunnen worden. De deelnemers aan het gesprek waren van het belang daarvan overtuigd. Uit deze gedachtenwisseling noteerden we het volgende.

- a. Op 7 en 8 juni vindt te Aurich een tweedaagse vergadering van de "Arbeitsgruppe" plaats, waaraan is verbonden een bezoek aan het "Niedersächsisches Staatsarchiv" in Aurich aan de Oldersummerstrasze 50, en een excursie. Wij werden daartoe hartelijk uitgenodigd, een programma wordt ons nog toegezonden.
- b. Bevorderd zal worden het uitwisselen van publikaties, waartoe reeds zijn overgedragen de eerste vijf jaargangen van ons tijdschrift.
- c. Het uitwisselen van zoekvragen, hierover besprekingen over en weer, om en om, b.v. een keer per jaar, op grond van vooraf ingediende vragen.
- d. Uitwisselen van gegevens en overzichten van de aan weerszijden beschikbare bronnen.
- e. Samenwerking om te komen tot een boek betreffende familienamen ter weerszijden.

LEERORT

Onder de titel: "Die Familien der Festung und des Dorfes Leerort (1600-1900)" verscheen in 1984 in de reeks "Deutsche Ortssippenbücher" het "Ortssippenbuch Leerort", samensteller de heer Wilhelm Lange.

Op de "Tagung" van de "Arbeitsgruppe Familienkunde" te Leer op 20 april 1985 werd het boek "voorgesteld".

Voor de Nederlandse geschiedenis en voor de genealogie van Groninger en Drentse families is het werk van belang. Immers: sinds 1611 en tot de komst van de Pruisen in 1744 lag in Leerort (ook: Orth, Leeroord, Lieroord) een Nederlands garnizoen. Na de ontruiming door de Nederlanders werden de kerkboeken van de garnizoenskerk overgebracht naar Groningen, waar ze in het Rijksarchief bewaard worden. Het avondmaalszilver werd toegewezen aan Boertang; koperen voorwerpen uit de kerk van Leerort gingen naar Coevorden.

Het boek bestaat in hoofdzaak uit twee delen:

- militairen, dus tot 1744;
 - inwoners van het dorp, hoofdzakelijk na 1744;
- De kerkboeken van de garnizoenskerk bevatten :
- dopen van 1654 tot 1744;
 - huwelijken van 1655 tot 1744;
 - overlijdens van 1655 tot 1673.

In het boek zijn de familienamen van de mannen in alfabetische volgorde gerangschikt, er is verder een index op plaatsnamen. Uitgangspunt zijn de proclamatieën en de huwelijksaantekeningen waarbij meestal de plaats van herkomst van partijen vermeld is. Zo vinden we veel militairen, die afkomstig waren uit: Nieuwe schans, Bellingwolder (Oude)schans, Boertange, Groningen en Coevorden.

Verder aantekeningen met betrekking tot inwoners uit Bellingwolde, Onstwedde, Vriescheloo, Winschoten en de Pekela's. Een voorbeeld:

No. 682. Haselhoff, Lucas, sergeant, procl. III 19.05.1667, Leerort, Etjen Elses (I 00 Addo Nannes, ovl. Voor 1667).

Lucas Haselhoff was dus ten tijde van de derde proclamatie op 19.05.1667 sergeant te Leerort. Zijn huwelijk is daar niet gesloten, immers vond dat plaats te Blijham. (Zie "Westerwolde" 2de jaargang no 2. blz.8).

No.688. Van Hee, Joost, soldat, procl. III 30.01.1659, Leerort, oo 2-02-1659; Leer, Grietie Staes, van Roosewinkel.

E.G.S.

DE JODEN

van Bourtange en Vlagtwedde...
een herinnering.

Bij de Uitgeverij "Actief" te Scheemda verscheen kortgeleden een boek met bovenstaande titel, van de hand van mevr. G.S. Koeman-Poel, geïllustreerd met foto's van: Jan Bruning, Jan Koeman, het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal en uit particuliere archieven.

Veertig jaar na de bevrijding gaan veler gedachten terug naar de duizenden Joodse landgenoten, die in de oorlog het leven lieten. Reeds in een verder verleden hebben zich in Bourtange vrij veel Joden gevestigd, o.a. vanuit Duitsland. Reeds in 1839 is er in Bourtange sprake van een Synagoge, die toen echter al bouwvallig moet zijn geweest. Het is dus niet duidelijk, wanneer de eerste Synagoge in Bourtange in gebruik genomen werd. Wel blijkt, dat in 1842 een nieuwgebouwde Synagoge in gebruik genomen werd.

Het wel en wee van en rond de Bourtanger synagoge wordt door mevr. Koeman in haar boek uitgebreid behandeld. Maar er is meer dan alleen die Synagoge. Daar waren de Joodse families zoals de familie Frank, (wie van de ouderen heeft niet Izak Frank gekend, venter van almenakken, schrijfbehoefden, enz, maar, naar ik meen, woonachtig in Winschoten?), de familie Braaf, de familie Sachs, om er slechts drie te noemen. In het boek worden enige honderden inwoners van Bourtange met name genoemd.

De schrijfster komt lof toe voor de ongetwijfeld soms moeizame nasporingen, die zij zich heeft moeten getroosten. Het is de moeite waard geweest. "Actief" maakte er een keurig boekwerk van, gekleed in een linnen stempelband met goudopdruk. Het oog wil ook wat...!

VARIA

In het boekje "Westerwolde" wordt o.a. aandacht besteed aan de knuppelwegen of "veenbruggen", die ook in Westerwolde voorkwamen. Overigens is het bekendst wellicht de "Romeinse brug" die vanuit de omgeving van Valthe noordwaarts liep tot Ter Haar. Intussen is uitgemaakt, dat deze veenbrug al moet hebben bestaan vòòr de Romeinse tijd.

Een van onze leden, de heer H.Joling schreef ons naar aanleiding hiervan, dat te Wollingboermarke omstreeks 1930 zo'n knuppelweg is opgeruimd door de heer Derk Smits. Ze werd opgegraven in de zogenaamde "dargleegte" , die schuin door het weiland liep tussen de weg en de boerderij van de heer Smits. Ze liep in de richting Bourtange-Vlagtwedder Veldhuis en was meerdere tientallen meters lang. Ook verder was door de akkers door de stand der gewassen het spoor van de veenbrug te volgen. Tot zover de heer Joling.

In Westerwolde zowel als in het Emsland hebben ongetwijfeld méér van die knuppelwegen bestaan. Volgens mededelingen van wijlen de heer Hensema -die zich als aannemer nogal eens bezig gehouden heeft met grondwerken -, wordt de Hassebergerweg te Sellingen gekruist door zo'n knuppelweg, die daar op plm. 2 meter diepte lag. En die waarschijnlijk aan weerskanten van genoemde weg nog op die diepte ligt.

Een ander verhaal, nu over de "gilden" .De heer Joling wijst op een boek van F.E. Farwerck, getiteld: "Noordeuropese Mysterien en hun sporen tot in het heden". Volgens deze schrijver zouden de uitbundige begrafenismaal van eertijds, zovlel als de gilden en de gildebieren regelrecht voortgekomen zijn uit religieuze gebruiken van de Germanen. De gilden zouden een voortzetting zijn van de germaanse mannenbonden, die in deze vorm, getolereerd door de kerk, hun germaanse ritën konden voortzetten. Tot zover de heer Joling, wiens brief wij hebben bekort.

Nu we het daar toch over hebben: soms komt in oude stukken het woordje "wincop" voor. Een "wincop" of "winkoop" nu was een bruiloft. Uit allerlei gegevens blijkt, dat het er dan lustig toe ging! Té lustig op de duur. Ter gelegenheid van zo'n bruiloftsfeest werd rijkelijk het "lovelbier" geschonken en vaak nam praktisch heel het dorp er gretig aan deel. Nog in 1828 deelde de Vlagtwedder schoolmeester mede, dat hij wel "wincoppen" had meegemaakt, waarbij meer dan 200 mensen aan tafel zaten! De "wincop" was eigenlijk niet het bruiloftsmaal, maar een enorme feestmaaltijd ter gelegenheid van de ondertrouw, waarbij de huwelijksvoorwaarden opgemaakt werden; plm. drie weken later volgde dan de huwelijksluiting. Maar.... Al in 1721 probeerden Burgemeester en Raadt van Groningen op te treden tegen de vaak totaal uit de hand lopende "wincoppen".

De vroede vaderen maakten bekend :

I.

Op wijncoopen of lovelbieren sal niemand mogen compareren als die werkelijk geïnteresseerd is en sullen die met één dagh moeten eindigen.

II.

Het te huys brengen van Bruidegom of Bruidt sal geschieden in alle seedigheid, sonder schieten of eenigh spel.

Deze bepalingen geven ons enigszins een kijkje op de "festiviteiten" van weleer. Ook het lossen van schoten ter gelegenheid van de bruiloft (evenals het "oude jaar na-schieten" gebaseerd op een oer-oud heidens ritueel) werd verboden. De Westerwoldse jongeren vonden er wel wat op: bij bruiloften werd de bruidsstoet begeleid met ettelijke knallende zwepen! Dat was immers geen schieten....

Dat er overigens nogal eens tegen de strenge verbodsbepalingen van uitgebreide "utegsten" (begrafenisbijeekkomsten) en "lovelbieren" gezondigd werd, daarvan leggen de "Breuckenregisters" getuigenis af. En zo spint ook de genealogie er zijde bij. Immers: wanneer er sprake is van een "lovelbier" moet er ongeveer drie weken daarna in die familie een huwelijk gesloten zijn; zo'n huwelijksdatum valt dan zo ongeveer te bepalen.

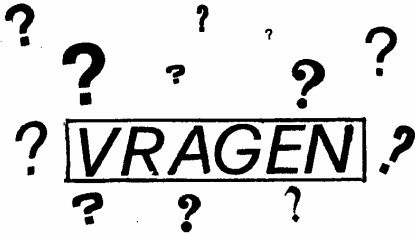
Ettelijke keren werden breucken (boetes) uitgedeeld wegens een gehouden "utegst". We weten dan, dat omstreeks die tijd in die familie een sterfgeval was. In dat geval sprak men niet van "lovelbier", maar van "leedbier". Maar het bier was hetzelfde....

Over bier gesproken: dat was vroeger in Westerwolde een gangbare drank. Hoewel er ook toen al brouwers waren, werd door sommigen ook zelf bier bereid. Het alcoholpercentage was laag. Bier, melk, karnemelk en "mede" waren gangbare dranken voordat koffie, thee en cacao hun intrede deden; ook is een tijdlang cichorei in trek geweest. Zo stichtten de gebroeders Van Lintel in het eind van de 18de eeuw een cichoreifabriek in Oude Pekela, die later werd voortgezet door de familie De Jonge, nog weer later werd het een mosterdfabriek.

Koffie heeft zijn intrede in ons land gedaan omstreeks 1740, maar voor velen was ze te duur!

Men hield alom bijen. De honing diende als zoetmiddel - suiker was er weinig in trek -, de raten werden verwerkt tot waskaarsen. Nadat de honing er zo goed mogelijk uitgeslingerd was, werden de raten in water gekookt; het afkooksel werd gezeefd, waarna men het liet gisten. Zo ontstond de "mee" of "mede" , een licht-alcoholische drank, die sterk in trek was.

J.W.H.

De heer S.H. Achterop, Kennemerland 110 te Assen stelde enige vragen, die vanuit ons archief niet te beantwoorden zijn, mede doordat de betreffende personen buiten Westerwolde woonden.

1. Wie waren de ouders van : Swier Geerts Achterop, schipper, geboren in 1769 en overleden in 1824 te Amsterdam? Hij is gehuwd geweest met Renske Alberts Dijkhuis.
2. Wie waren de ouders van : Hindrik Abrahams Plukker, scheepsbouwer, geboren te Kleinemeer omstr. 1771, overleden te Sappemeer in 1859. Hij is gehuwd geweest met Elsien (Elsje) Jans Mulder, geboren te Wagenborgen omstr. 1772, overleden op 92 jarige leeftijd te Sappemeer in 1869.
3. Wie waren de ouders van bovengenoemde Elsien Jans Mulder?

Ook ten aanzien van de andere genoemde personen graag: geboortedatum, sterfdatum, enz.

De heer J.P. de Groot. Tiros 6, Hoogezand stelt de volgende vragen: Wie waren de voorouders van :

1. Wubbe Edes, overl. 28-1-1789, gehuwd te Wedde 17-7-1763 met Aaltje Jans Huitzing, overl. 27-5-1768.
(Uit ons archief konden geen doopdata worden achterhaald. Wel werd gevonden, dat Jan Jans Hoising op 2-1-1733 (huwelijkscontract) in Wedde huwde met Geertje Meilief).
2. Willem Berens Rencken, gehuwd te Vriescheloo op 30-3-1744 met Naentie Eljes. (Rencken kan ook zijn: Rencks. Helaas beginnen de doopboeken van Vriescheloo IBs in 1752..)
3. Tole Derks, gehuwd te Sellingen 22-11-1743 met Hinderkien Hindriks. (Volgens onze secretaresse heette de bruid voluit: Hinderkien Hindriks Mepsche. En weer: helaas stammen in ons archief de oudste doopgegevens van Sellingen van 1731).

Wie helpt?

WESTERWOLDE, deel V:

ARCHEOLOGIE.

158. Achterop, S.H. De vuurstenen dolk van Wollingboer
marke.
GVA, jrg. 1957, blz. 152-162.
159. Achterop, S.H en J.A. Brongers. Stone Cold Chisels with Handle,
(Schlägel) in the Netherlands.
Geeft beschrijvingen en afbeeldingen van de in
Nederland, o.a. in Westerwolde, gevonden stenen
hamers. Berichten van de Rijksdiens voor het
Oudheidkundig Bodemonderzoek.
jrg. 29, 1979.
160. Bakhuizen, Drie grote-vuurstenen bijlen uitide
provincie Groningen, o.a. bij Veenhuizen.
GVA. jrg. 1967, blz. 125-129.
161. Buttler, J.J. Het bronsdepôt van Onstwedderholte.
GVA. jrg. 1960, blz. 116-120.
162. Buttler J.J. Het urnenvelden kokermes uit de Hids-
mee bij Onstwedde.
GVA. jrg. 1968/1969, blz. 206-223.
163. Giffen, dr. A.E. Bouwstoffen voor de Groninger oerge
van schiedenis I. (Het onderzoek bij W~s
singhuizen).
Verslag 1927 Museum van Oudheden~ Groningen.
164. Giffen, dr. A.E. Bouwstoffen voor de Groninger oerge
van schiedenis III. (De kringgreperurnen
velden te Jipsionghuizen en te Achterholte, de
vroeghistorische nederzet-tingsoverblijfselen
op de Beukhorst bij Sellingen en de "heidense
legerplaats" te Zuidveld).
Verslag 1939 Museum van Oudheden, Groningen.
165. Giffen, dr. A.E. Een kringgreperurnenveld bij Wessing
van tange.
Verslag 1922 Museum van Oudheden,
Groningen.
166. Giffen, dr. A.E. Het in april 1818 ontdekte en in octo
van ber 1920 teruggevonden urnenveld met
"kringgreptumuli" bij den Pottenberg
onder Wollinghuizen.
Verslagen Museum van Oudheden te Groningen over
1920.
167. Giffen, dr. A.E. Het grafveld in de Laudermarke.
van Groningen 1953.

168. Giffen, dr. A.E.
van Bouwstoffen voor de Groninger oerge
siedenis II. (Het grafveld in de Laudermarke).
Verslag 1935 Museum van Oudheden
Groningen.
169. Harserma, O. Een aardewerkvondst uit de voor-romeinse ijzertijd
te Ellersinghuizen.
GVA. 1972/1973, blz. 183-190.
169. Waals, J.D. van Vondsten van de Uitwedsmee te Onstwedde.
der GVA. jrg. 1972/1973, blz. 167-182.

WESTERWOLDE, deel VI. GEOGRAFIE.

170. Aa, A.J. van der Aardrijkskundig woordenboek van Nederland, 14
delen.
Gorichern 1839-1851 ;herdruk Zaltbommel 1976.
171. Bachiene, W.A. Vaderlandsche Geographie III, blz. 255-269.
Amsterdam 1791.
172. Brugsma, Berend Beknopte aardrijkskundige beschrijving
van de prvincie Groningen.
Groningen 1847; idem Groningen 1867.
173. Fehse, C. Gemeente-atlas van de prov. Groningen.
Groningen 1862. 62 kaarten
174. Kremer, H. Beknopte aardrijks-geschiedkundige en
plaatselijke beschrijving der provincie Groningen
I 1818.
idem II 1837.
175. Kuijper, J. Gemeenteatlas van Nederland, 9de deel.
Groningen-Leeuwarden 1861.
Herdruckt in 1971.
176. Laan, K. ter Aardrijkskundig woordenboek van Nederland.
Den Haag, 1947/1948.
177. Vredenburg Alink, De kaarten van Groningerland.
drs. J.J. De ontwikkeling van het kaartbeeld van de
tegenwoordige provincie Groningen met een lijst
van gedrukte kaarten vervaardigd tussen 1545-1864.
Uithuizen 1974.
178. Vries, J. de Woordenboek der Noord-en Zuidnederlandse
plaatsnamen.
Utrecht 1962.
179. Winter, P.J. van Hoe heeft de provincie Groningen haar grenzen
gekregen ? (Bevat literatuuropgaven).
Groningen,de Jager 1946.80 blz.

wordt voortgezet.

G.Wubs.

**TIJDSCHRIFT
VOOR
GENEALOGIE
EN
HISTORIE
„WESTERWOLDE”**

**Driemaandelijks tijdschrift van de
Vereniging voor Genealogie en
Historie**

Westerwolde

6de jaargang No 3.
september 1985.

Redactie:

J.W.Hiskes, M.Hardenbergstr. 3
9643 LD WILDERVANK.
Tel. 05987 - 13095.

C.J.Wegman, Acacialaan 27,
7642 TW WIERDEN.
Tel. 05496 - 2437.

N.B. Niets uit dit tijdschrift mag
worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk,
fotografie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder vooraf-
gaande toestemming van de redactie.

SECRETARIAAT VAN DE VERENIGING:

(lidmaatschap, abonnementen,
administratie en archief) ,
Mevr. G.P.I.Hiskes - Knigge
M.Hardenbergstraat 3
9643 LD WILDERVANK
Tel. 05987 - 13095.

PENNINGMEESTER:

Dick Scheper,
Groningerlaan 58, 9642 EK VEENDAM
Tel. 05987 - 19588

BANK:

Bondsspaarbank Veendam, nr.
95.72.730622, ten name van Ver.v.Gen.
en Historie Westerwolde.
Postgironummer van de bank :
802395

LIDMAATSCHAP: Entree (éénmalig) f.10.--; contributie f.25.-- per jaar
plus f.7,50 per jaar voor het tijdschrift, dat om de drie maanden
verschijnt. Bij verzending per post van het tijdschrift - dat op de
driemaandelijksse bijeenkomsten wordt uitgereikt - moeten de portokos-
ten in rekening worden
gebracht.

H.Nijboer	Voor u gelezen	55
drs. A.Hazelhoff	Familiewapen Hazelhoff	56
H.Nijboer	Wat was, wat deei een burggraaf ?	65
J.W.H.	De slag bij Hahnetange Rijksarchief in de provincie Groningen	68 69
E.G.Schrage	Speurwerk	70
E.GoSchrage	Namen	72
JoW.H.	" Onder de Clockeslach van Vlachtwedde"	75
J.Drok	'n Tikkel	76
drso H.M.Braaksma	Bibliografie	77

VOOR U GELEZEN

In dit blad hebben enkele artikelen gestaan betreffende de familie Hazelhoff. In de Winschoter Courant van 2-7-1938 las ik een artikel over deze familie, geschreven door E.Z., (waarschijnlijk de heer E. Zwiers, destijds onderwijzer te Wedderveer). Het artikel komt uit een krantenarchief betreffende Weterwolde en het bevindt zich in het kantoor van het waterschap Reiderzijlvest te Wedde.

Enkele leden van de familie Hazelhoff waren borggraven te Wedde. Deze functie van borggraaf is niemand geheel duidelijk geweest. Dr. ir. J.E.1 Muntinga ziet deze functie als huisknecht van de drost. In het grafschriftenboek lezen we de veronderstelling, dat men onder burggraaf moest verstaan slotbewaarder, kastelein op de Wedder burcht. Dus meer in de richting van gouwgraaf, zendgraaf, markgraaf en.....burggraaf.

De borggraven te Wedde hebben (hoogstwaarschijnlijk) toch een bescheidener functie bekleed. Zij waren ambtenaren bij het gericht, moesten op last van de drost de voor het gericht te verschijnen personen citeren, vonnissen tekenen, zorgen voor de gevangenen en meer werk in deze richting verrichten. Hierdoor is het niet vreemd, dat de naam Hazelhoff veel wordt gelezen in oude protocollenboeken van de Heerlijkheid Westerwolde over de civile zaken.

In het eerste artikel over de familie Hazelhoff vinden we een beschrijving van het familiewapen:

In goud drie groene bomen naast elkaar op een grasgrond, in de schildgoed van goud twee toegewende springende hazen van natuurlijke kleur. Helmtteken: een springende haas van het schikd; dekkleden: goud en groen. In het artikel van de Winschoter Courant van 2-7-1938 lees ik het volgende over het familiewapen van de familie Hazelhoff : Huis met vogel, drie bomen op een terras, waaronder twee naar elkaar toelopende haasjes. Beneden een ruiter op een springend paard; verder nog links: drie aan elkaar gebouwde huizen, benevens een (twee?) leeuwen. Een of meer van deze emblemen komen steeds voor op grafzerken. De zerken van leden van de familie Hazelhoff liggen in het koor van de kerk, (Evert Hazelhoff en Petrus Rustebij) en lagen op het kerkhof rond de Wedder kerk. Naar mijn weten zijn de meeste zerken met de naam Hazelhoff nu verdwenen. het is duidelijk, dat er in beide beschrijvingen naast overeenkomsten ook duidelijke verschillen zitten. Op dit moment kan ik dit niet verklaren, misschien weet een ander hier een verklaring voor te geven?

In het jaar 1938 was de zerk van Derck Hazelhoff's (tweede) vrouw Machdalena Sachse (ook wel sachsenhausen of Sachsenhuisen genoemd) ook nog on het Wedder kerkhof aanwezig. Haar handtekeningen zijn nog terug te vinden onder huwelijkscontracten van het Blijhamster kerkelijk archief. Als we in aanmerking nemen, dat

in die tijd weinig mensen konden schrijven, moeten we aannemen, dat Machdalena een ontwikkelde vrouw is geweest. Haar handtekening staat .a. onder het huwelijkscontract van haar zoon Evert Hazelhoff met Beelcke Elsens. Beelcke bracht ten huwelijk mee: een huis met een halve boerenplaats, benevens "drijduisent vierhondert Car.Guld. ende hondert lood silverwerk", enz.

FAMILIEWAPEN HAZELHOFF

Met medeweten van de heer Nijboer nan drs. A.Hazelhoff te Gouda kennis van vorenstaand artikel. Naar aanleiding daarvan schreef hij voor ons een uitvoerig commentaar, dat wij hieronder onder dankzegging laten volgen.

Naar aanleiding van het artikel "Voor U gelezen" van de heer H. Nijboer, leek het mij zinnig om enige duidelijkheid te scheppen omtrent het familiewapen van de familie Hazelhoff.

De heer Nijboer vraagt zich af hoe het komt dat een artikel in de Winschoter Courant (2-7-1938) een ander familiewapen van de Hazelhoffs geeft dan die welke mr. J.H.A. Hazelhoff in diens eerste artikel over de familie Hazelhoff noemt.

Tevens stelt de heer Nijboer, dat de meeste zerken van de familie Hazelhoff waarop het familiewapen voorkomt naar zijn weten verdwenen zijn.

In overleg met mr. J.H.A. Hazelhoff - met wie ik samenwerk in verband met een toekomstig te verschijnen familieboek Hazelhoff heb ik mij belast met het geven van een antwoord op bovengenoemde vraag en opmerking.

1. 17de en 18de eeuwse zerken van de familie Hazelhoff.

Van de zeer oude en historisch -zeker voor Westerwolde -zeer waardevolle grafzerken van de familie Hazelhoff zijn nog steeds enige aanwezig.

Deze liggen voor een deel (7) rond en in (2) de kerk van Wedde, én voor een deel (3) rond de kerk van Blijham.

Met de heer Nijboer moet ik echter constateren, dat de zerken rond de kerk te Wedde bijna verdwenen zijn.

Ze liggen vrijwel geheel - op geringe diepte - onder de grasmat en dreigen (indien ze niet spoedig beter bewaard, c.q. gerestaureerd worden) onherstelbare schade op te lopen. Wellicht zou het in de toekomst mogelijk kunnen zijn in samenwerking met het kerkbestuur in Wedde en de Vereniging tot het bewaren van dit Westerwolds erfgoed te komen.

De twaalf hierboven genoemde grafzerken betreffen de volgende personen:

1. Derck Haselhoff en Machdalena Sachsenhausen.
2. Geertruidt Haselhoff.
3. Petrus Rustebij.
4. Anna Maria Rustebij .
5. Evert Haselhoff en Beelcke Elses.
6. Magdalena Haselhoff (Lucasdr.).
7. Magdalena Haselhoff (Hansdr.).
8. Trijntje Haselhoff en Wijbrandus Cranenborgh.
9. Focko Eme(n)s.

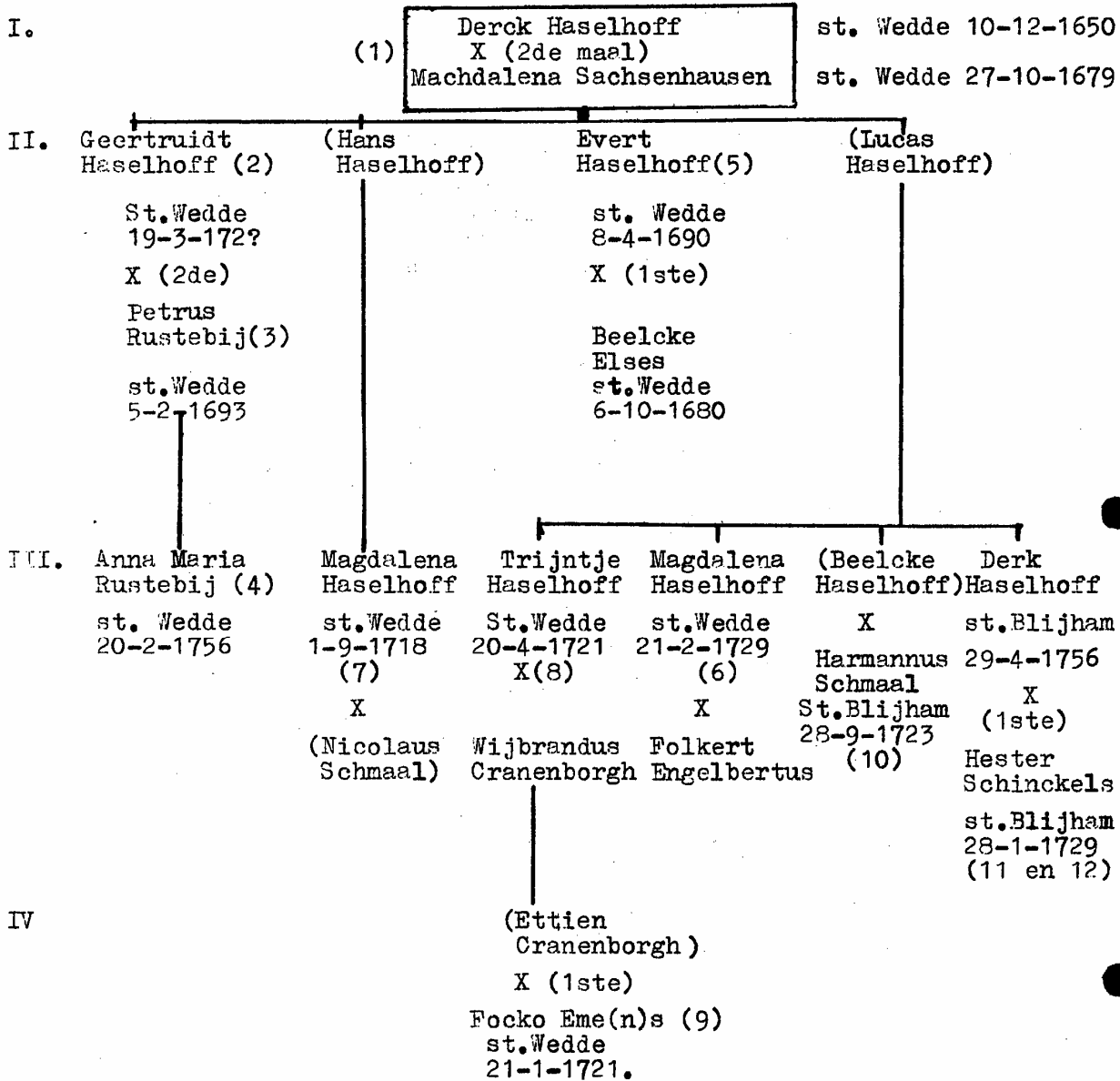
De nrs. 1 tot en met 6 liggen buiten de kerk te Wedde, de nummers 7 en 8 in het koor van deze kerk.

10. Harmannus Schmaal.
11. Derck Haselhoff.
12. Hesther Schinckels

De nrs. 10 tot en met 12 bevinden zich in de kerk te Blijham.

Het onderling familieverband ziet er uit als volgt:

(zie volgende bladzijde)

De familiewapens door deze leden van de familie Haselhoff gebruikt komen alle voor in het boek "Groninger Gedenkwaardigheden" door A. Pathuis (Amsterdam, 1977).

De in dat boek gevolgde nummering geef ik hierna tussen tussen twee haakjes. De gebruikte wapens zien er als volgt uit:

ad.1 (4013 en 4014) één zerk

I. op een terras drie bomen en voor de buitenste bomen een springende haas. De hazen naar elkaar toe gewend.

II. een op een galopperend paard gezeten man met breedgerande hoed.

III. huizen aan elkaar, elk met een puntgevel, elk met een deur en drie ramen.

IV. een leeuw.

Helmtteken: Een boom met drie kruinen (1 en 2) met daarvoor een springende haas.

ad 2 (4017)

I. Een huis met een wolfdak en twee ramen aan elke zijde van een middenpartij met een puntgevel, waarin een deur benevens vier ramen onder elkaAr.

(1 en 1 en 2)

II. op een terras drie bomen en achter de buitensten een naar rechts springende haas.

III. Een omgewende leeuw

IV. Op een springend paard een met een zwaard boven het hoofd zwaaiende ruiter.

ad. 3 (4016)

doorsneden wapen:

A. Drie aanzierende borstbeelden van narren met puntmutsen en capuchons, naast elkaar doch de middenste iets lager.

B. Drie liggende degens onder elkaar, de bovenste en onderste het gevest rechtsboven, de middelste het gevest linksboven.

ad. 4 (4024)

Drie borstbeelden van narren, de bovenste naar elkaar toegewend, de onderste omgewend.

Helmtteken: een borstbeeld van een nar.

ad 5 (4015)

I. Drie huizen met een puntgevel, aan elkaar, elk met deur, daar boven drie ramen (1-2).

II. op een terras drie bomen en achter de buitenste bomen een springende haas, de hazen van elkaar afgewend.

III. Een omgewende leeuw.

IV. Op een terras een galopperend paard, met daarop een aanzierende man houdende een zwaard boven het hoofd.

Helmtteken: een springende haas.

ad 6 (4022)

I. Drie huizen met een puntgevel aan elkaar, elk met deur en daarboven drie ramen (1-2).

II. een naar rechts gewende wassenaar, vergezeld van een ster (Engelbartus)

- III. Op een terras drie bomen en voor de (of achter) de buitenste bomen een naar rechts springende haas.
- IV. Op een terras tussen een omziend vluchtend hert en een rennende hond een boom. (Engelbartus)

Helmteken: een boom.

ad 7 (4019)

- I. Vijf aanstotende ruiten onder elkaar en een omgewende hond komende uit de vierde ruit van boven; in de rechter bovenhoek drie rozen onder elkaar (Schmaal).
- II. op een terras een voor de middelste van drie bomen omgewende haas.

Helmteken: rozet.

ad 8 (4018)

- A. Een kraanvogel met korte poten staande op het dak van een "borg", zijnde een dwarshuis met een deur, waarvoor een stoep met twee treden; in de middelste van de drie puntgevels; in elke puntgevel bovenin een rond raam en daaronder drie rijen van twee rechthoekige ramen" naast elkaar en tussen de puntgevels drie rechthoekige ramen onder elkaar (Cranenborgh).
- B. Doorsneden,
 - I. Op een terras drie bomen en achter de beide buitenste een springende haas.
 - II. Een met een zwaard zwaaiende geklede man met breedgerande hoed, gezeten op een springend paard.

Helm met wrong en kroon; geen helmteken.

ad 9 (4020)

Opnieuw te bezien. Volgens Pathuis "onherkenbaar, maar met huizen zoals bij nr. 4013 (zie 1). Waarschijnlijker is, dat de huizen hebben geleken op die van 4018 (zie 8), daar Focko Eme(n)s gehuwd was met Ettien Cranenborgh. Ook de overlijdensdatum bij Pathuis n.l. 21 juni 1721 zal gebaseerd zijn op de onduidelijke tekst van de zerk. Dit daar Rechterlijk Archief VI e dl. 2 d.d. 12 mei 1721 vermeldt, dat Ettien reeds weduwe was. Wellicht stond op de zerk: "januari(us) in plaats van: "juni".

ad 10. (978)

- I. Drie aanstotende en van de rechterschildrand Uitgaande halve ruiten en een uit de middelste

- II. doorsneden A. een huis
B. drie naast elkaar staande bomen
en achter de beide buitenste een
omgewende springende haas .
- III. drie rozen (Schmaal)
- IV. doorsneden: A. een leeuw
B. een met een sabel stekende geklede
man te paard.

Helmtteken: heraldische roos (Rozet).

ad 11. (983)

Gedeeld en tweemaal doorsneden:

- I. een kasteelachtig huis met zijvleugels, dak en
brede goot, waarboven drie puntgevels met in elke
puntgevel een rond raam, in het midden een deur
en daarboven een groot raam, in de zijvleugels
vier ramen (2 - 2).
- II. op een terras met drie heuvels op elke heuvel een
boom en achter de buitenste stammen een gaande
haas.
- III. op een terras een omgewende leeuw
- IV. op een terras een geklede ruiter met breedgerande
hoed (zonder zwaard).
- V. een geklede arm, komende uit een van de deellijn
uitgaande wolk, houdende een zwaard schuinlinks
(Schinckel)
- VI. op een terras een leeuw (Schinckel)

ad 12. (979) Gevierendeeld.

- I. Een geklede arm komende uit een van de deellijn
uitgaande wolk, houdende een zwaard schuinlinks.
(Schinckel)
- II. Een huis met puntgevels naast elkaar
- III. Een omgewende leeuw (Schinckel)
- IV. Op een terras drie heuvels, op elke heuvel een
boom en achter de buitenste stammen een gaande
haas

Helmtteken: een uitkomende arm, houdende een zwaard.

-2. CONSTATERINGEN betreffende het familiewapen Hazelhoff.

Duidelijk moge zijn, dat het wapen, voorkomend op de zerk van Derck
Haselhoff en Machdalena Sachsenhausen (1) als uitgangspunt moet worden
genomen.

Dit wapen is het oudste (1650) en werd door de nazaten van Derck en
Machdalena in elk geval tot 1756 (zie 11) met enige niet-essentiële
variatiën kennelijk als het familiewapen beschouwd.

Zoals in paragraaf 1 reeds is aangegeven valt het oudst

bekende wapen in vier delen uiteen, n.l. (summier aangegeven):

1. drie bomen en twee hazen
2. ruiter (met breedgerande hoed)
3. drie huizen (of een huis met drie puntdaken)
4. een leeuw.

Aannemelijk is, dat een deel van het familiewapen Haselhoff weergeeft, terwijl een ander deel tot het familie wapen Sachsenhausen behoort. Het wapen vanuit dat gezichtspunt beschouwend zou de volgende splitsing voor de hand liggen :

Haselhoff : - drie bomen en twee hazen;
 - een ruiter (zonder zwaard}
Sachsenhausen: - drie huizen
 - een leeuw

Interessant is in dit verband tevens welke elementen gebruikt worden door diegenen van de familie Haselhoff die op hun zerk een familiewapen voerden (dit zijn er zeven, daar Petrus en Anna Maria Rustebij alsook Focko Emens een ander wapen voerden). Van deze zeven nazaten ziet het overzicht er als volgt uit :

drie bomen en twee hazen : 7 x (Nr. 7 voert trouwens één haas)
ruiter: 3 x (met zwaard) en 1 x zonder zwaard n.l. nr. 11
drie huizen: 5 x
een leeuw: 3 x.

- 2.1 Deze gegevens beschouwende, lijkt de conclusie gewettigd, dat als het familiewapen Haselhoff moet worden beschouwd : drie bomen en twee hazen. Dit is namelijk het enige element uit het wapen van 1650, dat door allen gebruikt werd.
- 2.2 Wat nu te zeggen omtrent het tweede element, de ruiter (al dan niet met zwaard)? Hier passen de volgende opmerkingen:
 1. Het wapen van de families Addinga, Ripperda en Tho Nansum toont een dergelijk wapen, maar daar gaat het om een geharnaste man, met helm en zwaard.
 2. de familie Hasselman (uit Lipprode, bij Lippe in Duitsland) voerde een dergelijk wapen (zie Nedo Patriciaat)
 3. Interessant is ook een artikel van de heer J.A. Bodewes in verzamelde "Rondblikken" (1980) p.76-77, waarin hij het schulte-ambt bespreekt, (een functie die veel punten van overeenkomst heeft met de functie van borchgraaf, die o.m. door Derck Haselhoff werd bekleed van 1636-1650. De heer Bodewes toont er de kleding van een 17de eeuwse schulte, gehuld met een "breedgerande hoed en pluim".Drie opmerkingen dus, die ik hier aanvoer om de diverse moge-lijkheden aan te geven omtrent de herkomst van het tweede element van het familiewapen. Kort wil ik op deze mogelijkheden ingaan.
 - ad 1. Hoewel er overeenkomsten bestaan met het familiewapen Addinga, Ripperda en Thoe Nansum lijkt het niet reëel enige verwantschap met deze families te veronderstellen. De familiegeschiedenis Haselhoff geeft hiertoe geen aanleiding.

Ook lijkt het niet waarschijnlijk dat de familie Haselhoff dit wapen stiekem overnam van de Addinga's. Weliswaar gebeurde dit in de 17de eeuw nogal eens ("wapen-usurpatie"), maar dan ging het toch meestal om uitgestorven families. In dit geval leefde het bekende geslacht Ripperda echter nog steeds in het Groningse. Overneming van dit wapen of een deel daarvan zou wel hoogst ongepast geweest zijn voor iemand, die in zijn functie van borggraaf nogal eens met leden van de familie Ripperda in aanraking kwam!

- ad 2. Als de drie bomen en twee hazen het echte Haselhoff-deel van het wapen was, dan zou de ruiter kunnen wijzen op de moeder van Derck Haselhoff, of beter gezegd: op diens familiewapen.

Zoals bekend, stamde Derck Haselhoff, evenals zijn (vermoedelijke) oom Hans Haselhoff uit het Graafschap Van der Marck (liggend rondom Dortmund). Dortmund ligt evenals het graafschap op slechts geringe afstand van Lipprode, hetgeen een familieverband met de familie Hasselman - gezien het deels gelijke wapen - derhalve mogelijk zou kunnen maken.

In dat geval zou de ruiter dus wel degelijk gebaseerd kunnen zijn op een bestaand Wapen (n.l. dat van de familie Hasselman. Een nader onderzoek in deze richting moet nog plaatsvinden.

- ad 3. de kleding, gevoerd door de ruiter vertoont (althans op het wapen van 1650) overeenkomsten met de kleding van een schulde zoals Bodewes aangeeft -, waarbij in de kleding van de ruiter een pluim op de hoed ontbreekt. De functie van borchgraaf, zoals bekleed door minstens drie generaties Haselhoff vanaf 1636 vertoont qua functie-inhoud overeenkomsten met het schulde-ambt. Het zou dan ook mogelijk kunnen zijn dat de borchgraaf evenals de schulde uniformdragend was.

Het kledinggeld van 11 Car.guld. per jaar, (zie Gemeente-archief 372 r, de rekeningen van de drost te Wedde) aan de borchgraaf duidt enigszins in deze richting.

In deze samenhang is het wellicht mogelijk, dat het element van de ruiter een geuniformeerde borchgraaf te paard aangeeft.

Dit als teken van het ambt dat Derck Haselhoff en ook Evert Haselhoff uitoefenden.

Als dit het geval is, dan zou dit toch nog niet helemaal verklaren waarom ook nazaten van Lucas Haselhoff (koopman en erfgesetene te Blijham) ook dit element in hun wapen voerden.

Vooralsnog neig ik er toe het element van de ruiter als een "echt" familiewapen te beschouwen (conform ad 2). Nader onderzoek kan misschien meer licht op het geheel werpen.

Aan de bestaande overeenkomsten tussen de functies schulde en borchgraaf hoop ik in de toekomst uitgebreid aandacht te besteden in het familieboek.

2.3. De twee laatste elementen in het familiewapen van 1650 bevatten twee aspecten - naar ik hierboven veronderstelde - van het familiewapen Sachsenhausen.

Het derde element (de drie huizen) lijkt deze stelling het meest te onderbouwen.

Vooralsnog heb ik noch over het derde, noch over het vierde (leeuw) element in het wapen een duidelijke lezing over de oorsprong en herkomst. Ik hoop, dat in de toekomst misschien uit Duitse bronnen meer duidelijkheid kan komen omtrent de familie Sachsenhausen en haar wapen.

-3. C O N C L U S I E

Aan het eind van dit artikel gekomen, kan ik denk ik concluderen, dat het familiewapen zoals het in de Winschoter Courant van 2 juli 1938 werd aangegeven een geringe fout bevat.

Kennelijk is abusievelijk in de toenmalige beschrijving van het familiewapen Haselhoff een element van het familiewapen Cranenborgh geslopen ("huis met vogel").

Dat dit gebeurd is kan men nog controleren aan de hand van de onder paragraaf 1 genoemde grafzerk van Derck Haselhoff (1) en Trijntje Haselhoff (8).

Het familiewapen Haselhoff ziet er in haar oorspronkelijke vorm dan ook zo uit als in paragraaf 2 aangeduid is.

Een tak, stammend uit Evert Haselhoff's dochter Beelcke voert nog steeds een deel van het familiewapen. Het betreft hier de familie Hazelhoff Roelfsema, wier wapen voorkomt in een uitgave van het Ned. Patriciaat.

De kleuren, zoals die genoemd werden door mr. J.H.A. Hazelhoff in diens eerste artikel (Hazelhoff I), althans voor wat betreft het element drie bomen en twee hazen gaat terug op deze uitgave van het Ned. Patriciaat.

Tot zover de gegevens over het familiewapen Haselhoff.

Voor het overige nodig ik de lezers van dit artikel uit, aanvullingen of nadere opmerkingen aan mij te berichten.

Wat was, wat deed een

BURGGRAAF?

In het crimineel gericht van de heerlijkheid Wedde en Westerwoldingeland vervulden de drost te Wedde en twee richters een centrale functie. Naast deze personen waren er nog meer funktionarissen aan het gericht verbonden. Naast de assessoren en scriba komen we in de "Ordre van Procederen voor het Crimineel Gericht der Heerlykheid Wedde en Westerwoldingeland" regelmatig de functie van burggraaf tegen. Over de inhoud van deze functie bestaat veel onzekerheid. Vooral in artikelen over de familie Hazelhoff heeft men hier en daar meer inhoud aan deze functie trachten te geven. De bovengenoemde "Ordre" lezend: kwam ik tot de overtuiging dat bepaalde artikelen hieruit waarschijnlijk (nog) meer duidelijkheid verschaffen over de functie van burggraaf, welke naam een gewichtige functie suggereert. Hieronder worden die artikelen uit de "Ordre" weergegeven, waarin de burggraaf genoemd wordt.

Art. XXXIV. Dit Gerichte zal worden bediend en opgepast door den Burggraaf, als meede, indien er een gevangen is, door den Voogd van den Richter; tot wiens district de gevangen behoort: en zullen alle Bedienden in de Heerlykheid de ordres, hun door dit Gerichte gegeven, moeten executeeren (uitvoeren, redo) gelijk ook het geen de Drost alleen in crimineele zaken aan alle, of ieder van hun in het byzonder, ordonneert, bij arbitrale coorrectie van dit Gericht.

Art. XXXIX. De Burggraaf zal voor het citeeren (hier: oproepen) der Leeden van deeze vergadering, en het oppassen derzelve ieder reis genieten 3 Gulden. En op reces vergaderd zijnde 1 Gld.

Art. XL. De Burggraaf of Voogden zullen voor het apprehendeeren (vatten, grijpen) van een gevangen mogen declareeren zes Gl. ieder, die daar by heeft geadsisteerd (geholpen): ieder Roderoede een gl: de Burggraaf zal genieten voor het kostgeld van ieder gevangen des daags 12 stuiver to 21 Gl toe en daar na ieder dag 6 stuiver, en voorts voor het sluiten en ontsluiten, stroo en het schoon maken der gevangen is eens drie gulden.

Art. XLI. Dezelve, en de Voogden voor adsistentie bij eene executie 1 gl. 10 stuiver.: ieder Roderoede 8.stuiver. De Burggraaf voor een reis naar de Stad, zes gl: En zal dezelve, een gevangen na het Tugthuis brengende, voor onderhoud van den gevangen op reis mogen declareeren 2 gl. 10 st.; ieder Roderoede 1 gl. 10 st. Voor het brengen van een gevangen buiten de Heerlykheid, de Burggraaf 3 gl. : voor onderhoud van den gevangen 1 gulden; ieder Roderoede 8 stuiver, zonder dat een van hij voor vertering iets in reeken zal mogen brengen. Voor het onderhoud des Voermans en paarden 5 gl; en daar en boven de schuit, of wagen vraagt waar mede de gevangen is getransporteerd, en de vraagt terugge: ieder Roderoede zal voor het bewaken van een gevangen ieder 24 uren genieten 6 stuiver mits op zyn kosten vuur en licht houdende.

Arto XLV. Alle jaaren voor den 10 November zullen de Leeden van dit Gericht, benevens de Burggraaf en Voogden (die voor de Roderoeden zullen declareeren) hunne reeksen aan de Scriba

moeten overgeeven, bij verlies hunner praetensien (aanspraken) door hun geteekend, met byvoeging, dat op den Eed door hun by 't aanvaarden van hun Ambt gedaan, naar waarheid is opgesteld en, hetgeen daarin vermeld staat, ten dienste der Justitie is uitgegeven. Uit de "Ordre voor het Breuk Gerichte" hieronder die artikelen welke betrekking hebben op de burggraaf.

Art. IX. Ook zullen de Burggraaf en Voogden, als mede de Rooderoeden gehouden zijn van alles, het geen ter hunner kennis komt, aan den Drost en Richter kennis te geven, bij arbitraire correctie van het Breukgericht.

Ook in de "Ordre van Procederen voor het Gerichte van den Drost der Heerlykheid Wedde en Westerwoldingeland" wordt de burggraaf genoemd.

Art. XVII. En zullen in het generaal alle mandaaten door den Drost worden verteekend, en de Copie door den Scriba, en dezelve bij de eerste Citatie door den Burggraaf aan Ged. overgegeeven, en zulks op het mandaat geteekend.

Art. XIX. De apellen, op den eersten rechte dag dienende, zullen vervolgens door den Burggraaf op de Rolle worden aangeteekend, en naar ordre worden opgeroepen, zonder in die orde verandering te maaken, als op speciale acte van de Drost.

Uit bovenstaande artikelen blijkt, dat de Burggraaf vooral een uitvoerende functie heeft. De naam "burggraaf" dienen we naar mijn mening dan ook niet te associeren met een (min of meer) adelijk persoon die zijn functie uitoefende op een burcht.

Naar alle waarschijnlijkheid zullen de baten niet voldoende zijn geweest om een redelijk bestaan op te bouwen en moet het worden gezien als een bijbaan of misschien nog meer een erebaan. Het moet gezegd worden dat bovenstaande artikelen op zich iets zeggen over de besproken functie, doch als we deze volledig willen ontleden, zullen we alle artikelen moeten plaatsen.

De "waarde" van de functie komt maximaal naar voren als we in de artikelen de andere functies eveneens ontleden en ze tegenover die van de burggraaf zetten.

H. NIJBOER.

Naschrift van de redactie.

De door de heer Nijboer geciteerde "Ordre van procederen" is ons bekend, ze is n.l. in ons bezit en werd in 1784 uitgegeven te Groningen door de "Stads-Boekdrukkers" Jan Hindrik en Leonard Bolt. Voor enkele "moeilijke" woorden hebben wij tussen haakjes een "vertaling" ingevoegd.

Wij hebben niet de indruk dat in voorgaande artikelen over de familie Hazelhoff getracht is aan de functie van burggraaf een "gewichtiger" inhoud te geven.

Trouwens: naar onze mening was deze functie bepaald niet onbelangrijk!

Eerst nog iets anders: de titel zelf leidt menigeen blijkbaar op een dwaalspoor, doordat het achtervoegsel "graaf" doet

denken aan een edelman.

Zo, en wat denkt u dan van een fotograaf, of van een biograaf? Er zijn wel veel meer van die woorden te vinden. Dat aan het Grieks ontleende "graaf" duidt namelijk slechts op: schrijven. Zie maar: foto-graaf= licht-schrijver, telegraaf = verreschrijver; fonograaf = geluidsschrijver. Denk ook eens aan woorden als grafiet, grafiek, graveren!

Een burggraaf is dus een schrijver, in dit geval de schrijver van de Drost; we zouden kunnen zeggen: de secretaris van de Drost.

Maar de Drosten van Westerwolde hebben bepaald niet steeds en ten allen tijde het slot in Wedde bewoond, verscheiden hunner woonden elders en kwamen af en toe naar Wedde! Dat voert ons tot een ander facet van de burggraaf: hij was tevens slotbewaarder of "kastelein". Het is bekend, dat zich onder het voormalig poortgebouw van het Wedder slot kerkers hebben bevonden. Dat maakte de burggraaf tevens tot gevangenvaarder; dat blijkt ook uit bovenstaande artikelen. Hij had dus ook een justitiële taak.

De functie is beslist belangrijk geweest. De eerste Hazelhoff kwam naar Nederland als sergeant-chirurgijn; maar het is duidelijk dat in de loop der jaren de familie in welstand toenam.

De "burggraven" Hazelhoff maakten deel uit van de "bovenlaag" van de bevolking, om het zo maar eens te noemen. Ook qua ontwikkeling, de burggraven konden lezen en schrijven in een tijd, waarin niet iedereen deze kunst machtig was. Eigenerfde boeren ondertekenden oude akten soms nog met een kruisje. Dat de burggraven niet de eersten de besten waren moge ons ook blijken uit de kringen, waarin zij huwden. Het lijkt ons dan ook geen "bijbaantje" of "erebaantje" te zijn geweest. Waarschijnlijk werden zij bezoldigd door de Drosten, wier belangen zij immers behartigden. Bij een beoordeling van het gewicht hunner functie dienen we ons wel zo goed mogelijk te verplaatsen in hun tijdsgewricht en in de toenmalige maatschappelijke samenleving.

J.W.H.

DE SLAG BIJ HAHNETANGE

Zaterdag, 29 mei 1649. Opechudding in het dorpje Oberlangen. Daar kwamen twee schepers en vier ingezetenen met bebloede koppen en gehavende kleren terug uit het veen. Ze vertelden, dat zij daar slaage geraakt waren met maar liefst veertien Westerwolders; ze waren tegen die overmacht niet opgewassen en hadden het veld moeten ruimen, met achterlating van 120 schapen. En die schapen waren door de Hollanders ingepikt en meegenomen. Zoale wel vaker, betwistte men elkaars "rechten" op bepaalde goede weidegronden voor het vee. Grensgeschillen waren aan de orde van de dag; ze hebben ook nogal eens gespeeld tuseen de Onstwedders en "die van Valthe". Soms leidde dat tot excessen, zoals in dit geval, dat uitdraaide op de "Boerenveldslag bij Hahnetange"....

Want men was het er in Oberlangen over eens dat het gebeurde niet door de beugel kon. De volgende dag, een zondag dus, had men de tijd voor beraadelsing. Dat gebeurde onder leiding van een bijzondere figuur uit die dagen: Wübben Dierks. Deze Wübben Dierks hield wel van zo'n akkefietje: op jeugdige leeftijd al had hij het avontuur gezocht. Hij werd beroepssoldaat en vocht tien jaren in de Dertigjarige Oorlog. Thuis hoorde men al die tijd niets meer van hem; zijn zuster trouwde, haar bruidegom trouwde bij haar in op het ouderlijk stee. Na tien jaar echter kwam plotseling Wübben Dierks terug, overdekt met littekens en vol roemruchte verhalen. Hij trok bij zijn zuster en zwager in en bleef voortaan "Onkel".

Deze man nu wierp zich op als aanvoerder en werd door de overigens vreedzame Oberlangeners als zodanig aanvaard. Wübben stelde een krijgsplan op; hij vormde een klein legertje van vrijwilligers. In totaal 115 man; namelijk: 30 uit t Oberlangen, 33 uit Niederlangen en 52 uit Altharen. Men besloot op de volgende dinsdag ten strijde te trekken en het geroofde vee desnoods met geweld terug te halen over de grens.

De 52 mannen uit Altharen kregen van Dierke de opdracht, zich verdekt op te etellen in het bod, ze mochten pas tevoorschijn komen ale een scheper daartoe een hoornsignaal zou geven. Zij vormden Dierks' "reservetroep".

De rest trok op de grens af en al gauw ontdekte men in de verte een troep Westerwoldere. Die waren namelijk niet onkundig gebleven van de snode voornemens van hun naburen en hadden in allerijl ook een legertje op de been gebracht.

Bij de Hahnetange vond een treffen plaats, maar het bleek, dat de Westerwolders 120 man sterk waren en de Oberlangenere, die onder leiding van Grote Kone op bevel van Dierks in de aanval gingen, moesten de wijk nemen. Zij voegden zich weer bij de "hoofdmacht" en gingen, nu samen met de Niederlangeners, opnieuw in de aanval. Met eiken knuppels, mestvorken, hooivorken en dorsvlegels ging men elkaar te lijf, alleen Wübben Dierks hanteerde een sabel... In het vuur van het gevecht ontging het hem blijkbaar, dat de partijen niet even sterk waren: 63 Duitseren tegen 120 Hollanders" De scheper die de horen droeg, ontging dat echter niet; hij riep: " Dierk-oom, schal

ik noch nich toeten?"

"Ja jonge, toet man!" was het antwoord.

Nauwelijks weerklonk het getoeter of onder luid geschreeuw kwamen plotseling uit de bossen een dikke vijftig Althareners aanstormen. De totaal verraste Westewolders geraakten in wanorde, ze werden teruggedreven tot bij Ter Apel, de Duitsers plunderden hier en daar de erven en namen een hoeveelheid vee mee terug als schadeloosstelling voor de van hen geroofde schapen. Teruggekeerd uit de slag moet Wübben Dierks volgens de overlevering vergenoegd gezegd hebben "So moi heft in 'n dertigjährigen Krieg nich goan!".

De uit Lindloh geboortige Hermann Gröninger vertelde dit verhaal in 1910, op zijn beurt had hij het weer gehoord van de Oberlangener "Vorsteher" Ahlers.

Toch werden grensgeschillen ook wel eens op vreedzamere wijze opgelost. Gröninger vertelt bijvoorbeeld ook van een "regeling", die getroffen zou zijn tussen Onstwedde en Emmen. Om de grens vast te stellen, zo deelt hij mede, werd besloten, dat uit Onstwedde zowel als uit Emmen om zes uur in de ochtend drie eigenerfden elkaar tegemoet zouden trekken. Waar ze elkaar tenslotte zouden ontmoeten zou de grenssteen gelegd worden. Ongeveer te Ter Apelkanaal troffen de beide groepjes elkaar en hier werd dan ook de grens vastgesteld...

Een mooi verhaal, maar stellig niet meer dan dat. Immers: de Onstwedders hadden in hun twisten over weidegronden niet zozeer te maken met de boeren uit Emmen, maar meer met die uit Exloo, Odoorn en Valthe. Ook tussen Altharen en Roswinkel was er we eens "oorlog" over elkaars rechten.

J.W.H.

RIJKSARCHIEF IN DE PROVINCIE GRONINGEN

Het volgende is van belang voor de bezoekers van het Rijksarchief in Groningen.

Door het veelvuldig gebruik van de registers van de burgerlijke stand is de materiële toestand van deze delen sterk verslechterd. Als dat zo doorgaat, zal er onherroepelijk een moment aanbreken, waarop deze delen aan het gebruik onttrokken moeten worden. Vooral de genealogen zouden hierdoor sterk gedupeerd zijn.

Daarom is besloten om de registers van de burgerlijke stand en de huwelijksbijlagen te verfilmen. De originelen konden daardoor aan de uitlening onttrokken worden, de films werden in de studiezalen ter beschikking gesteld.

In de studiezaal zijn nu leesapparaten opgesteld om de films te kunnen raadplegen.

Studiezaal I is zoveel mogelijk ingericht voor zelfbediening. In kasten zijn de cassettes met microfilm geplaatst. Voor de prijs van f.0,50 per cassette kan men zelf zijn keuze maken en de cassette meenemen naar het leesapparaat. Tienjarentafels, klappers en inventarissen blijven, evenals dat altijd al het geval was, vrij toegankelijk.

De verzegelingen uit de oud-rechterlijke archieven zullen worden gekopieerd. De kopieën komen in zelfbediening in de studiezaal, de originelen worden dan niet meer uitgeleend. De niet-gekopiëerde delen van de oud-rechterlijke archieven zijn te raadplegen in studiezaal II. Huwelijksebijlagen, notariële archieven en successiememories blijven in studiezaal I, beschikbaar.

In studiezaal I is een kopieerapparaat voor zelfbediening opgesteld. Tegen betaling van f.0.25 per kopie kunnen hierop kopieën gemaakt worden van: alle losse stukken (huwelijksbijlagen, notariële akten, uit gekopieerde delen (verzegelingen, burgerlijke stand e.d.) uit delen, die dunner zijn dan vijf centimeter, mits die van na 1814 dateren en niet in originele banden gebonden zijn.

Het zelf kopiëren in studiezaal I kan uitsluitend met de daar verstrekte stukken. Van de in studiezaal II verstrekte stukken kunnen alleen kopieën gemaakt worden op de gebruikelijke wijze: via een der ambtenaren.

In studiezaal 1 zijn twee printers geplaatst, met behulp hiervan kunnen kopieën gemaakt worden van stukken uit de microfilms tegen betaling van f.1. per kopie.

Het beheer van studiezaal 1 is 's morgens in handen van de heer G. Lievaart en 's middage van de heer L.L. Meinsma.

Zij, die wel eens een bezoek gebracht hebben aan het Rijksarchief in Assen, zullen wel op de hoogte zijn van het gebruik van microfilms.

E.G.Schrage

SPEUR WERK

Beknopte samenvatting van de inleiding: "De geschiedenis van het wel en wee van een familie, nagespeurd in de archieven", door mw. J. van Keulen en de heer J. Meinsma, medewerkers van het Rijksarchief te Groningen.

Inleiders wilden laten zien de samenhang van allerlei archieven, die elkaar inhoudelijk vaak aanvullen of doublures bevatten. In het laatste geval kan het zijn dat een stuk, dat in het ene archief niet (meer) voorkomt, toch nog wel elders te vinden is.

Als leidraad van het betoog werd de familie Smit te Hoogezand gebruikt, om te laten zien, dat de lotgevallen van een familiebedrijf nauw kunnen samenhangen met die van de familie. Hetzelfde geldt voor het familiearchief en het bedrijfsarchief. Het loont de moeite verschillende archieven te bekijken, ook archieven, die buiten het Rijksarchief berusten, zoals de dossiers van de Kamers van Koophandel, in dit geval te Veendam.

Aangegeven werden mogelijkheden om meer te weten te komen dan de DTB's en de registers van de burgerlijke stand in 't algemeen geven.

Deze bronnen leveren als het ware een "geraamte", er zijn andere bronnen, die voor het materiaal ter "aankleding" kunnen zorgen.

Als werkschema is aan te raden:

1. Nagaan of er over de te onderzoeken familie reeds publikaties bestaan, b.v. in het "Genealogisch Repertorium van Beresteijn en Kruimel (bijgewerkt tot 1972) .
2. Behalve de DTB' s en de registers van de burgerlijke stand ook de rechterlijke archieven (R.A.) gebruiken. Deze zijn de voorgangers van de notariële archieven en bevatten o.a. huwelijkscontracten, testamenten en boedelscheidingen. Wat deze bron betreft zijn de Oldambten en Westerwolde, de oude Stadsgerechtigheden, relatief goed bedeed: ze geven meer en vroeger materiaal dan elders. In sommige gevallen zijn er toegangen samengesteld op de R.A.; zoals ten aanzien van huwelijkscontracten. Een deel van deze protocollen is als fotokopie in leeszaal in het Groninger Rijksarchief direct beschikbaar.
De registers van de burgerlijke stand zijn toegankelijk via de tien.laarijks tafels, die ook rechtstreeks beschikbaar zijn. Heeft men daarin de datum van een gezochte akte gevonden, dan moet men die akte nog wel inzien. Immers: die aktedatum kan een andere zijn dan de datum van het geregistreerde feit, een geboorte of een overlijden kan iets eerder plaatsgevonden hebben.
3. Na een overlijden moet een successie-memorie ingediend worden. Deze zijn in het Rijksarchief aanwezig over de jaren 1806-1811, 1814-1817, 1818-1902 en wat betreft Oostfriesland van 1809-1811. Voor stukken ouder dan 1854 is hierop geen toegang aanwezig, men moet dus zelf in de delen zoeken. Ze zijn gebundeld per belastinginspectie.
Aangezien deze successie-memories een opsomming geven van de erfgenamen zijn hier soms "zoekgeraakte" familieleden terug te vinden.
(Dit.geldt ook voor overlijdens-advertenties. Het Centraal Bureau voor Genealogie te Den Haag en het archief van de Nederlandse Genealogische Vereniging te Naarden hebben hiervan grote collecties.)

4. Indien er een testament is, is dit de basis voor de successie memorie en de boedelscheiding.
Testamenten zijn ten overstaan van een notaris opgemaakt. De notariële archieven zijn nu tot en met 1905 in het gemeente-archief en het rijksarchief aanwezig. Wel moet men, als men een testament uit de jaren: 1903, 1904 en 1905 wil inzien, aantonen dat de opsteller van dat testament intussen overleden is. Elke notaris kan een bepaalde akte opgemaakt hebben. De dichtstbijzijnde is wel het meest waarschijnlijk, maar men had en heeft de vrije keus. Van de notariële archieven bestaat een inventaris. De notarissen stellen repertoria op, dat zijn chronologische lijsten van de voor hen verleden akten. In de inventaris van de notariële archieven moet eerst nagegaan worden welk repertorium ingezien moet worden, om daarin het nummer van de gezochte akte te zoeken.
5. Het stellen van voogden gebeurde na 1811 ten overstaan van de "vrederechter, en wel tot 1838. Toen werd de naam : "kantonrechter". Er is een inventaris van hun archieven en er zijn repertoires van hun akten. Bij voogdijstelling komt in vroeger jaren soms de "familieraad" voor.

Failies die een bedrijf, zaak of boerderij hadden verzamelden soms stukken betreffende hun bedrijfsvoering en deponeerden deze dan in het rijksarchief: bedrijfsarchieven.

In dit opzicht vormen ook de gemeentelijke jaarverslagen (1850--1939) een belangrijke bron: de ontwikkeling van een bedrijf, de voortgebrachte produkten, de gebruikte energiebronnen, de aantallen personeelsleden b.v. zijn er in te vinden. De activiteiten van een bedrijf vinden ook hun neerslag in het archief van de Arbeidsinspectie.

De archivalia van de Arbeidsinspectie die naar het Rijkearchief zijn overgebracht zijn dubbelen van de stukken betreffende de toepassing van de Hinderwet. De andere exemplaren van deze stukken die deel uitmaken van het gemeente-archief zijn vernietigbaar, zodat er nu nog maar één exemplaar over is, dus in het archief van de Arbeidsinspectie in het Rijksarchief, Voor 1922 werden akten over vennootschappen e.d. bij de arrondissementsrechtbanken geregistreerd. Deze rechtbanken handelen nu nog steeds faillissementen af. Sinds 1922 bestaan de Kamers van Koophandel. Hun archieven - die bij deze Kamers blijven - zijn openbaar, zodat daar soms gegevens te vinden zijn die bij notarissen vaak nog niet openbaar zijn.

NAMEN

E.G.Schrage

"FAMILIENNAMEN IM LANDKREIS
LEER um 1940, -Teil II,
"NAMENLANDSCHAFT", door
Rudolf A. Ebeleing

In 1984 verscheen dit werk als proefschrift. Het eerste deel verscheen reeds in 1977: "Nahmenverzeichnis", (Familie-namenregister). Het omvat meer dan 6000 namen die circa 1940 in de Kreis Leer

werden genoteerd. Van deze namen wordt in het tweede deel onderzocht: de manier, waarop ze gevormd zijn, de betekenis en de verspreiding in de ruimte.

Inleidend wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van de familienaam in Oost-Friesland.

Aan dit hoofdstuk ontleen we, dat er een ontwikkeling te constateren valt van éénnamigheid naar meer-namigheid, en tot vaste familienamen. Deze ontwikkeling is in Noord-Nederland en in Noord-Duitsland relatief laat. Ze vond namelijk plaats van zuid naar noord, van de adel naar de "gewone mensen" en van de stad naar het platteland. Dus: de adel in zuidelijke steden voerde eerder vaste familienamen dan de dagloners op het platteland in het noorden. De opkomst van een adellijke stand en van steden was in het noorden laat in vergelijking met zuidelijker streken.

Als voorbeeld van de ontwikkeling voert de schrijver aan:

-- in het "Heberegistert" van het klooster te Werden aan de Ruhr, circa 900, komen alleen maar personen voor met één naam:

-- in de 13de eeuw komt meer-namigheid voort zo b.v. 1255: Seben(t) Harenga en Kempa Walckenga, beide in de Eemsgouw.

-- eind 16de eeuw, b.v. in de veeschattingsregisters in Oost-Friesland van 1598 komen personen voor met voornaam en toenaam, meestal een patronym.

-- uit 1618 is een belastingregister van de stad Leer bekend, 416 namen omvattend. Hierin komen veel patronymen voor, maar in verhouding toch veel minder dan in de registers van het platteland. Daarentegen zijn er meer beroeps en herkomstnamen.

Aan de hand van de Hoendergeldregisters uit de 16de eeuw van Bellingwolde en Blijham en die van Westerwolde, kunnen we tot een vergelijking komen. We komen er hieronder op terug.

De vorming van familienamen ging uit van:

-- voornamen: patronymen.

-- beroepsaanduidingen: beroepsnamen.

-- plaatsnamen: herkomstnamen.

-- boerderijen en toponymen: woonplaatsnamen.

-- bijnamen, die iets zeggen over uiterlijk en gedrag.

PATRONYMEN werden gevormd door een uitgang toe te voegen aan een voornaam. De oudste daarvan is -ing(h) of -inck. Deze uitgang wees oorspronkelijk op: "behoren bij" of "afkomstig van". Later werden ook gebruikt -s en -en: Johans , Berends(en). In de onderstaande tabel voeren we dit -ing-type apart op wegens het veelvuldig voorkomen ervan in Westerwolde.

Bron van deze tabel is het Hoendergeldregister voor het jaar 1591.

Gekozen zijn de lijsten van de kerkdorpen, alleen Sellingen omvat ook de buurtschappen Ter Haar, Ter Borg, Laude en Ter Wisch.

De getallen zijn percentages, als er een X bij staat betreft het een absoluut aantal dat voorkomt.

Plaats:	patron.	-ing	herk.	beroep	woonpl.	?
Blijham	83	7	1X	1X	-	-
Bellingwolde	72	2½	3	14		4X
Vriescheloo	69	2	1X	8		2X
Wedde	26	11	-	26	11	4X
Vlagtwedde	27	29	11	22	-	4X
Onstwedde	29	41	1X	11	7	4X
Sellingen	18	28	1X	14	25	1X

Overzien we deze tabel, dan merken we op:

- a. De percentages patronymen nemen van noord naar zuid sterk af.
- b. De percentages der namen op -ing klimmen van noord naar zuid.
 In Blijham komen voor: Hoevinck, Huisings (2x) Joeling.
 " Bellingwolde: Luiring, Nanninga, Tiddinga(!), Tyink.
 " Vriescheloo: Leefstlinck, Hidderinck.
 " Wedde: Hoisinck, Rensinck, Wicherinck.
- c. Herkomstnamen zijn gering in aantal:
 In Blijham: Schoonebeecke
 " Bellingwolde: Van Borsum (Emsland?), Van Ruene, Van Lingen, Van Meppen, Van Groningen.
 " Vriescheloo: Van Rhene.
 " Vlagtwedde: Soltsberch (2 x, ws. van Soltbarg, bij Jemgum), Meiborch (van de Maiburg" in het bisdom Osnabrück?), Drente (2 x)
 " Onstwedde: Van Greven.
 " Sellingen: Van Metelen (Münsterland?).
 Het valt op, dat het Emsland als herkomst beter vertegenwoordigd is dan Oost-Friesland.
- d. Beroepsnamen.
 In Blijham: Smidt.
 " Bellingwolde was in 1591 al een uitgebreide ambachtelijke voorziening aanwezig: Schip(man) 3x, Kueper 3x, Moller 4x, Schoemaker 4 x, Coster, Cruedener, Smith, Kistemaecker, Maior (Meyer?), Schroer, Tymmerman, Kremer.
 " Vriescheloo: Pelseer, Schamaker, Smidt, Moller.
 " Wedde: Snider 2x, Kremer, Meijer, Cuiper, Schomaker 2x.
 " Vlagtwedde: Schnider, Snider 2x, Smidt, Schomaker 3x, Kremer, In die Smitte 2x .
 " Onstwedde: Schroere, Smidts 3x, Scheper, Wever.
 Verder: Huir Henrioh in Mennersinck, was hij een meijer of een "Heuermann"?
 " Sellingen: Schomaker 2x, Schroers, Scheper.
- e. Woonplaatsnamen,
 In Wedde: Op 't Moer, Ten Campe, Weidemann.
 " Onstwedde: Up 't Westerende, In Nanninghoff, In den Campe, Ter Sterenborch.
 " Sellingen: Ter Borch, Ter Walslage, Ter Wisoh, Ter Haar.
 Naast de genoemde naamtypen is er nog een klein aantal andere namen, waarvan sommige als "echte" familienamen genoemd zouden kunnen worden.

In Belli:ngwolde: Sternborg (2x), Prenger, Bijlage.
In Vriescheloo: Bruggers, Prenger.
In Wedde: Marschalck, Reckmans, Busch, Robbe.
In Vlagtwedde: Vos, Kolters, Kruse, Sobbe.
In Onstwedde: Tappers, Heilke, Schultes, Spickman
In Sellingen: Bruggers.

Opmerking. Met dat Maior moeten we misschien wat voorzichtig zijn. We zijn die toevoeging, (ook wel als "Majoor" of "Major") namelijk wel eens tegengekomen in de betekenis, waarin wij nu zouden schrijven: Senior. In die gevallen waren er in de familie twee personen van niet ver uiteenlopende leeftijd, die precies dezelfde naam voerden. Ter onderscheiding voegde daarom de oudste van die twee het woordje "major" aan zijn naam toe! Met enigerlei militaire functie - waaraan wel eens gedacht word't - had dit dus niets te maken.

Wat verder Meijer betreft, dit was niet zozeer een beroep maar meer een hoedanigheid. Bij de herkomstnamen zou men ook kunnen toevoegen: Ten Veenhuis (van Veenhuizen), (Ter) Veldhuis (van Vlagtwedder Veldhuis) , eigenlijk lopen herkomstnamen en woonplaatsnamen wat door elkaar. Interessant is in dit geval ook de familienaam Maarsing(h), alkomstig van Ter Maars.

Beroepsnamen zijn er wel veel meer te vinden, b.v. Radtmaecker (later gemoderniseerd tot Rademaker, (houtdraaijer, maker van spinnewielen); Borggraef (Burggraaf); Schreuder, Bontker, Scheper, sommige hiervan zijn bij de vaststelling van de familienamen tot in onze tijd gehandhaafd. J.W.H.)

"Onder de Clockeslach van Vlachtwedde"

Dit boek verscheen ter gelegenheid van het 1100-jarig bestaan van Vlagtwedde. Tegen de titel hebben wij even zitten aankijken, beter gezegd, tegen de spelling van het woordje Clockeslach, met ch op het eind dus en waarom met een hoofdletter? De spelling is de middelnederlandse, maar in Westerwolde week die af. Ook uit de afgedrukte oude akten blijkt, dat daarin steeds de uitgang gh gebruikt werd en dat is zeer consequent ook in de tekst van het boek het geval! Goed, dat terzijde.

De tekst werd geleverd door vier auteurs, die wij stuk voor stuk uitstekend in staat achten deze taak te volbrengen. Toch is er blijkbaar wat aan de hand. Vermoed kan worden, dat er duchtig met rood potlood gewerkt is en dat de auteurs zich (te) veel beperkingen hebben moeten opleggen. Ben interessant hoofdstuk als het allereerste, waarin het verste verleden van Vlagtwedde behandeld werd, had van ons best wat uitgebreider gekand. Maar veel sterker spreekt dat nog in de samenvatting van de Westerwoldse geschiedenis van 400 tot 1813, deze samenvatting is nu wel erg fragmentarisch geworden! Ze deed ons even denken aan het "jaartallenboekje" van de lagere school...

De locale geschiedenis is in het Onstwedder gedenkboek "Uneswido" naar onze mening aanzienlijk beter weergegeven. deze doublure is dus niet zo goed geslaagd.

Gelukkig zijn er heel wat andere facetten. Zeer leeswaardige bijdragen over de inwoners, het gericht, geloof en bijgeloof, gezondheid en ziekten. Was het ondeskundigheid of slordigheid van eindredactie en/of correctie dat (op blz. 49) gesproken wordt van: "25 touwen barck", terwijl in het betreffende stuk ongetwijfeld (terecht) staat: " 25 tonnen barck" Barck immers was gemalen eikenschors, sommige korenmolens (.a. die te Wildervank) waren tevens ingericht als "barkmolen". Barck werd gebruikt om -in water geroerd -dierenhuiden tot leer te looien. Een bijdrage over het Westerwolder Landrecht van 1470 had uitgebreider kunnen zijn. Dat zijn zo een paar gedachten, die bij het lezen van dit boek bij ons opkwamen. Eigenlijk had men de opzet anders moeten hebben: het laatste hoofdstuk met de vele foto's had men in de vorm van een apart fotoboek moeten uitgeven, zoals destijds Onstwedde dat gedaan heeft. In het boekje "Clockeslach" zou dan aanzienlijk meer ruimte beschikbaar geweest zijn voor de samenstellers en dat zou het geheel ongetwijfeld ten goede gekomen zijn.

Toch moet iedereen, die belang stelt in Westerwolde dit boek lezen! Het is dus niet zo, dat wij het niet zouden aanbevelen. Wat de uitvoering betreft van de uitgeverij Actief in Scheemda; het Onstwedder boek "Uneswido" kan daarbij niet in de schaduw staan! Sorry, maar af en toe zijn wij geneigd, vergelijkingen te maken en er is heus niet zo veel lectuur over Westerwolde om mee te vergelijken. Een reden temeer om het initiatief en de verschijning van dit boek toe te juichen!

J.W.H.

'n T I K K E L

Op de jaarvergadering van 30 maart j.l. werd de vraag gesteld: "Wat is eigenlijk een Westerwoldse / Onstwedder "tikkel"?" Ter Laan zegt daarvan: Tikkel = beetje. Tikkel zölt. Zal was 'n tikkel in de waar. Schertsend (dus 't tegenovergestelde): 'n Onstwedder, 'n Westerwolder tikkel = een grote massa, een groot glas vol. Een volksgezegde in Westerwolde luidt: Ze waren slechts een tikkel bij elkaar geweest en toch moesten ze trouwen.

J.Drok

Op de jaarvergadering op 30-3-1985 is de vraag gesteld, of er een boek over familie en voornamen in Ostfriesland bestaat. Hierover kan ik enige titels opgeven van werken, die iemand die dat wil door tussenkomst van een openbare bibliotheek kan opvragen bij de Universiteitsbibliotheek te Groningen. Men kan natuurlijk ook zelf hierheen gaan.

1. De titel van de reeds vermelde dissertatie van de heer Ebeling luidt: Rudolf A.Ebelinga Familiennahmen im Landkreis Leer um 1940 I: Namenverzeichnis, Groningen/Aurich 1980. Idem, Teil II, Namenlandschaft, Groningen/Aurich, 1984. (Dit tweede deel is bij ons secretariaat ter inzage)
2. P.Jabusch, Bildung und Bedeutung der deutschen Eigennamen, mit besonderer Berttcksichtigung der ostfriesischen Namen; Norden, 1910.
3. Irma Ravelling, Die ostfriesischen Vornamen, 2de dr. Aurich 1972. (In particulier bezit van de secretaresse en daar desgewenst ter inzage).
4. Irma Raveling, Vornamen und Namengebungin Ostfriesland, Norden, 1963, 2de dr. Aurisch 1972.
5. L.Rupprecht, Die Deutschen Patronymicat nachgewiesen an der ostfriesischen Mundart; Hildeshelm, 1864.
6. Hinrich Zahrenhusen, Ostfriesische Vornamen, Aurisch 1939.

Omdat in Ostfriesland geen Fries, maar Platduits gesproken wordt, komen ook in aanmerking:

7. O.Goebell Niederdeutsche Familiennamen der Gegenwart; Wolfshagen 1936.
8. H.Bahlow: Niederdeutsches Namenbuchl 1972.
9. Pierre Hessman: Namenforachung om ostniederländischen Westfalischen Grenzgebiet; Amsterdam 1978.

Daar veel achternamen afgeleid zijn van plaatsnamen, (b.v. Van Leer; Van Emden), is ook nog van belang:

10. H.Abels; Die Ortsnamen des Emslandes in ihrer sprachlichen und kulturgeschichtlichen Bedeutung, Paderborn 1929.
11. G.Lohse; Geschichte der Ortsnamen in östlichen Friesland; (Dissertatie Bonn 1939) Oldenburg 1939.
12. Rudolf A.Eveling: Over de namen van Middeleeuwse streekdorpen in Oostfriesland, 1979.

Tot zover drs. H.K. Braaksma te Assen, die ons, attent als altijd, bovenstaande regelen zond.

Wij zouden de lijst nog willen aanvullen met het op ons secretariaat ter inzage liggend:

13. Ortsippenbuch Leerort (1600-1900), bearbeitet von Wilhelm Lange "Die Familien der Festung und des Dorfes Leerort"; Aurich, 1984.

**TIJDSCHRIFT
VOOR
GENEALOGIE
EN
HISTORIE
„WESTERWOLDE”**

Driemaandelijks tijdschrift van de
Vereniging voor Genealogie en
Historie

Westerwolde

6de jaargang No 4.
december 1985.

Redactie:

J.W.Hiskes, M.Hardenbergstr. 3
9643 LD WILDERVANK.
Tel. 05987 - 13095.

C.J.Wegman, Acacialaan 27,
7642 TW WIERDEN.
Tel. 05496 - 2437.

N.B. Niets uit dit tijdschrift mag
worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk,
fotografie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder vooraf-
gaande toestemming van de redactie.

SECRETARIAAT VAN DE VERENIGING:

(lidmaatschap, abonnementen,
administratie en archief) ,
Mevr. G.P.I.Hiskes - Knigge
M.Hardenbergstraat 3
9643 LD WILDERVANK
Tel. 05987 - 13095.

PENNINGMEESTER:

Dick Scheper,
Groningerlaan 58, 9642 EK VEENDAM
Tel. 05987 - 19588

BANK:

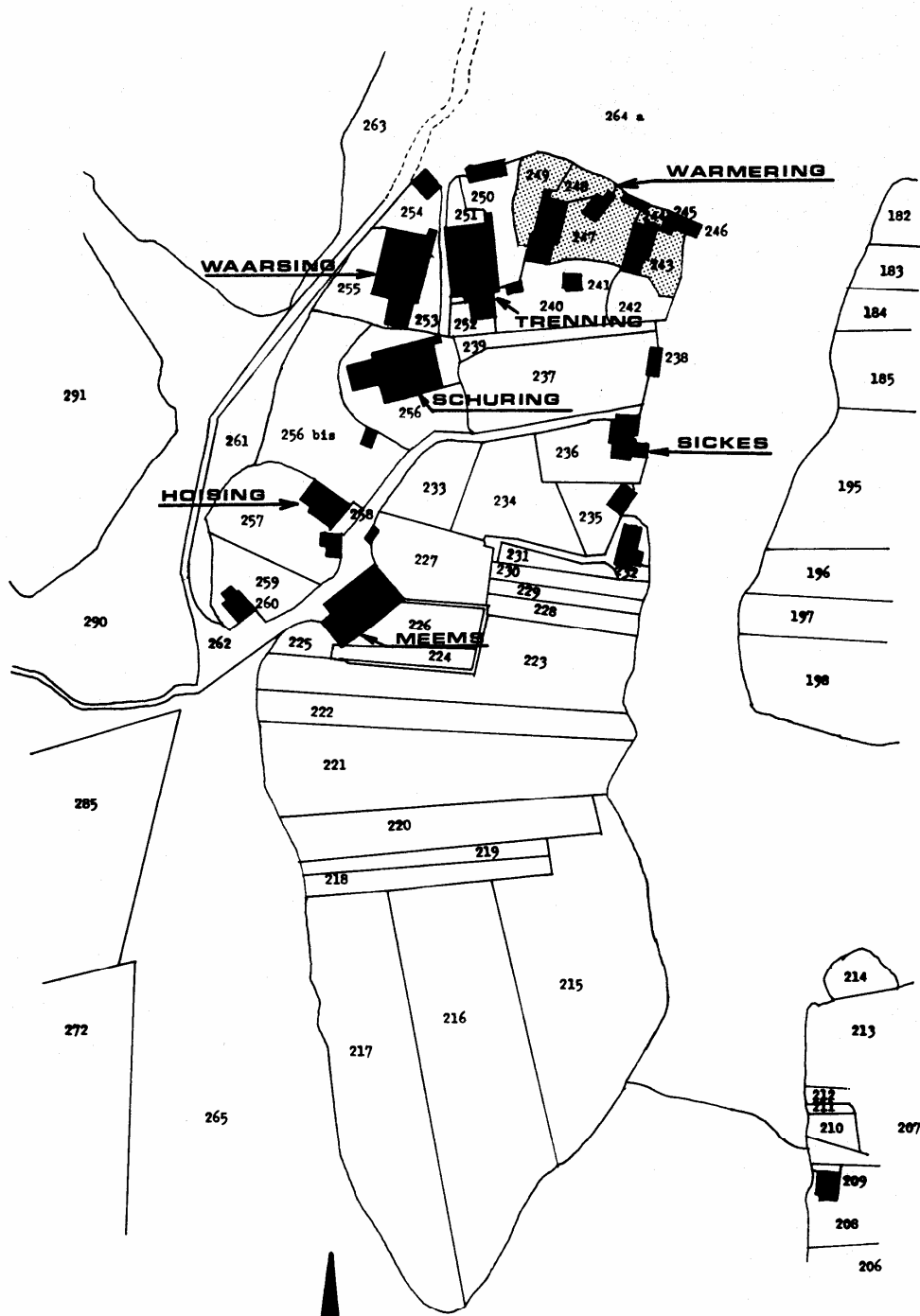
Bondsspaarbank Veendam, nr.
95.72.730622, ten name van Ver.v.Gen.
en Historie Westerwolde.
Postgironummer van de bank :
802395

LIDMAATSCHAP: Entree (éénmalig) f.10.--; contributie f.25.-- per jaar
plus f.7,50 per jaar voor het tijdschrift, dat om de drie maanden
verschijnt. Bij verzending per post van het tijdschrift - dat op de
driemaandelijke bijeenkomsten wordt uitgereikt - moeten de portokos-
ten in rekening worden
gebracht.

I N H O U D

L A U D E, de situatie rond 1829 rond de Erve Warmering	C.J.Wegman	81
TER APEL	F.A.Bergman	87
BAND MET ROS WINKEL	E.G.Schrage	89
OOK TOEN....	M.J.B.Starke	93
NIEUW BOEK	J.W.H.	94
VOORZITTER GERIDDERD!	J.W.H.	95
VRAGEN		95
GRONINGSE KWARTIEREN	H.M.Lups	97
STAMHUIS HASELHOFF	ing.B.Hazelhoff	104
VRAGEN	R.Hoppes	104
BIBLIOGRAFIE	G. Wubs	106
GRUNNEGERS	Joop Drok	107
FRIEZEN OF CHAUKEN ?	Joop Drok	111
HET WESTERWOLDS HET MEEEST SAKSISCH	Joop Drok	112

N

LAUDE

SITUATIE 1829

ERVE WARMERINGH

Laude no.39

1- 1-1840 huisnummer 290. bewoond door 2 gezinnen, bestaande uit 3 en 3 personen.nl.:
Albert Aikes Warring: 39 jr/geb.1800 Laude/landbouwer/ongehuwd.
- knecht: Aike Wubbes Meendering 17 jaar/geb.Laude ;
- meid: Wendelke Detmers Harwering 21 jaar/geb.Sellingeng.
Pieter van Steenbergeng: 35 jaar/geb.Groningeng/commies/gehuwd met
Saartje Alberts van de Wolde : 36 jaar/geb.Groningeng/ 1 kind.

1- 1-1829 kadastrale nummers: 248 huis en erf (4) 8.0 are
247 boomgaard 10.70 are
249 weide

eigenaar no.370 : AIKE ALBERTS WARRING, landbouwer te Laude.

<u>AIKE ALBERTS WARRING</u>	huwt te Sellingen met	Wendelke Geerts Karskens
ged. 5- 9-1755 Sellingen	14-6-1793	ged.23- 6-1771 Onstwedde
geb. Laude	(h.c. idem)	ovl.25- 7-1835 Laude (39)
ovl.17- 7-1833 Laude (39)		d.v. Geert Karskens Huitsing
z.v. Albert Aickes Warring		en Wupcke Reints Cornelius
en Harmanna Jans Brands		

kinderen:

30- 3-1794 Harmanna Aikes huwt Boertange 11- 2-1814 met Detmer Wubbes Harwering
26-12-1795 Wupke overleden in 1828 te Laude (39)
5-11-1797 Geertien Aikes huwt Boertange 11- 6-1819 met Jannes Engels Moorlag
9- 3-1800 ALBERT erfgenaam in 1840 ongehuwd
24- 7-1803 Rixte Aikes huwt Boertange 19- 4-1821 met Wubbe Berents Meendering
28- 3-1808 Hanna overleden in 1828 te Laude (39)

11- 6-1789 Gecompareerd: Harmina Brands. tevens als gemachtigde van haar man Albert Warring te
Laude. ter eene
en haar kinderen Aike, Jan, Roelf, Henricus en Jodoka ter andere zijde.
Scheiding van de ouderlijke boedel als volgt:
* de oudste zoon Aike erft de gehele ouderlijke boedel;
* de andere kinderen worden uitgeboedeld met elk 450 Caroli guldens.

<u>ALBERT AICKES WARRING</u>	huwt te Sellingen met	Harmanna Jans Brands
geb. ca. 1723 Laude	h.c. 2 9-1753	geb. 30- 5-1731 Appingedam
ovl. 1789 -1793 Laude		ovl. 1793 -1806 Laude
z.v. Aicke Alberts Warringh		d.v. Ds. Jan Willem Brands
en Rixte Jans Schuringh		en Jodoka Johannes Sluiter

kinderen:

25- 8-1754 Jodoca overleden vóór 1763
5- 9-1755 AICKE erfgenaam
18- 6-1758 Jan Alberts huwt Sellingen 14- 3-1789 met Jantje Jans
27- 1-1761 Roelf Alberts huwt 1e Onstwedde 21- 4-1800 met Grietje Jans
huwt 2e Onstwedde 14-12-1808 met Gijsselina Wubbes Heeres
27-11-1763 Jodoca overleden vóór 1769
23- 2-1866 Rikste
2- 4-1768 Hendericus overleden vóór 1773
30- 7-1769 Jodoca Alberts huwt Sellingen 20- 3-1790 met Berend Jacobs Meems
31- 5-1713 Hendericus Alberts huwt Boertange 1- 5-1813 met Jantje Engels Moorlag

Laude, 2- 9-1753. Huwelijks-contract: De bruidegom neemt met instemming van zijn vader zijn bruid op in zijn behuizing met landerijen. Hij moet uitkeren aan zijn zwagers en zusters (o.a. Alcke) elk 825 Car.gl..
Dedingsluiden bruidegom: Aicke Alberts Warring -vader/ Hebel en Alcke Aickes Warring - zusters/ Harm Alberts, Derck Alberts, Geert Berents en Harm Jans Schuring - ooms.
Dedingsluiden bruid: Jan Willems Brands - vader / Swaantien Ernestius ter Haar - stiefmoeder.

<u>AICKE ALBERTS WARRINGH</u>	huwt te Sellingen met	Rixte Jans Schuringh
geb. ca. 1692 Laude	ca. 1723	geb. ca. 1695 Laude
ovl. 1770- 1771 Laude		ovl. vóór 1731 Laude
z.v. Albert Aickes Warringh		d.v. Jan Harms Schuringh
en Hebel Roelts		en Alcke Bruins Trenningh

kinderen:

ca. 1723 <u>ALBERT</u>	erfgenaam
ca. 1725 Hebel Aickes	huwt Vlagtwedde 29 8-1749 met Barm Berents Huls
ca. 1727 Alcke	overleden na 1753

2- 9-1752 Harm Warners te Sellingen, Derck Alberts noie uxoris Grietje Alberts en Geert Berents noie uxoris Hindrikkien Alberts verkopen aan Aijcke Warners te Laude : 3 / 4 van een stuk land op de Lauder Vierkamp dat toebehoorde aan wijlen Roelf Alberts.

1733 bijdrage voor de Lantssoldaet : Aijcke Warmeringh 2 st. 4 pl.

1731 Lidmaten te Sellingen : 150 Aijke Albers Warringe

<u>ALBERT AICKES WARRINGE</u>	huwt te Sellingen met	Hebel Roelfs
geb. ca.1660 Laude	ca. 1690	geb. ca. 1665
ovl. na 1736 Laude		ovl. na 1736 Laude
z.v. Aicke Alberts Warmeringh		d.v. Roelf
en Harmcke Jacobs Eedes		en Griete

kinderen:

ca. 1690 Roelf Alberts	ongehuwd overleden tussen 1741 en 1752
ca. 1692 <u>AICKE</u>	erfgenaam
ca. 1698 Harm Alberts	huwt Sellingen ca. 1728 met Jantien Jans Ter Wisch
ca. 1705 Hindertien Alberts	huwt h.c. Laude 10- 3-1735 met Geert Berents Beukhorst
ca. 1709 Griete Alberts	huwt h.c. Laude 23- 4-1736 met Derck Alberts Keijer

1- 5-1741 Wilt Jans te Sellingen verkoopt aan Roelt Alberts te Laude 2 schepel bouwland op de Lauder Veerkamp.

21- 3-1731 Huwelijks-contract te Laude tussen Aeltijn Hilwarts, dochter van Hilwart Berents x Hindertien Berents en Hindrick Geerts.
Dedingsluiden bruid: Heebel Roelfs ~~halfzuster~~ moeije / Albert Warringe ~~swager~~ aangetrouwde oom / Elske Berents ~~suster~~ moeije / Roelof Smeenk - aangetrouwde oom. (de doorhalingen geven de relatie aan).

1731 Lidmaten te Sellingen :
90 Roelef Alberts Warring
91 Albert Warringe
92 Hebel huijsvrouwe van Albert
93 Hindertien Alberts Warring

15- 3-1713 Jacob Warringe in qlte en zijn broeder Albert Warringe in qlte impten contra Fennet de weduwe van Bernardus Kiddendorp in qlte ged.
Ged. moet voldoen en uitkeren sodane boedell als wijlen Lamme Alberts bij wijlen U overbestevaeder Berent Johans van Ransdorp tenvolge huwelijkscontract van 14-10-1644 tussen hen, heeft gebracht.

18-12-1705 Huwelijks-contract te Vlagtwedde tussen Engbert Harms en Annechien Alberts.
Dedingsluiden bruid: Albert Warringh - volle neef / Simon Oostervelt en Jan
Jacobs - halve neven.

<u>AICKE ALBERTS WARMERINGH</u>	huwt te Sellingen met	Harmcke Jacobs Eedes
geb. ca. 1625 Laude ca.	1660 geb.	ca. 1635
ovl. 1682 - 1686 Laude		ovl. na 1688 Laude
z.v. Albert Reints Suimeringh		d.v. Jacob Berents Edes
en Wubbe Geerts Warmeringh		en Haicke Everts

kinderen:

ca. 1660 ALBERT erfgenaam
ca. 1664 Jacob Aickes huwt Vlagtwedde 20-11-1698 met Harmtien Wubbes Renweringh
ca. 1667 Harmcke Aickes huwt Sellingen ca. 1690 met Jan Boeles Ter Wisch
ca. 1672 Teube Aickes huwt Sellingen ca. 1697 met Arent Feijes

- 2-11-1688 Harmcke Eedes de weduwe van Aicko Warmeringh versettet voor 1 jaar aan Engel
Trenningh : 8 schepel bouwland op de Oostercamp tot touwde.
- 9- 5-1675 Aicko Warmeringh tot Loude verkoopt aan Jan Hilwers : een stuck miedelandt op de
voorste IJmbusch, 7 mollen min een derde diel, waeran Jan Waersingh ten N. en Jan
Jans ten Z..
- 6-11-1674 Jan Jans Smidt -p.v. en Aicke Warmeringe -sibbe over wijlen Lambert Suimeringe's
minderjarige soontien lenen van de vreemde voogt Hilwert Coijlers.
- 10- 5-1670 Aicko Warmeringe verkoopt aan Berent Bruins tot Loude : seecker miedtlandt
behoirende tot de arffplaetse Warmeringe tot Louden, van de meijer jaerlicx met
Trenninge ende Meemes achter den Walslage beswettet.
- 30- 4-1670 Aeicko Warmeringe, arffgeseten tot Louwde, verkoopt aan Geert Evers :
* zie Laude no.38.
- 30- 9-1668 Aicke Warmeringh verkoopt aan Geert Jans Kerck : 3 akkers bouwland op de Sellinger
Esch.
- 28-12-1667 Reiner Haecken heeft aangezwoeren als p.v. over 't minderjarige ki.nd van wijlen
Albert Haeck bij Albertien Warmerinck geprocreeerd. Aicke Warmerinck idem als
sibbevoogd. ...
- 14-12-1663 Gerrijt van Lingen als erfgenaam van wijlen sijn moeder Grietien van Lingen en als
cassionaris van sijn broeder meede-erfgenaem en Aijcke Warmeringhe. en
dferfgenaemen en besitter van wijlen Alverich Simons arve mede, tegens
d'erfgenaemen van wijlen Mr. Andries Willems.
- 17- 3-1658 Insaken Eppo Imels contenderende tot confirmatie over Aijcke Warmeringhe van 43 gl.
18 st. als rest van ft meerdere tenvolge anneming van 5-12-1655. Voor ged. Aijcke
Warmeringhe noe quo Roelf Bregenbeeck.

<u>WUBBE GEERTS WARMERINGH</u>	huwt te Sellingen met	Albert Reints Suimeringh
geb. ca. 1590 Laude	ca. 1615	geb. ca. 1585 Wollinguizen
ovl. na 1656 Laude		bet. voor uitvaart op 7- 1-1665
d.v. Geert Wubbes Warmeringh		z.v. Reint Johans Suimeringh
en N. N.		en Amcke N.

kinderen:

ca. 1615 Geert Alberts bet. bij begrafenis op 12 6-1634
ca. 1617 Amcke Alberts huwt vóór 1655 met Lambert Jans op 't Suimeringh
ca. 1619 Lamme Alberts huwt h.c. 14-10-1644 met Berent Johans van Ransdorp
ca. 1625 AICKE erfgenaam
ca. 1627 Albertien Alberts huwt ca. 1655 met Albert Haeck

- 6- 3-1688 Huwelijkscontract te Wollinghuizen tussen Albert Suimering, zoon van Lammert Suimeringh x Amcke warringh, en Geertjen Koijlers.
- 7- 1-1665 Aijcke Warmerinck wegens sijn vaders uitinge accordeert op 10 - 0 - 0.
- 4- 6-1656 Lambert Jans x Amcke Alberts op 't Suimeringh tot Wollinghuizen lenen 1700 Car.gl. van Albert Warmeringh x Wubbe Geerts en hun zoon Aijcke Warmeringh.
- 2- 6-1656 Albert Warmeringh x Wubbe Geerts met hun zoon Aijcko Warmeringh verkopen aan Lambert Jans tot Wollinghuizen op 't Suimeringh x Amcke Alberts : * Suimeringh arve tot Wollinghuizen (zie Wollighhuizen no.'s 10 en 11.
- 26- 6-1655 Albert Warmerinck x Wibbe Warmerinck lenen : 710 Car.gl. van Jantien Wubbens; 600 Car.gl. van Johannes Meijer Pastor tot Ter Apel x Sara Emmen.
- 12-10-1643 Egenarffden der Heerlicheit Wedde: Albert Warnick
- 12 6-1634 Albert Warmerinck omme dat deselve op die begravenisse van zijn soon dienaberen te eeten gesettet hadde, gecomposeert op 7 - 0 - 0.
- 9- 1-1632 Johan Edes als possesseur van Wiltinghe plaetse alhijr tot Wollinghuizen impt. tegens Albert Warmeringh ged.. Ged. mogte werden condemoert omme in te brengen sijn bescheidt over soodane tegens huden apgesechte hoij... ende bowelandt als dieselve van voors. Wiltinghe plaetse an sijn erve naemt Sumeringhe tot Wollinghuizen sal moegen gebruikken.
- 13 6-1626 Albert Warmerinck wegen Geert Warmerinck so in vijff marck van Geert Alberts overgeven, verdragen op een rijxdal. 2- 10 - 0.
- 21 5-1624 Albert Warmerinck hefft Sicko ter Walslage voor een schelm end deeff gescholden en mit d'kodde geslagen, dan bij d'gcheldunge neet persisteertt verdragen daervan op 5 daler 7 - 10 - 0.

GEERT WUBBES WARMERINCK huwt te Sellingen met N. N.
geb. ca. 1560 Laude ca. 1590
ovl. na 1592 Laude
z.v. Wubbe Warmerinck
en N. N.

kinderen:

ca. 1590 WUBBE erfgename
ca. 1592 Gepcke Geerts huwt Sellingen ca. 1615 met Jan Nannes
ca. 1595 Aijcke Geerts huwt Vlagtwedde ca. 1620 met Simen Imels

- 20- 6-1656 Jan Nannes tot Sellingen x Gepcke Warmeringh lenen 120 dall. van Janneken Wubbens de weduwe van Wubbe Abels.
- 25-11-1654 Simen Imels x Aijcke Warmerijncx verpachten grond op 't Boeijnck te Vlagtwedde.
- 1589 -1594 Hoenderbelasting-plichtig te Sellingen onder de eigenerfden van Laude : Geerd Warmerinck.
- 10- 9-1587 Gerth Warmerinck, Johan Wilts sijnn met den Drosten vordragen vor ein haste worth, welck se inn drunkenen moede to Harmen Fickers solden gesacht hebbenn, jeder vor een daler xxx st.

WUBBE WARMERINCK huwt te Sellingen met N. N.
geb. ca. 1530 Laude ca. 1560
ovl. 1574- 1589 Laude

kinderen:

ca. 1560 GEERT erfgenaam

- 1569 -1574 Hoenderbelasting-plichtig te Sellingen onder de eigenerfden van Laude : Wubbe Warmerinck.

TER APEL

Wat was er het eerst ,
de kip of het ei..... ?

door F.A.Bergman.

In het jaar 1465 wijdden de Kruisheren het Krooster te Ter Apel in. Vaak wordt beweerd, dat er voordien ter plaatse geen klooster zou hebben bestaan, hoewel hardnekkige geruchten bestaan, als zou er al in 1216 te Ter Apel een klooster zijn gesticht.

De tegenstanders van deze opvatting zijn, als ik het goed begrepen heb, geïnspireerd door dr. A.T.Schuitema Meijer, de auteur van het bekende boekje "Het klooster Ter Apel" van 1966. In dit boekje wordt op overtuigende wijze uiteengezet dat prof. dr.Ypeij verschillende zaken door elkaar heeft gehaald in een geschrift van zijn hand uit 1821 en daardoor tot de foutieve conclusie kwam dat reeds in 1216 het klooster te Ter Apel was gesticht. Ook wordt aangetoond, dat de 16de eeuwse schrijver Sijbrandus Leo zich vergist wanneer hij beweert dat er in 1287 sprake is van een klooster Ter Apel, welk klooster in 1401 verkocht zou zijn. Hij verwisselt het klooster Ter Apel met het klooster Happelsa.

Maar op grond hiervan kan niet worden geconcludeerd dat er niet al eerder een klooster geweest is en mogen geen andere argumenten, die wel voor het bestaan van een vroeger klooster pleiten op een eenzijdige manier uitgelegd worden.

Om welke argumenten gaat het ? In 1458 koopt Jacobus Wilting "Apell" , dat dan wordt omschreven als een "verwoestede arve und guet" van het Premonstratenser klooster te Schildwolde. I "Verwoested" moet men lezen als: "verlaten" en niet als het tegenwoordige: verwoest. (Het Middelnederlands Woordenboek geeft de volgende verklaringen voor: verwoest: woest, verwilderd, kaal, berooid, vervallen, ruig. Red.). Dat het meer geweest is dan "een verwoestede arve und guet" blijkt uit een akte van 1466, waarin de pastoor van Sellingen verklaart dat de bewuste plaats oudtijds bestemd was voor de gemene eredienst. In elk geval dus iets als een kapel. Daar komt nog bij, dat eveneens de oldermannen van Drente en Westerwolde en Egge Addinga van Westerwolde verklaren: "hoe in verleden tijden eene watermollen gelegen hebbe toe Apel bij dat clooster, nu van orden des hilligen cruijces in der tijd dat clooster voorschreven hoerde toe aen orden premonstreet unde den clooster Schildwolde".

Welke betekenis moeten we aan deze woorden toekennen? Moeten we met dr.Schuitema Meijer, die spreekt van "wat duistere woorden" meegaan en zeggen: hier kan niet hetzelfde kloostergebouw bedoeld zijn, het gebouw was n.l. in 1458 reeds verwoest en uit de woorden van de oldermannen en Egge Addinga opmaken, dat zij waarschijnlijk alleen de plek wilden aangeven waar nu het klooster staat.? Naar mijn mening niet.

We hebben al vastgesteld, dat er in elk geval een soort kapel moet zijn geweest en dat "verwoestede" betekent: "verwaarloosd, verlaten".

De kapel, laat ik het gebouw zo eerst maar noemen, kan dus misschien wel in slechte staat hebben verkeerd, maar er staat nergens, dat ze er niet was. In 1465 werd de kerk van het Kruisherenklooster voor het eerst ingewijd en in 1501 voor de tweede keer. in 'dat jaer is namelijk de kerkzaalt zoals ze er nu staat, gereedgekomen.

De Kruisheren hebben van 1465 tot 1501 gebruik gemaakt van de vorige kapel, dat is tenminste zeer waarschijnlijk. Een feit is, dat voor de bouw van de huidige kerk tot drie meter boven het maaiveld gebruik gemaakt is van stenen, waarvan bewezen is dat zij stammen uit het begin van de dertiende eeuw. Voor de hand liggend is dat deze stenen afkomstig zijn van het vorige gebouw. Dat gebouw is dan tevens behoorlijk groot geweest, vooral als je bedenkt, dat bij de afbraak ervan veel stenen kapot gegaan zijn en dat bij de wederopbouw slechts een deel van de oude stenen weer is verwerkt.

Dit overziende is het duidelijk, dat de oldermannen en Egge Addinga eenzelfde gebouw voor ogen hadden en laten de woorden niets aan duidelijkheid te wensen over. Voor 1465 was er een klooster van orde der Premonstratensers; vanaf 1465 een klooster van de orde der Kruisheren. Dat Premonstratenser klooster zal in het begin van de 13de eeuw gesticht zijn: de ouderdom van de stenen is ons houvast. Dat het oorspronkelijk een zelfstandig klooster was en niet slechts een uithof of voorwerk van het klooster te Schildwolde moge ook het volgende onderstrepen.

Een uithof of voorwerk was een boerderij, eventueel met een kapel, van waaruit ver van het klooster liggende landbouwgronden bewerkt werden. Het klooster te Schildwolde is in 1204 gesticht en had in de jaren na de oprichting slechts weinig leden. Een feit is, dat de leden van de Premonstreiter orde geen gebruik maakten van hulp van buitenaf: ze mochten geen mensen in dienst nemen om bepaalde werkzaamheden te verrichten. Alle arbeid moest verricht worden door de leden zelf. Het is wel zeer onwaarschijnlijk, dat zo kort na de eerste eigen stichting de Schildwolders een dermate groot gebouw als reeds in het begin van de 13de eeuw in Terapel moet hebben gestaan, hebben gebouwd en dat alleen ook nog maar omdat zij hier wat landbouwgrond bezaten. Terapel was in die tijd geheel ingesloten door veenmoerassen. Veel langer dan een eeuw zal het klooster niet hebben bestaan want in 1327 is er sprake van een grensgeschil tussen burgers van Weerdinge en het klooster Schildwolde betreffende een stuk grond tussen Weerdinge en Ter Haar. Het klooster Terapel zal in of vóór 1327 verlaten zijn en de kloostergoederen zullen zijn overgedragen aan het eveneens tot de Premonstreiter orde behorende en relatief dicht in de buurt liggend klooster te Schildwolde. Van ± 1327 tot 1458, toen verkocht het klooster Schildwolde Terapel immers aan Jacobus Wilting, zal Terapel de status van uithof of voorwerk hebben gehad. Dat er, tot nu toe, niets over een Premonstreiter klooster Terapel in archieven gevonden is, wordt misschien mede veroorzaakt door het feit dat het maar kort bestaan heeft en dan nog hoofdzakelijk in de 13de eeuw.

BAND MET ROSWINKEL

door E.G.SHRAGE

Tot de Roswinkeler geslachten die reeds vroeg met een familienaam bekend zijn, behoort het geslacht B i n d e r s. In het Rijksarchief te Assen berust een kleine collectie documenten, afkomstig van de familie Boelken uit Roswinkel, waartoe o.a. behoort een akte uit 1476.

Het is een akte van verkoop en overdracht door Johan Battinge, Willem Ickinge en Willem Battinga erfburen te Weerdinge, aan Lubbert Binders te Roswinkel van anderhalf vierendeel waardeels in de marke van Weerdinge.

In de tweede helft van de zestiende eeuw vinden we voor het eerst sporen van relaties die leden van dit geslacht onderhouden met Westerwolders : Breukenregister 26-04-1574: "Johan Binders op Roswinkel contra Johann Ruissches tho Loe".

Dan noteert het Breukenregister op 7-06-1648: " Beerendt Gansevoort is van Jan Binders in een mandaat van vijf marcken overgegeven, daerof is dieselve verdragen op twe Caroli gulden en tyn stuver Brabans" .Deze Beerendt Gansevoort zal de "commandeur" van Klooster Ter Apel geweest zijn. De woonplaats van Jan Binders is hier niet genoemd, maar het is welhaast niet te betwijfelen dat hij thuishoorde in Roswinkel, immers Etstoel 14, deel 18.1 meldt op 18-10-1661 dat Jan Binders mombler was van de kinderen van wijlen Claes Boelken en Gebbejen Binders. Medemombler was Roelof Binders van wie vaststaat, (Etstoel 14, 15.1) dat hij in 1653 te Roswinkel woonde

Deze Roelof Binders was gehuwd met Wendelke ter Wisch. Ze hadden een dochter Wendelke Roelofs, die op 17-07-1684 (RA VI z, 1) een huwelijkscontract sloot met Harm Huistimck, erfgeseten te Weende, overleden 1-01-1712(vgl. het lidmatenregister van Vlagtwedde), zoon van Ede Euistinck en Geertruit Detmers Aisinck.

Roelof Binders overleed voor 12-11-1666 (Etstoel 14, 20). Wendelke ter Wisch hertrouwde met Boelman ter Haar, die in bovengenoemd huwelijkscontract optreedt als stiefvader van de bruid.

Wendelke ter Wisch was dochter van Detmaer ter Wisch en Hille Binders, zij overleed voor 3-03-1692. Een akte in RA VI w,1 , dd. 23-01-1660 bevat gegevens over de familie Ter Wisch. Het gaat hier om een testament van Boele ter Wisch, waarbij Jan Menering, Boele Wiltes, Jan ten Velthuis en Albert ter Haar, bloedverwanten en naburen als getuigen optreden.

Jan Meendering was 12-09-1630(hc) gehuwd met Janneke Geerts Coops.

Albert ter Haar was een broer van Boelman ter Haar bovengenoemd.

Hij huwde Rixte Colters en gaat dan Albert Colters heten.

Deze Boele ter Wisch, die genoemd wordt " d'olde", was twee maal gehuwd geweest, beide vrouwen waren voor-overleden.

Een dier vrouwen was Jantien Sterenborch, uit welk huwelijk voortkwamen: Albert, Eelke, Wendel en Rixte, alsmede een zoon Detmaer die op de datum van genoemde akte, 23-01-1660 reeds overleden was. Zij was gehuwd geweest met Hille Binders ; die als "kindskind van het eerste bedde" van testator het erve Ter Wisch erft. Verdere kinderen van Detmaer en Hille Binders waren: Jacob, Wendele en Hendrik. Hille Binders moet wel tot de Roswinkeler familie behoord hebben, maar wie haar ouders waren konden we niet ontdekken. Maar drie zonen werden dus genoemd: Boele, Jacob en Hendrik. Boele is duidelijk genoemd naar vaders vader. Nu komt de naam Jacob, voorzover we weten, in de familie Binders in die tijd nergens voor, zodat we het waarschijnlijk vinden, dat haar vader was die Hindrik Binders die te Roswinkel bekend is tussen 1630 en 1672.

Tegen het midden van de 18de eeuw, n.l. als op 16-01-1746 het huwelijkscontract wordt gesloten tussen Nanne Harms Sassen en Albertien Alverigs ter Haar compareert Jan Binders als oom van de bruidegom.

Nanne Harms Sassen, ged. Ter Apel 27-08-1712 was een zoon van Harm Hindriks Sassen en Rille Hannes Sterenborch. Albertien, ged. circa 1722, overl. 1782 was een dochter van Alverig Wubbes Sijms/Eelsing en Lucke Boelmans ter Haar. Van oom Jan Binders weten we momenteel niet veel meer dan dat hij in het Register Haardstedengeld op Roswinkel in 1742 voorkomt als vol boer.

Een verder voorbeeld van Roswinkel-Westerwolde relaties is die tussen de families Heijnen en Halmingh Omstreeks 13-11-1692 moeten Willem Peters Heijnen en Engeltje Alberts Halmingh getrouwd zijn.

Willem was een zoon van Pieter Heijnes en Griete Hendriks en was eerder, voor 1-05-1691 gehuwd geweest met Greetien Wilms. Schultengerechten 72 I vermeldt op laatstgenoemde datum, dat zij 1000 Car. gulden a 4% leenden van Jan Haasken X Jantjen Wilms. Vermoedelijk waren Greetien en Jantjen zusters en als dit waar is droegen zij de familienaam: Engbers .

Engeltje Alberts Halmingh was dochter van Albert Halmingh te Smeerling en waarschijnlijk diens tweede vrouw, Geertien Bruiningh. We verwijzen naar het artikel: "Halmingh te Smeerling" in "Westerwolde" , 4de jrg. no. 2.

Etstoel 14, 37.1, bevat een request van 16.06.1705 van Willem Peters Heijnen en zijn huisvrouw Engeltjen Alberts Halminge en van de mombers zijner voorkinderen: Willem, Peter, Greete en Jantien. Verzoekers melden aan, dat op 13-11-1692 een overeenkomst van "een-kindschap" was gesloten waarvoor nu alsnog goedkeuring wordt verzocht en verkregen van de Etstoel.

De oudste zoon, Willem, krijgt het Heijnen op Roswinkel. Willem Pietera Heijnen en Engeltje hadden een zoon Albert die voor 8-03-1752 trouwde met Zwaantje Harms Ikinge, weduwe van Willem Sassen. Hun zoon Harm Heijnen trouwde te Roswinkel op 25-03-1770 met Jantien Boelmans Eelsingh, weduwe van Willem Hendriks Elling (met wie zij te Roswinkel op 20-04-1755 was gehuwd).

Jantien was dochter van Boelman Wubbés Eelsingh en Aaltien Jacobs Hesse.

Dochter van W.P. Heynen en Engeltje was Engeltje Heynen, die te Roswinkel op 12-05-1771 trouwde met Jan Wychers, ged. te Onstwedde 10-09-1747, zoon van Wycher Menses en Wendelke Jans Kamp. Zie "Westerwolde", 5e jaargang, blz. 32/33. Een halfbroer van Willem Pieters, nl. Hindrik Pietera (Heinen) trouwde Wupke Altink, dochter van Nanne Altink x Hindrikjen Hindriks. Huwelijkscontract 25.11.1689 (R.A.Vlz,1). Wupke was erfdochter op 't Alting te Ellersinghuizen, de kinderen dragen de naam Alting. Volgens het lidmatenregister van Vlagtwedde overleed Hindrik Pietera op 1.04.1714, Wupke op 4.02.1717.

Een andere Westerwolde-Roswinkel-relatie kunnen we volgen aan de hand van de voornaam :Kars(t)(ken).

We laten deze beginnen met Karsken Bansen Huitzing te Onstwedde, gehuwd met Gyssel Elses Halm(ingh), dochter van Else Halmingh en Jantien Willems Engberts (Roswinkeler familie).

Hun dochter Jantje Karskens Huitzing, gedoopt te Onstwedde op 12.03.1723, overleden te Roswinkel op 11.02.1785, trouwde met Willem Renks uit Roswinkel, wiens doopdatum onbekend is. Hij overleed te Roswinkel op 17.04.1764.

Zij hadden een zoon Kars Rengs, gedoopt te Roswinkel 5.05.1751. aldaar overleden op 8.10.1811, die te Roswinkel op 9.06.1786 trouwde met Geessien Lamberts Zwiers, ged. te Roswinkel 18.09.1768, aldaar overleden op 21.09.1836, dochter van Lambert Zwiers en Willemtien Schirring (die van Westenesch kwam).

Kars Rengs en Geessien hadden 5 kinderen

- a. Willemtien ged. 28.09.1788
- b. Lammegien " 30.05.1795
- c. Willem " 18.02.1798
- d. Geertien " 22.02.1801
- e. Lambert " 4.06.1809

a. Willemtien Rengs, ged. te Roswinkel 28.09.1788 en aldaar overl. 22.04.1828, trouwde te Roswinkel op 9.05.1806 met Harm Boelken. geb. te Roswinkel 27.02.1767. overl. te Roswinkel 10.12.1817, landbouwer te Roswinkel en weduwnaar van Maria ten Holte.

Willemtien hertrouwde te Bourtange 1.07.1820 met Jan Jans Hoiting, ged. te Sellingen 29.08.1790, landbouwer te ter Haar, zoon van Jan Geerts Hoiting en Hendrika Jans Reutgen (die uit Dalen stamde). Uit dit 2e huwelijk van Willemtien Rengs met Jan Jans Hoiting is een zoon Jan Hoiting, geb. gem. Emmen 21-11-1823 die te Emmen op 18-5-1850 huwde met Geertruida Rengs. geb. Emmen 1827 en dochter van Willem Rengs en Frederika Elling.

Een der kinderen van Willemtien Rengs en Harm Boelken was Karsten Boelken, ged. te Roswinkel 3.12.1810, aldaar overleden op 17.10.1890. Hij trouwde te Emmen op 8.10.1834 met Wendelina Boelken, dochter van Roelof Boelken en Swaantien Jans Keupers. Via hun zoons Harm Boelken, gehuwd met Lammegien Liefstingh, en Roelof Boelken, gehuwd met Aaltien Oldenbanning, hadden Karsten en Wendelina Boelken twee kleinzoons : Karsten Boelken.

b. Lammegien Rengs, ged. te Roswinkel 30.05.1795, trouwde te Emmen op 19.06.1818 met Jan Wilts, ged. te Roswinkel 24.12.1777 en aldaar overleden 30.06.1861, landbouwer te Roswinkel en zoon van Roelof Wilts en Annegien Harms (Prins, afk. v. Dankern).

c. Willem Rengs, ged. Roswinkel 18.02.1798, overl. Roswinkel 26-12-1843
landbouwer te Roswinkel, huwde te Emmen 8.06.1826 met Frederika Elling ,
ged. te Roswinkel 20.03.1802 , overl. Emmen 31.08.1838.

d. Geertien Rengs, ged. Roswinkel 22.02.1801, overl. Emmen 20.11.1880, huwde te
Emmen 12.04.1826 met Ernestus Elling, ged. Roswinkel 25.06.1797 , overl.
17.09.1846 te Roswinkel, waar hij landbouwer was (en broer van Frederika).

Ernestus en Frederika Elling waren kinderen van Willem Willems Elling, overl.
20.04.1815 en Geertruida Everwijns Nannings, ged. te Onstwedde 20.07.1759, overl.
15.11.1816, die te Roswinkel op 27.03.1782 getrouwd waren.

Willem Elling was een zoon van Willem Hendriks (Elling) en Jantien Boelmans
Eelsingh.

Jantien Boelmans Eelsingh was een dochter van Boelman W. Eelsingh en Aaltien
Jacobs Hesse. Zij trouwde te Roswinkel op 20.04.1755 met Willem Hendriks Elling,
van Vlagtwedde, zoals het trouwboek aangeeft. Jantje staat er genoteerd als
komende van Onstwedde.

In feite zal zij te Ellersinghuizen hebben gewoond en waarvan een deel tot het
kerspel Onstwedde behoorde.

Haar echtgenoot was bij de doop te Roswinkel op 19.11.1758 van hun zoontje Boelman
ziek, zodat de grootmoeder "Vrouw Eelsingh" (dus Aaltien Jacobs Hesse) de vragen
beantwoordde. Hij overleed

op 28.11.1758, waarna Jantien hertrouwde op 25.03.1770 te Roswinkel met Harmen
Heinen.

Geertruit Everwijns, ged. te Onstwedde 20.07.1751 en overl. 15.11. 1813, was een
dochter van Everwijn Claesens Nannings, ged. Onstwedde 30.10.1710, overl.

1.09.1780 en van Naantke Freriks Harding en kleindochter van Claes Aykes Nanning
en Christina Molanus.

Willem Rengs en Frederika Elling hadden o.a. een zoon Karsten/ Karsken Rengs, geb.
Emmen 30.07.18;0, overl. Emmen 26.06.1905, landbouwer te Roswinkel. Hij trouwde te
Emmen op 13.05.1862 met Zwaantien Alken, geb. Emmen 30.10.1833, landbouwerse te
Roswinkel, dochter van Geert Alken en Geertien Bruning.

Ernestus Elling en Geertien Rengs hadden o.a. een zoon Karst Elling, geb. Emmen
17.04.1829, ongehuwd te Roswinkel overl. op 2.01.1889.

Lambert Rengs, ged. Roswinkel 4.06.1809, overl. Emmen 28.11.1881, landbouwer te
Roswinkel, trouwde te Emmen op 13.05.1837 met Willemtien Zwiers, geb. te Roswinkel
23.10.1818 en overl. 22.03.1863, dochter van Jan Zwiers en Heiltien Dilling.

Uit het huwelijk van Willem Rengs en Jantien Karsken Huitzingh

was de dochter Geertje, ged. te Roswinkel 19.03.1758, overl. voor 1797, op 5-11-
1780 te Sellingen gehuwd met Wubbe Detmers Harwering, ged. Sellingen 2-12-1753.

(Hij hertrouwt 14-12-1797 met Geertje Alberts Schuring). Uit het 1e huwelijk
stammen 3 kinderen:

ged. te Sellingen	2-	9-1781	Detmer
" " "	13-	7-1783	Willem
" " "	25-	6-1786	Albert +
	25	6-1786	Jantje.

Jantien huwde met Wubbe Klasen Engelberte, ged. Vl.w. 12-4-1789 en
boekweitmolenaar aldaar.

En dan nog even wat verder in de tijd terug:

Remcke Wubbes Bruining, ged. 24-3-1678 Vl.w., zoon van Wubbe Bruining en Aaltien
Berends Liefstingh te Weende huwt 23-6-1698 h.c. met Lutgert Renks van Roswinkel,
dochter van Willem Roelfs Renks en

Jantien Berende. Hun nageslacht draagt de naam Wijbelingh.

OOK TOEN...

door M.J.B.STARKE

In mijn bezit is een handschrift uit 1785, geschreven door R.W.Roemeling. Zij was boerin en trouwde voor de eerste keer met Andries Nannes Gramsbergen te Nieuw Beerta op 20-5-1773. Hun voogden kochten in het voorjaar van 1773 de boerderij nu Hoofdweg 2 te Nieuw Beerta, groot 80 deimt.

De man overleed na een huwelijk van drie jaar in 1776, de weduwe bleef met drie dochtertjes achter. Zij huwde voor de tweede keer op 13-1-1779 te Nieuw Beerta met Eito Freerks Poppens. In 1800 gingen ze rentenieren te Beerta en volgde de jongste dochter hen op. (Zie hiervoor ook Boerderijenboek-Beerta nrs. 44,45 en 48)

Nu het handschrift van R.W.Roemeling: "Een opmerking tot de omstandigheid des tijds over de inzaamling der vrugten in den Jaare 1785".

Zo dien ons nü gedaan van soomer te op letten
hoe het is gegaan dat ik dogt op papier te setten,
Want men wel houwen magdit in gedachtenis ,
Wat groote zwaare dag ons overkomen is,
Ik schrijv hier van dag, maar ik mien maanden dagen,
dat elk wel klaagen mag over de reegen vlaagen,
dei in Julij maant anhouden deed beginnen.
soo dat in onse stant het hooij al dee verslinnen,
tis wel minder weert,
Maar men ken zijn vee verzaaden hoewel men hooren doet
Van veel ander gewesten dat men daar klaagen moet,
het gaat niet op zijn besten ons koiën zijn ons Brood,
Wij moeten van het vee hijer leeven het is een Groote noot
Wij hebben niet tot haar te geeven ons hoije ia meest vergaan.
ons stro doet meest verderven het sal te vreesen staan .
dat er nog Vis moet sterven.
Nü sal ik wijder gaan en van het Raapsaat schrijven
hoe dat het is verslaan en lang op het Velt moest blijven
Men sloeg de Ligten aan Elk leeft daarin verblijd
men dog daar ons niet van as 't was een Rijke Tijd
Maar' t liep in teegen spoed het dee de Landman zugten
maar nog ging het zeer goed het waren nog rijke vrügten,
Men won het door Groote Vlijt tussen de reegen vlaagen,
Daar was anders geen tijt men had geen moije daagen
Nu zal ik wijder gaan en van de Garste schrijven
hoelang zij moest staan en op het Velt dog blijven
men zag de pokken staan in het eerste van augustus
tot half october aan wie ist ooijt soo geweeat
soo datten Winter Garst stont 11 weeken in het Veld
Denkt hoe zij dog üjtwast wie zou niet staan ver stelt
De weg de was onbekwaam de Peerden moesten stijgen
de Raaden waarrenswaar men kond nauw naa huis toe krijgen
Men spande Peerden aan en men doet so zijn Vlijet
en nog kond nauw angaan og wat benaüwde tijt
nog siet men veel in dees tijt de heel geen Raad kan slaagen

de het maar met Groote Vlied op Velt in Bülten jasgen, Zoodat
er Bülten staan rondom ook in het Velt
Waardat men mag gaan ja bijna ongeteld.
Van Garst Boonen en Weit Haver en alle Vrügten
Ja waar men dog ook giet het Velt doet tot ons sugten,
De Ploeg de staat verroest het Land is onbesaajt,
De Heer wiet hoe het draajt het zijn nu dog tee tijt Buijten
gewoone Daagen wij merken Goodes strijd.

Wij kunnen er uit ervaren, dat het voor de landbouwers in 1785
ook al allerminst een makkelijk oogstjaar is geweest. De weers-
omstandigheden, zoals zij toen blijkbaar waren, doen een beetje
denken aan die anno 1985. Zodat er alweer "geen nieuws onder de
zon" was dit jaar....

NIEUW BOEK

Boeken over de beoefening van de genealogie zijn schaars. Het is
daarom verheugend, dat dezer dagen bij de Uitgeverij Filubula-Van
Dishoeck in Weesp een door J.C.Ockema geschreven boekje verscheen:
"Handleiding Voor genealogisch onderzoek in Nederland".

We weten uit schier dagelijkse ervaring dat velen aanvankelijk met
moeilijkheden te kampen hebben als zij zich wagen aan familie-
onderzoek. Het begint met de bevolkingsboekhouding of de
"burgerlijke stand" van de gemeenten, maar daarvóór....?
Archiefdiensten staan al gauw op het programma, maar hoe pak je
het dan verder aan.? Welke bronnen kunnen ons van dienst zijn, hoe
vinden wij die bronnen en hoe benaderen we ze?

De schrijver is hoofd van de studiezaal van het Rotterdams
Gemeentearchief en hij weet dus uit eigen dagelijkse ervaring met
welke vragen en moeilijkheden de amateur-genealoog te maken
krijgt. Hij schiep een prettig leesbaar en aantrekkelijk geïll-
lustreerd boekje, dat naar onze stellige overtuiging in een gemis
voorziet. Hij behandelt niet alleen de genealogie
in het zoeken naar genealogische bijzonderheden, maar (terecht!)
ook neventerreinen, waarmede men onherroepelijk te maken krijgt:
familienamen, kerk en gerecht, doop- trouw- en begraaf registers,
rechters, notarissen; weesmeesters, allerlei bronnen, waaruit men
vaak kan putten, zoals rechterlijke archieven, notariële
archieven, weeskamerarchieven, transport en hypotheekregisters
enz. enz. Deze opsomming is niet volledig maar ze zal welli :ht
een beeld kunnen geven van opzet en inhoud. We zouden dit boekje,
dat f. 24.50 kost, aan alle leden willen aanbevelen!

J.W.H.

VOORZITTER GERIDDERD!

Tja, 't is alweer een tijdje geleden; maar we willen toch nog even wat goedmaken. In ons vorig nummer ontbrak namelijk iets en hoe dat precies heeft kunnen gebeuren is ons nog niet duidelijk. Waarschijnlijk een kwestie van stomweg vergeten van een feit, dat niet vergeten mocht worden...

Wij bedoelen de uitreiking van een Koninklijke Onderscheiding aan onze voorzitter de heer G.Wubs op de "lintjesdag" van dit jaar. Ten gemeentehuize te Stadskanaal heeft toen burgemeester Beckering van Rhijn namens H.M. de Koningin... aan de heer Wubs de eremedaille in goud, verbonden aan de Orde van Oranje Nassau uitgereikt.

Deze onderscheiding werd aan de heer Wubs toegekend voor zijn grote verdiensten en activiteiten op het terrein van het verenigingswerk.

Het lijdt geen twijfel, of allen zullen het daarmee volmondig eens zijn! De heer Wubs oogst in ruime kring grote waardering, maar ook bewondering voor de wijze, waarop hij zich ondanks zijn toch niet geringe handicap schier dagelijks inzet voor een aantal verenigingen, waaronder de onze.

Tijdig vertrouwelijk op de hoogte gebracht, konden enkele leden van ons bestuur de bijeenkomst in het Stadskanaalster gemeentehuis bijwonen.

Wij verheugen ons over deze onderscheiding, vooralomdat ze naar onze mening zo bijzonder verdiend is!

VRAGEN

De heer D.H. van Laar, Retiefstraat 99, 3851 AC
Ermelo vraagt:

Wie bezit gegevens omtrent Aike Harmanni, leefde ± 1580 1626, die afkomstig was uit Westerwolde? Hij noemde zich Schepel en was als schoolmeester werkzaam in Warfum en later als predikant in Breede.

Nu een heel andere vraag: een hoogst enkele keer vinden we in de literatuur melding gemaakt van Onstwedders, die ter walvisvaart togen. Om precies te zijn: Muntinga maakt daarvan melding maar hij schijnt het op zijn beurt weer te hebben ontleend aan een artikel in "De Aarde en hare Volken" uit 1904!

Laatstgenoemd artikel hebben wij niet kunnen raadplegen. Maar eerlijk gezegd: we geloven niet veel van die Onstwedder walvisvaarders. Een wij zijn tot nu toe ook nog nooit gestuit op enig gegeven uit het verleden, dat in deze richting zou kunnen wijzen. Ternijl toch overal in den lande, waar walvisvaarders woonden, wel herinneringen aan dit bedrijf zijn blijven bestaan.

Daarom deze vraag: Heeft iemand van onze leden bij zijn naspeuringen ooit iets gevonden, dat kan duiden op een relatie tussen Westerwolde en de walvisvaart? Wij zien dat nog niet zitten....

GRONINGSE KWARTIEREN

1. Lups, Menno Anton, * 3-5-1956 ('s-Gravenhage)
2. Lups, Hendrik Menno, * 13-5-1925 (Harlingen),
x 10-4-1952 (Haren) met
3. Fransema, Hillegonda A.K.H.J., * 30-8-1925 (Assen)
4. Lups, Menno, * 12-10-1901 (Meeden), ov. 11-7-1984 (Heerenveen)
x 1-3-1924 (Aengwirden) met
5. Boom ten, Aukje, * 29-7-1899 (Aengwirden)t ov. 10-4-1981 (Sneek)
8. Lups, Hendrik, * 19-9-1875 (Meeden), ov. 13-11-1935 (Groningen)
x 18-5-1901 (Meeden) met
9. Oosten van, Antje, * 30-10-1881 (Meeden), ov. 2-3-1962 (Wildervank)
16. Lups, Menno, * 14-3-1835 (Nieuwolda), ov. 6-10-1914 (Meeden)
x 17-11-1860 (Meeden) met
17. Gerlofs, Klaassien, * 25-9-1839 (Meeden), ov. 1-10-1923 (Meeden)
18. Oosten van, Harm, * 24-10-1834 (Meeden), ov. 25-7-1908 (Meeden)
x 24-6-1868 (Meeden) met
19. Knip, Harmke, * 31-3-1844 (Veendam), ov. 24-7-1923 (Meeden)
32. Lups, Luppó Jans Hindriks, ~23-10-1803 (Winschoten), ov. 13-3-1870
(Scheemda) x 28-4-1825 (Nieuwolda) met
33. Edens, Jantje Tammes, * 18/20-3-1807 (Nieuwolda), ov. 29-8-1888
(Scheemda)
34. Gerlofs, Sytze Jans, * 3-11-1812 (Veendam), ov. 16-3-1883 (Meeden)
x 20-5-1839 (Meeden) met
35. Beijes, Hilje Hinderks, * 24-12-1813 (Meeden), ov. 12-11-1841
(Meeden)
36. Oosten van, Pieter Harms, * 29-7-1797 (Meeden), ov. 31-8-1846
(Meeden)
(2) 21-2-1828 (Muntendam) met
37. Baarveld, Anke Harms, * 20-9-1795 (Meeden), ov. 20-9-1867 (Meeden)
38. Knip, Jurjen Alberts, * 19-10-1802 (Muntendam), ov. 8-5-1872
(Veendam)
x 10-6-1823 (Zuidbroek) met
39. Veen van der, Tettje, * 4-7-1800 (Zuidbroek), ov. 7-2-1888
(Veendam)
64. Lups, Hindrik Jans, ~9-3-1770 (Bellingwolde), ov. 9-9-1835
(Winschoten)
x 26-11-1790 (Winschoten) met
65. Edes, Luktje(n), ~4-11-1768 (Winschoten)
66. Edens, Tammo Harms, ~19-8-1772 (Vlagtwedde), ov. 3-1-1839
(Nieuwolda)
x
67. Schuur van der, Menje Pieters, -30-10-1774 (Nieuw Scheemda),
ov. 12-1-1860 (Nieuwolda) (ook Menje Pieters Mars in sommlge)

- stukken)
68. Gerlofs, Jan, ~12-1-1759 (Groningen), ov. 22-2-1835 (Veendam)
x 27-8-1795 (Groningen) met
69. Sytzes, Klaaske (v. Burum) ~ong. 1773, ov. 13-7-1819 (Wildervank)
70. Beyes, Hinderk Gerrits, ~3-8-1774 (Zuidbroek), ov. 26-6-1857
(Meeden)
o.o. 15-10-1796 (Meeden) met
71. Tonke(n)s, Anje Tonkes, ~3-2-1775 (Meeden), ov. 26-10-1820
(Meeden)
72. Oosten van, Harm Berends, * 21-2-1767 (Meeden), ~1-3-1770 (Meeden),
ov. 31-10-1840 (Meeden)
ondertr. 17-7-1790 (Meeden) met
73. Jans, Clasijn (Klaaske), * 29-8-1760 (Meeden), ~7-9-1760 (Meeden)
ov. 9-5-1833 (Meeden)
74. Baarveld, Harmannus Alberts, ~2-8-1760 (Meeden), ov. 23-12-1822
(Meeden)
o.o. 28-10-1790 (Meeden) met
75. Jans, Jantje, * 29-8-1760 (Meeden), ov. 24-4-1814 (Meeden),
(tweelingzusje van 73)
76. Jans, Albert, * 7-9-1761 (Muntendam), ~22-11-1761 (Zuidbroek),
ov. 22-1-1828 (Muntendam)
x 22-5-1791 (Zuidbroek-Muntendam) met
77. Baas, Trijntje Jans, * 9-7-1765 (Muntendam), ~14-7-1765
(Muntendam), ov. 14-2-1855 (Muntendam)
78. Veen van der, Harm Hindriks, ~22-1-1764 (Nieuw Scheemda)
ov. 31-10-1824 (Zuidbroek)
x 29-8-1790 (Noordbroek) met
79. Jeltjes, Diewer, * 24-12-1765 (Siddeburen vlgs overl.acte),
ov. 22-11-1843 (Zuidbroek)
128. Lups, Jan, ~27-4-1738 (Bellingwolde}, ov. (Bellingwolde}
x 8-5-1761 (h.c., Bellingwolde} met
129. Hindriks, Sypke, ~29-6-1738 (Bellingwolde}, ov. (Bellingwolde}
130. Hayes, Edo, ~30-1-1739 (Winschoten}
x 25-3-1768 (Winschoten) met
131. Claassens, Meneke, ~5-12-1727 (Winschoten}
(wed. van Hendrik Ufkes}
132. Edes, Harm, ~13-5-1725 (Vlagtwedde}
x 10-11-1754 (Vlagtwedde) met
133. Harms, Jantje, ~1-2-1733 (Vlagtwedde}
134. Schuur van der, Pieter Hendriks, ~18-10-1741 (Eexta}, ov.
2-6-1814 (Nw Scheemda}
x(1) 26-5-1771 (Scheemda) met
135. Remkes, Grietje, ~3-10-1745 (Scheemda), ov. 29-10-1800
(begr. Nw. Scheemda)
136. Gerlofs, Jacobus, ~1-11--1726 (Groningen)
x met
137. Delmers, Trijntje
140. Beyes, Gerrits Henderks, * 2-1-1746 (Zuidbroek)
(= Gerrit Sanders van Dijk, sold. afk. v. Zuidbroek)
o.o. 13-4-1773 (Zuidbroek) met
141. Klaassens, Diever, ~15-9-1748 (Oostwold}
142. Tonkens, Tonko Jans, ~24-12-1745 {Meeden}, ov. 30-11-1815
(Meeden)
o.o. 17-4-1774 (Meeden) met
143. Hindriks Trijntje, ~12-6-1747 (Meeden}
144. Jans, Berent, ~6-12-1723 (Westerlee)

- x 8-10-1750 (h.c.) met
145. Pieters, Trijntje, ~28-4-1726 (Me~den)
146. Zwaantjes, Jan Jans,
x 8-11-1750 (Meeden) met
147. Berends, Anneke, (van Nieuw Scheemda), ov. 19-3-1786,
begr. te Meeden
148. Harms, Albert, ~17-12-1733 (Eexta?), ov. 15-9-1807 (Meeden)
o.o. 25-2-1757 (Midwolda) met
149. Reinds, Engel, ~27-3-1733 (Meeden), ov. 3-8-1772 (Meeden)
150. zie 146
151. zie 147
152. Meyer, Jannes Alberts, ~15-2-1727 (Zuidbroek)
x 6-12-1750 (Zuidbroek) met
153. Uulriks, Aaltjen, (van Zuidwolde)
154. Baas, Jan Jurjens, -15-7-1725 (Eexta)
x 30-5-1757 (Scheemda) met
155. Heikens, Martens (van Veendam?)
156. Harms, Hendrik, ~1-1-1730 (Nieuw Scheemda)
o.o. 28-11-1762 (Nieuwolda), x 28-11-1762 (Nw Scheemda) met
157. Arents, Geeske (geb. Nieuwolda)
256. Jans, Luppe. ~v. 1697 (wsch. Oudeschans)
x (2)hc) Oudeschans, met
257. Berents, Albertje, ~9-5-1700 (Blijham)
258. Geerts, Hinderk, ~21-8-1701 (Bellingwolde)
x (hc) 11-7-1723 (Bellingwolde) met
259. Berents, Albertje (van Blijham)
260. Pieters, Hayo
met
261. Jans, Lukkien
(zij huwt 2e x m. Jacob Emes, hc. 29-11-1755, Winschoten)
262. Pieters, Klaas, ~9-3-1700 (Winschoten)
x 16-4-1724 (Winschoten) met
263. Nantkens, Sara, ~22-9-1689 (Scheemda)
(wed. van Harm Jans)
264. Huistingh, Ede, (van Weende)
x 21-5-1724 (Vlagtwedde) met
265. Leffers, Geessien, (van Weende)
266. Wessels, Harm (van Sellingen)
x 22-3-1720 (hc) (Vlagtwedde) met
267. Harms, Geeteruit, ~31-3-1702 (van Vlagtwedde)
268. Hemmen, Hendrik, (van Varel b. Wilhelmshaven)
x 31-3-1732 (Eexta) met
269. Jans, Grietje (van winschoot)
270. Emmes, Remko (van Midwolda)
x (2) 5-1739 (Scheemda) met
271. Wessels, Meenje (eerder getr. m. Ludolfs, Boele)
272. Jacobs, Gerlof, ~9-3-1700 (Groningen)
x 1-6-1725 (Groningen) met
273. Jans, Trijntje (van Haren?)
280. Jans, Hendrik,
x 14-2-1745 (Zuidbroek) met
281. Gerrits, Barber
282. Graaf, Klaas Berents
x
283. Geerts, Wijje
284. Jans, Jan, ~wsch. 27-6-1697 (Meeden)

- x 7-10-1731 (Meeden) met
- 285. Aalders, Jantje, ~13-2-1707 (Meeden}
- 286. Roelfs, Hindrik, 27-9-1705 {Meeden}
x 5-11-1736 (Meeden}met
- 287. Meertens, Hilje, ~8-4-1714 (Meeden}
- 288. Willems, Jan, ~22-8-1697 (Meeden)
x (1) 19-10-1721 (Meeden) met
- 289. Berends, Geertje, ~30-3-1701 (Godlinze}
- 290. Jans, Pieter, ~16-12-1688 (Meeden}
o.o. 4-3-1714, 4-3-1714 (hc) (Meeden) met
- 291. Harms, Elke, ~15-1-1688 (Meeden)
- 292. (wsch.) Berents, Swaenke
X
- 293. (wsch) Lisabeth
- 294. Haan, Berent
X
- 295. Harms, Wieke
- 296. Lammerts, Harm,
x 11-11-1725 (Eexta) met
- 297. Alberts, Anje
- 298. Edzes, Reint, ~10-3-1695 (Meeden)
x 2-11-1721 (Meeden) met
- 299. Lobes, Christina
- 300. =292
- 301. =293
- 302. =294
- 303. =295
- 304. Meyer, Albert Roelfs,
x 2-1-1724 (Muntendam) met
- 305. Holtvoogd, Johanna
- 308. Baas, Jurjen Jans
x (1) 14-11-1723 (Eexta) met
- 309. Jans, Fenje (ov. v. 1732)
- 310. Jans, Hayke
wsch. x 30-4-1724 (Veendam) met.
- 311. wsch. Uges, Syske
- 312. Clasen, Harm, (van Midwolder Hamrik}
x 14-6-1716 (Nieuwolda) met
- 313. Fokkens, Grietje, (Nieuwolda)
- 512. Luppes, Jan, (lidm. O.Schans 11-12-1692)
x (1)
- 513. Edses, Ide, (lldm. O. Schans 6-9-1691) (ov.v. 1700)
- 514. Geerts, Beerent, ~30-10-1669 (Blijham)
x 17-4-1691 (hc) (Blijham) met
- 515. Haselhoffs, Lucretia, ~17-10-1675 (Blijham}
- 516. Hendriks, Geert
x 23-4-1699 (Vlagtwedde) met
- 517. Jacobs, Sypke, (van Wedde)
- 518. Have ten, Berend Berends, ~11-8-1667 *) (wsch Blijham)
x 8-2-1684 (Blijham) met
- 519. Hovinge, Tjaatje Sybolts, ~22-7-1660 (Blijham)
- 524. Klaassens, Peter, (schoenmaker)
x 20-3-1693 met
- 525. Jurjens, Free, (wed. v. Jac. Jans)
- 526. Tjackens, Nantko, 24-3-1660 (Scheemda)
o.o. Scheemda, x 17-12-1682 (Noordbroek) met

527. Everts, Meneke, (5-3-1682 lidm. Noordbroek)
528. Harm Edes Huistingh, overl. 1-2-1712, erfgezet en te Weende
x 17-7-1684 Vlagtwedde (h.c.) met
529. Wendel Roelfs Binders van Roswinkel
530. Leffert Alberts (meijer te Weende),
x 28-12-1693 Vlagt.wedde (h.c.) met
531. Jantien Jans
570. Harmens, Aaldrik, (van Meeden}
x 11-10-1705 (Meeden) met
571. (Surens), Trientje, (wsch. v. Onstwedde}
572. Hendriks, Roelf, (van Munsterland)
x
573. Jans, Jantje, (van Langen)
574. Leenders, Meerten, ~4-4-1681 (Meeden)
x 7-1708 (Meeden) met
575. Derks, Anje, ~12-3-1686 (Meeden) (v. Duurkenakker)
576. Harmens, Willem, (v. Graafschap Bentheim)
x 26-4-1686 (Meeden) met
577. Jans, Anneke, *munsterland ong. 1662.
578. Cornellis, Berend, (v. Meeden)
x 15-10-1693 (Godlinze) met
579. Tammens, Jantien, (van Godlinze)
580. Rempkes, Jan Pieter, (van Meeden)
x 27-3-1681 (Meeden) met
581. Geerts, Trijne, (van Meeden)
582. Otten, Harm,
x 30-1-1687 (Meeden) met
583. Harms, Frouke (huwt ten 2e m. m. Jans, Derck)
596. Jans, Edzard,
x 29-3-1691 (Meeden) met
597. Reins, Jantje, (v. Schildwolde)
598. wsch. Jans, Jan
x
599. Jans, Lysbeth, (soldatenvrouw/uit Delfzijl)
1026. wsch. Allers, Edzo
x 28-10-1660 met
1027. Vinkenborgh, Elsjen Thiessen (wed. v. Joris Povers}
(opg. r.a.)
1028. Berents, Geert
x
1029. Berens, Geeske (hertr. 20-3-1683 m. Jan Harmens Luiringh)
1030. Haselhoff, Lucas
x 26-4-1667 (Blijham) met
1031. Elsens, Eltjen, ~30-10-1642 (Blijham), ov. 11-1707
1036. Berends, Berend, timmerman
x
1037. Harmens, Elisabeth
1038. Hovinge, Sybolt
x
1039. Hindriks, Gepke
1048. Janst mr. Claes, kleermaker (van Gieten)
x 21-11-1666 (Winschoten) met
1049. Peters, Peterke, (wed. v. Popko Pieters)
1050. Jans, Jurjen, landb. Winschoter Zuiderveen, ouderl.)
x 29-3-1658 (hc) (Winschoten) met
1051. Ayckens, Grietje

1052. Eppes, Tjacko
x
1053. Icktien
1054. Geerts, Evert
x 24-11-1658 (Nieuwolda) met
1055. Sjabbes, Grietje,
1056. Ede Huistingh
x (voor 1654) met
1057. Geertruid Detmers Aisinck
1058. Roelf Binders van Roswinkel
x met
1059. Wendelke ter Wisch (hertr. Boelman ter Haar)
1060. Albert Lefferts
x met
1061. Hille Jans
1062. Jan Wessels
x met
1063. Geescke jans
1148. Berends, Leendert
x voor 1677 met
1149. Hendrikje
1150. Geerts, Derk
x 25-11-1683 (Meeden) met
1151. Jans, Hille
1160. Remckes, Pieter
x 23-11-1643 {Meeden) met
1161. Alberts, Reencke
1164. Harms, Otto,
x 4-1-1659 {hc) (Westerlee) met
1165. Jans, Wobbe (zuster Griete Jans)
1166. Harms, Harm
x
1167. Eltjes, Elcke
2056. Geerts, Berent, (dochter Nantje B. x H. Hayingsh, 26-11-1668)
x
2057. Geertgen
2060. Haselhoff, Derck, ov. 10-12-1650 (Wedde?)
x 24-2-1628 (Oudeschans) met
2061. Lucas, Geertruid (v. Bellingwolderzijl?)
2062. Hemkez, Elso
x 8-4-1629 {Blijham) (hc) met
2063. Heeres, Trijntje (huwt ten 2e m. m. R.Bregenbeek, 25-2-1661)
2098. Leenders, Peter {Manhaften militair)
x Eltjes, Trijntje (zuster Grietje Eltjes)
2100. Jurjen, Jan
x (ong. 1629) met
2191. Jans, Yda
2102. Hemkes, Aycko
2114. Detmar Wijlers
x met
2115. Wuppe Aisinck, erfdochter
2118. Boele ter Wisch
x met
2119. Hille Binders (Roswinkel)
2320. Pieters, Remcke, ov. v. 1626
x

2321. Hille, (huwt ten 2e male Steven Coerdt, 2-3-1626)
2322. Geerta, Albert (huwt ten 2e m. rm. Elke Jacobs, 7-12-1654,
Westerlee)
x
2323. Griete
2330. Edes, Johan
x 19-1-1625 (hc) (Westerlee) met
2331. Hendriks, Anna
4124. Engels, Hemko
4127. Hiddes, Beelke
4160. Jansen, Ede
x
4161. Geertruit

*) gezien huwelijksdatum waarsch. eerder geboren. Zie ook Gruoninga 1978, pag. 7.

Bij het nagaan van enkele gegevens voor dit artikel vond ik in Gruon. 80-81, pag. 89 o.m. de vermelding dat op het huwelijkscontract van Hendrik Claesen (2e huw.) en Yde Jurriens (zuster van 525, Free Jurjens) ene Jan Luppes als vedder van de bruidegom meetekende Het toeval wil dat, ik van dit contract een fotokopie bezit, en bij naslaan was de schrijfwijze van de handtekening gelijk aan die van "mijn" oudste Lups (512). Diens vader, 1024, zou een Luppe Jans Jans kunnen zijn. Als enige "Jans" bij Hendrik Claesen kom ik de moeder van zijn eerste vrouw tegen: Haeske Jans, geboren in Scheemda als dochter van Jan Harmens en Alyt Berents. Als Haeske Jans een zuster van Luppe is, zouden deze Jan en Alyt ook zijn ouders en de grootouders van Jan Luppes (512) zijn, maar dit moet nog worden uitgezocht. Het oudste spoor van de rechte lijn, dat ik tot nu toe had, was het lidmaatschap te O. Schans in 1692, terwijl Jan op de Bult woonde en waarschijnlijk als zijn zoon Luppe "landerijen" bezat. In de toekomst hoop ik ook het verhaal rondom de jaartallen in te vullen.

H.M. Lups
Buitenwatersloot 142
2613 SV Delft
015 - 14 45 50

STAMHUIS HASELHOFF

De heer ing. B.Hazelhof te Leens verschaftte ons in aanvulling op de geplaatste artikelen betreffende de familie Hazelhoff nog de volgende gegevens :

- 1 Het stamhuis van de familie Hasselman stond in Dingden, pal zuidelijk van Bocholt. Het is omstreeks 1970 afgebroken. Wel woont in de omgeving de familie Hasselmann, waarmede ik toenmaals heb gesproken.
2. Dingden ligt pal bij Marbeck. Huwelijk met leden of met een lid van de familie Haselhof te Marbeck ligt meer voor de hand.
3. U gaat voorbij aan het feit, dat de familie Haselhoff-Iking te Grütlohn (tussen Marbeck en Barken) het Haselhoffwapen voert. Htm voorzaten stammen uit Marbeck.
4. De stam van een familie bevindt zich altijd daar, waar zich nog steeds de grootste concentratie bevindt. In Duitsland in dit geval dus bij Marbeck.
5. Niet drie generaties Haselhoff hebben de functie van borggraaf bekleed, maar vijf.

V R A G E N

De heer R.Hoppes, Goudlaan 88 te Groningen zond ons enige vragen, die vanuit ons eigen archief niet te beantwoorden zijn omdat het personen buiten Westerwolde betreft. Maar het is al meermalen gebleken, dat ons tijdschrift ook "verderop" uitgeplozen wordt.

Het betreft het geslachtsregister van WILLEMKE BOSKLOPPER.

Als eerste van dit geslacht werd tot dusver gevonden:

BERENT TJEERTS, In het trouwboek van de Ned. Herv. Kerk te Tolbert staat :

Anno 1737 den 12 hij zijn getrouwd: Berent Tjeerts van Niebert en Boukjen Hindriks van Tolhert.

Op grond hiervan kan men aannemen, dat Berent ongeveer tussen 1710 en 1720 geboren is.

Bijzonderheid: Het doopboek van Tolbert begint in het jaar 1666.

Daarin komt Berent Tjeerts niet voor. Wel stond daarin, dat op 4 maart 1681 is gedoopt: Berent, zoon van Hindrik Berents. In hoeverre dat nog familie is, valt moeilijk te zeggen.

Kinderen van dit echtpaar zijn tot dusver als volgt gevonden : Tjeert, In het doopboek van de Ned. Herv. Kerk te Tolbert staat: Anno 1738, gedoopt 7 april, Tjeert, zoon van Berent Tjeerts.

In 1763 is Tjeert getrouwd, want in het trouwboek van de Ned. Herv. Kerk van Marum staat: Getrouwd op 4 september 1763, Tjeert Berents van Tolbert en Lamke Gerrits van Noordwijk.

BIBLIOGRAFIE WESTERWOLDE

WESTERWOLDE, deel VII. GESCHIEDENIS.

Zie ook de reeds eerder in deel I en II (4e jrg. nr 1 en 4) vermelde nummers 2, 4, 6, 10, 12, 13, 14, 19, 23, 26, 39, 40, 49, 51, 65, 66, 68, 73, 74, 80, 81 en 85.

180. Acker Stratingh, G. "Sententie over de markescheiding van het kerspel Onstwedde door Karel Schenk vrijheer van Tautenburch, heer van Westerwolde enz.". 29 april 1545. Bijdragen tot de Geschiedenis en Oudheidkunde, deel 6, blz. 130- 132. Gron., 1899- 1923.
181. Acker Stratingh, G. en H.O. Felth en W.B.C. Boeles. Bijdragen tot de Geschiedenis en Oudheidkunde, inzonderheid van de provincie Groningen. 10 delen. Gron., 1852- 1853.
182. Bakker, J. Stormvloeden. Uit oude kronieken bijeenvergaard en breedvoerig omschreven, Vanaf 1625 tot en met januari 1916. Alsmede beschrijving omtrent het ontstaan van "De Dollard", met een kaart van het verdronken "Reiderland". Drieborg, april 1906, eerste druk. Scheemda, mei 1925, tweede druk.
183. Boeles, W.B.S. De krijgsverrichtingen van de bezetting in Bourtange, gedurende de Munstersche oorlogen in 1664-1666 en in 1672-1674, volgens aantekeningen van den kapitein Gajus van Jebtinga. Bijdragen tot de Geschiedenis en Oudheidkunde, deel 3, blz. 279-313.
184. Bruins, Dr. L.H. "De pre-ëodale adel " . Bulletin van de Historische Kring "De Marne", serie VIII, nr. 3 en 4. Leens, januari 1985.
185. Emmius, Ubbo De agro Frisia inter Anasum et Lavicam. Groningen, 1646, pag. 109 en 286. (Er is recenter een vertaling uitgegeven: Friesland tussen Eems en Lauwers)
186. Hiskes, Jan W. Westerwolde. IS Gravenhage, 1984. Boekencentrum B.V. Triangelreeks.
187. Koster, J.P. De provincie Groningen en hare oed- en- cie in de laatste twee eeuwen. Groningen, 1874.
188. Maarsingh, A. De geschiedenis van het eigenlijke Westerwolde; een bibliografie. Stadskanaal, 1966.

189. Martinet, J.F. Het vaderland en het vereenigd Nederland, deel II pag. 177-178. Zaltbommel, 1830.
190. Nanninga-Uiterdijk, G. "Inneming van het slot te Wedde door Berend van Hacktort in 1530" Bijdragen tot de Geschiedenis en Oudheidkunde, deel 8, blz.145-151."
191. Nanninga-Uiterdijk, G. "Bericht over de komst van Lodewijk van Nassau op het kasteel te Wedde, 1568." Bijdragen tot de Geschiedenis en Oudheidkunde, deel 8, blz. 66-67.
192. Nederlandse, De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst, deel 4. De provincie Groningen; M.D. Ozinga, Oost Groningen met afbeeldingen naar tekeningen van W.A. Hemsing, H. van der Wal e.a. en naar foto's van J.P.A. Antonietti, W.A. Hemsing e.a. Arnhem, Gijsbers en van Loon, 1971.
193. Onderwater, H. Mobilisatie, collaboratie, liberatie. De jaren 1938-1948 in Stadskanaal. Stadskanaal, 1977, Roorda.
194. Ploeg, W.H. van der Twee eeuwen Stadskanaal. Den Haag, 1977.
195. Rengers van ten Post, Joh. Kroniek der Ommelanden. (uitgegeven door H.O. Felth jr) Gron., 1852/1853.
196. Roelfsema, E.H. De klooster en proosdijgoederen in de provincie Groningen Groningen, 1928.
197. Romein, Dr. Jan Geschiedenis van de Noord. Nederlanden; geschiedschrijving in de middeleeuwen. verschenen 1932.
198. Rutgers, C.P.I. "Bernhard Johan Prott en zijn verdediging van het fort Bourtange". G.V.A. jrg. 1901, blz. 165.
199. Smith, A.H. "Veur zestig joar in Westerwolde" Maandblad Groningen 1932-1934.
200. Smith, A. Geschiedenis der provincie Groningen tot 1848. Groningen, 1849.
201. Westerwolde, Westerwolds, een verkenning. Serie artikelen over Westerwolde. inhoud o.a.-over de taal van Westerwolde; Terapel en Bourtange;- Saksische boerenwoningen; uit de historie van Westerwolde; het voorspel tot de ontsluiting van Wester wolde; landbouw in Westerwolde 100 jaar geleden. Overdruk driemaand. bladen Groningen 1966.

GRUNNEGERS....

Joop Drok.

In "Geschiedenis van de Groninger Literatuur", door Dr.P.J.van Leeuwen (Uitg.Actief Scheemda,1984), stelt de schrijver dat de oorsprong van de Groninger literatuur niet veel verder ligt dan anderhalve eeuw terug. Vóór-het begin van de 19e eeuw werd er vrijwel geen gronings geschreven.

In het tijdschrift "Groningen", 1916, blz.34, maakt G.A.Wumkes melding van een groninger liedje "Starregesangh" , dat met Kerst, begeleid met een rommelpot en draaiende ster, door de jeugd in 1670 (!) langs de deur werd gezongen.

In 1793 werd een soort schimpverhaal in toneelvorm in handschrift gemaakt, dus toentertijd niet in druk uitgegeven en vanzelfsprekend evenmin gespeeld. K. ter Laan liet het in 1957 in druk verschijnen ten behoeve van de Leden v.h. Grunneger Genootschap en Leden van verdienste. Het stuk heet: "Et en Fret" en is het oudst

bekende groninger handschrift. (Helaas "regen- en putwater")

In 1816 verscheen: "Zaamenspraak tusschen Pijter en Joap" van dominé G.J.Kool.

Uit 1818 kennen we een rijmelarij : "De Boerenzeun van Bellingwolde".

Het heeft heel wat voeten in aarde gehad, eer men serieus in het groninger dialect schreef; spreken deed men het dagelijks en in alle kringen, maar er in schrijven was kennelijk minderwaardig. Bovendien van spellingsafspraken e.d. was nog nimmer sprake geweest. Langzamerhand kwam hierin verandering.

Aan D.F.J.van Halsema (1736-'84), redger (rechter) in Fivelgo, komt de eer toe in 1776 de eerste te zijn die een Naamlijst van Groninger woorden (30 blz) te hebben samengesteld.

Het tweede handschrift naamlijst verscheen in 1783 van dominé L.van Bolhuis (1741-1826).

De eerste gedrukte groninger woordenlijst is uit 1809 van dominé N. Westendorp. De bekende onderwijshervormer Hendrik Wester publiceerde in 1814 in Hazelhoffsalmak eveneens een lijst met woorden uit onze volkstaal. We zien dat gestudeerde personen zich alle moeite hebben getroost de gesproken volkstaal op schrift te stellen en hiervoor belangstelling te wekken. Deze mensen stonden dicht bij het volk en wisten, beter dan bureaucraten, dat het een noodzaak is dat men elkaar letterlijk en figuurlijk "verstaat". Vele dialectschrijvers zijn in hun ijver om de massa voor het dialect-lezen te winnen, wel eens te lang op te populaire toer gegaan , waarvan men achteraf de vraag kan stellen of ze daarmee de groninger volkstaal een dienst hebben bewezen.

Ook de groninger Universiteit toonde belangstelling voor het groninger dialect en schreef in 1824 een prijsvraag uit, teneinde bijzonderheden daaromtrent te vergaren.

Vanzelfsprekend zijn er in het begin der jaren 1800 talrijke personen geweest die zich meer of minder hebben ingespannen voor onze moedertaal, hier werden slechts een paar markante punten uit de groninger schrijftaal gememoreerd. In 1887 verscheen een belangrijk werk en wel "Woordenboek der Groningsche Volkstaal" van H.Molema (1822-'97) hoofd der school in Warfum, en in 1897 voorzien van een supplement door A.A.Ganderheyden. Als bijzonderheid wordt vermeld, dat z'n vriend Ten Doornkaat uit Emden, de schrijver van het Oostfriese woordenboek, hem behulpzaam was, en dat het boek werd uitgegeven door de Verein. für niederdeutsche Sprachforschung. Dit was het eerste Groninger

woordenboek; vandaar, dat het ons zo bekende woordenboek van K. ter Laan, dat in 1924/1928 verscheen, als titel heeft: Nieuw Groninger Woordenboek. Als bijzonderheid hierbij wordt getekend, dat Prov. Staten van Groningen een subsidie weigerden en dat vooraanstaande groningers uit het gehele land de kostbare uitgave mogelijk maakten! (Korn. ter Laan; 1871-1963, geboren te Slochteren, schoolhoofd, politicus, eerste socialistische burgemeester in Nederland te Zaandam.)

Ter Laan deelt de groninger nedersaksische tongvallen in 7 dialecten in, t.w. 1e WESTERKWARTIER; 2e HUNZINGO-FIVELGO; 3e DE ZEVEN WOLDEN; 4e STAD GRONINGEN; 5e 't OLDAMBT; 6e de VEENKOLONIEN; 7e WESTERWOLDE.

De jonge schrijftaal is nog wel summier weer te geven, doch dit geldt niet ten aanzien van de groninger spreektaal; ieder weet, dat het Oost-fries niet op het fries lijkt maar dat het nagenoeg gelijk is aan het gronings, maar dat we op zoek naar de oorsprong terug moeten tot het begin van onze jaartelling! Dit is een aangelegenheid voor de samenwerkende geleerden en vorsers, die dit als een legpuzzel zouden kunnen reconstruëren. Door stammenstrijd, bezetting, volksverhuizingen, verhoging van de zeespiegel, waardoor Nederland een tijdlang overspoeld werd, geen gemakkelijke opgave!

Omtrent de oorsprong van onze volkstaal kruisten K. ter Laan en de op Terschelling geboren prof. Heeroma de degens, waarbij het ging over de volksstammen: SAKSEN, FRIEZEN, CHAUKEN, enz.

D.S. Hovinga onze "Dichter und Bauer" (hij studeerde oude talen, maar koos uiteindelijk toch z'n ouderlijk boerenbedrijf) zette z'n mening zeer lezenswaardig uiteen onder de titel.: "FRIEZEN en CHAUKEN", hetgeen op een afzonderlijke pagina wordt weergegeven.

Jan S. Niehoff, geb: 1923, arts, schrijver, dichter, mederedakteur 't Swieniegeltje, zegt in zijn boek "LEER ME ZEKENNEN...DE GRONINGERS", dat de volkenkundige afkomst van de groningers, wellicht nooit zal zijn vast te stellen. Hij wil de Chauken en Hugen (Humerchi) niet uitsluiten maar gevoelsmatig trekt hem het lotgeval der Saksers in hun vrijheidsstrijd tegen Karel de Grote en het Frankische Rijk meer aan.

Vlgs Winkler Prins, zijn Saksen een germaanse volksstam (afgeleid van sahsnotas=saksgenoten of zwaardbroeders) bewoners

in de oudheid van het huidige Sleeswijk-Holstein, drongen in de 3e eeuw de Weser over en onderwierpen o.a. de Chauken. Samen met de Angelen drongen ze in de 5e eeuw door tot Brittannië en vestigden zich daar als Angel-Saksen.

Van Dale en Koenen leren ons: Saksische of Sassische dialecten zijn die van groningen, drenthe, overijssel en achterhoek, afkomstig van de gemeenschappelijke naam van germaanse stammen tussen Elbe en Eems, die in ca 450 een deel van Brittannië en Oost-Nederland bezetten.

Dat saksisch zou in het nederlands feitelijk sassisch moeten zijn. In der loop der vele eeuwen moet er geen direct verband met de tegenwoordige duitse staat Saksen gelegd worden.

Volgens dhr. Dr. Geert H. Kocks, (opvolger van. Dr. Jan Naarding voor het schrijven van het drents woordenboek en medewerker van het neder-saksisch-instituut in groningen) kan men in plaats van saksisch, beter spreken van: oost-nederlands. De drentse Geert Kocks, de estafette-schrijver in het Nieuwsblad van het Noorden, met de groninger Siemon Rekert schrijft in sept/okt. '85 onder het hune-bedkopje (hune=reus) t dat prof. Heeroma van oordeel was, dat de Saksen geen wezenlijke invloed op onze dialecten hebben gehad. Nu hebben alle geschiedschrijvers van naam het tegenovergestelde beweerd. Ter Laan heeft in geschriften, krantenartikelen en in het Nieuw Groninger woordenboek (inleidend artikel) uiteengezet waarom onze tongval geen fries, maar een Saksich dialect is: zowel taal als geschiedkundig gaat hij hier telkens uitvoerig op in. Ook attendeert hij op een proefschrift van. Dr. Nyessen te Tiel (geen fries of saks) die schedelmetingen e.d. verrichtte en concludeerde, dat de friezen en groningers van verschillend ras waren.

Dhr Ter Laan stelt, dat het in het fries opgesteld zijn van enkele Landrechten, niets zegt ten aanzien van het gebruik van die taal door het volk, evenmin als dat het geval was in de middeleeuwen, toen de wetten in heel europa in het Latijn werden geschreven. Ter Laan vraagt telkens weer om B E W I J Z E N om van standpunt te kunnen veranderen. 1.

In '62/'63 weerlegde Ter Laan het boekje van prof Heeroma en dr. J. Naarding, die van mening warent dat de friese taal tot 1500 in de Ommelanden inheems zou zijn geweest.

Dat in 1957 prof Heeroma z'n atlas "Taalatlas van Oost-Nederland" noemde en in 1964 Heeroma en Naarding hun boek "Geschiedenis en streektaalkunde van Oost Nederland" als titel meegeven, is een mededeling van titelkeus, tegen welke keus wel niemand bezwaar zal hebben gehad, maar dat heeft vanzelfsprekend niets met bewijsvoering te maken. Dat is een slecht gekozen achtergrond voor een adagium (rechtspreuk) Ook dhr Hovinga in 1976, laat de oude geschiedschrijvers spreken (zie hierachter) en zegt tot slot:

ALS DE WETENSCHAP IN STAD ER ANDERS OVERDENKT MAG ZE 'T ZEGGEN

=====
De term: nedersaksisch wil dhr Kocks reserveren voor de tongval over onze oostgrens! Dat Oost Nederlands voor enkele gelegenheden als benaming voordeel kan hebben is begrijpelijk, maar Kocks is er niet zo zeker van dat we saks of sassisch zijn en wil daarom dunkt me van die benaming af! Wie ben ik om daarover iets zinnigs te zeggen maar mijn gevoel zegt dat dit niet zuiver is. Dhr Kocks mag dan wel de (hunebedden)-stenen drechts kunnen laten spreken maar ik geloof, dat de Westerwoldrs het Saksisch hij hun niet over de grens zullen laten zetten!

1. Het leek ze een gezonde stoutmoedigheid, D A T D U T M A N N I C H ingrijpend veranderde opvattingen kri-=====
tisch te benaderen; niettemin zijn we verplicht kennis te nemen van bevindingen der wetenschap, waar we ook om vroegen! Prof.dr. K. Heeroma en dr. J. Naarding schreven: "De ontfrising van Groningen". Bestuderen dus !!

Ondertussen zijn we benieuwd of de groninger taal-animator (streektaalfunctionaris), Drs. Siemon J.H. Reker, eveneens bekend om z'n reeds genoemd 14 daags krantenrubriek onder het kopje van 't Peerd van Ome Loeks, waarmede Siemon taalbelangstelling aanzwengelt, (waarvoor zo'n paardestaart ook al niet goed is !) reeds voorbereidingen heeft getroffen om het 200 jarige groninger "schrijftaalfeest" in 1993 te vieren!?

Drs Reker is ook medewerker aan "Toal en Taiken" uitg. van het; "Grunneger Genootschap"; zie voetnoot betr. dr. Boer. (3)

Het Westerwolds is ook reeds erg oud. De plaatsen Onstwedde en Vlachtwedde puurden uit oude dokumenten in elk geval reeds een bestaan van 1100 jaar. Het geïsoleert liggen tussen een aantal veenmoerassen heeft het, vroeger erg dunne bevolkingsdichtheid van Westerwolde, een tamelijk rustig bestaan gegeven. Ongetwijfeld zal dit ook van invloed zijn geweest op de speciale tongval van de Westerwolders. Gelukkig hebben verschillende personen de taal in een verhaal of gedicht vastgelegd.

Zo ligt ook voor plaatsing gereed het in 1880 door H.C. Ufkes in het Westerwolds geschreven verhaal "Wubbe bie Oom en Meuke op visite". Het werd in 1882 opgenomen in de bundel van J.A. en L. Leopold "Van de Schelde tot de Weichsel" en in het in 1977 verschenen boekje van E. Wubs. Thans wordt doorgaans het Westerwolds voor morsdood (3) verklaard. Enkele jaren geleden werden nog enkele gesprekken in het westerwolds opgenomen, maar overigens worden geen activiteiten waargenomen, maar dhr F. Veldman zwaait in het nedersaksische-instituut o.a. de scepter over het Westerwolds, onze Verenigingscontactman kan daar terecht!

Tenslotte nog een suggestie.

Prof. dr. Hendrik Entjes (1), heeft inmiddels de pensioenleef'tijd bereikt; persoonlijk heb ik aan hem prettige herinneringen uit de "Swieniegel-tijd" (2) .

Prof. Entjes begon zijn groninger loopbaan met een studie over:

WESTERWOLDE en de taal van MEESTER NEUTEBOOM (1865-1929)
=====

Dhr Entjes karakteriseerde het als specifiek Westerwolds. In de voorafgaande regels zijn veel streektaalvragen ter sprake gekomen. Gezien een labyrinth van babylonische stam- en tongval afstammingsvraagtekens, wil waarschijnlijk dhr Entjes de zaak voor ons wel op een rijtje zetten, en vanzelfsprekend dat van het Westerwolds in het bijzonder.

Mag ik alvast een handreiking doen voor een ondertitel?,
wat dacht U van :

N E U T E B O O M ' S T A A L I N E E N N E U T E D O P !

=====

1. Prof.Entjes werd de opvolger van prof.dr.K.H.Heeroma (1909-'72), die de eerste hoogleeraar in de nedersaksische dialecten aan de Rijksuniversiteit te Groningen was.
2. "'t Swieniegel'tje" was een groninger-nedersaksische-maandblad (1954-'58) uitg. Eerelman Stadskanaal, dat 5 jaar lang, vooral de wat jongere schryfgarde inspireerde, en dat desnoods met prikken, activerend zich voor de nedersaksische volkstalen beijverde. Willem Diemer, Jan Biehof en Simon van Wattum waren de oprichters en vormden de eerste redactie van het levendige blad. De laatste redactie bestond uit de heren: Entjes, Heeroma, D.S.Hovinga, dr.J.Naarding, dr. A.Rakers en Van Wattum.
3. dr.Jan Jacob Boer, Veendam, voorz. van het "Grunneger Genootschop" en van de Stichting "'t grunneger Bouk" en oud-arts te Alteveer en Onstwedde, zou daarom z'n recepten in plaats van het Latijn, voortaan denkkelijk ook wel in het Westerwolds kunnen schrijven.

FRIEZEN of CHAUKEN?

(Derk Sibolt Hovinga; geb 1909, Oldambster landbouwer, schrijver, dichter en oud-mederedakteur van 't Swieniegeltje, zei in de Wcrt. van 3-11-1976, over dit onderwerp het volgende.) JD.

Zo af en toe duikt de vraag op, was de Eems grensrivier tussen Friezen en Chauken?; de laatste in onze tijd een verdwenen naam.

De Egyptische geograaf Ptolemeus (150 n.Chr.) zegt uitdrukkelijk ja wat het eerste betreft.

De Romein Plinius, spreekt van Grote en Kleine Chauken, zonder duidelijke begrenzingen te noemen, terwijl de Romeinse Tacitus (56-118) voor 't gebied oostelijk en westelijk van de Eems van Grote en Kleine Friezen spreekt, maar wel met het zwaartepunt op het Nederlandse kustgebied annex het Flevomeer.

Na 400 is er sprake van immigratie uit Chaukies gebied beoosten de Eems in 't Groninger Humsterland (oude gouw in 't Westerkwartier), dus na het vertrek van de Romeinen uit ons land, maar nu al niet meer onder Chaukiese naam, die al is verdwenen in de Saksische verzamelnaam. Onder de naam Hugen.

Voordien hebben de Romeinen, ook blijkens Tacitus geen verhuizing om wille van akkerland in Noord-Nederland geduld.

Zo mogen we m.i. mede in verband met de beschrijving van de Romeinse veld en zee sathen (nederzettingen) ook in 't Groningse, omtrent 't jaar nul concluderen dat de Eems inderdaad grensrivier was tussen Chauken en Friezen. En ten tweede dat de naam Fries tegelijk ook overvleugelende verzamelnaam is geworden voor verschillende kuststammen, ook in het overzeese.

In de tijd van Karel de Grote, (onderwierp de Friezen 785 en de Saksen 804) geldt de Friese naam zelfs van het Zeeuwse Zwin tot de Deense Eider. Maar dat zegt niet, dat er slechts sprake was één Friese stam. Wel dat het een verzamelnaam van kuststammen was. Veel meer was er dan ook sprake van een complex van verwante kusttalen, zoals taalonderzoek van oude veld en plaatsnamen ook aantoonst.

Taal in Groningerland, Oostfriesland behalve Gaasterland, Zuid- en Noord-Holland is verdwenen en overgroeid door Saksische en Frankische dialecten, maar bewaard gebleven als restanten van oude kusttaal in Westerlauwers Friesland en Noord Friesland aan de Halligen kust (eilandjes Waddenzee ten westen Sleeswijk-Holstein). De Friese naam in het zuiden werd Holland, maar in Karel de Grote's tijd werd praktisch heel Nederland nog Friesland genoemd. Een en ander wijst er op dat het Friese zwaartepunt in Nederland lag en ligt.

Als de Wetenschap in Stad er anders over denkt mag ze 't zeggen.
Groninger-land wil het wel weten (D.S.Hovinga, Oostwold-O.)

GROTE WINKLER PRINS over CHAUCEN of CHAUKEN. (Lat. Chauci)

Het was een Germaanse stam aan de Noordzee tussen Eems en Elbe, verdeeld in Chausi minores (ten W.v.d. Weser) en maiores t.O. daarvan. Door Druses, Tiberius en Germanicus (allen op doortocht tegen de Cherusken) nooit duurzaam onderworpen, werden zij af en toe schatplichtig aan Rome, maar sinds 47 n.C. (Claudius maakte rijngrens definitief) bleven ze onafhankelijk; gebiedsuitbreiding tot Oostelijke oever van de Rijn; ten slotte gingen zij in andere Germaanse stammen op.

